

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Socialdemokratiske Partiprogrammer

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1932

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 8

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 5

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 6

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 7

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 8

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 9

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 10

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 11

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 12

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 13

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 14

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 15

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 16

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 17

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 18

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 19

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 20

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 21

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 22

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 23

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 24

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 25

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 26

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 27

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 28

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 29

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 30

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 31

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 32

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 33

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 34

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 35

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 36

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 37

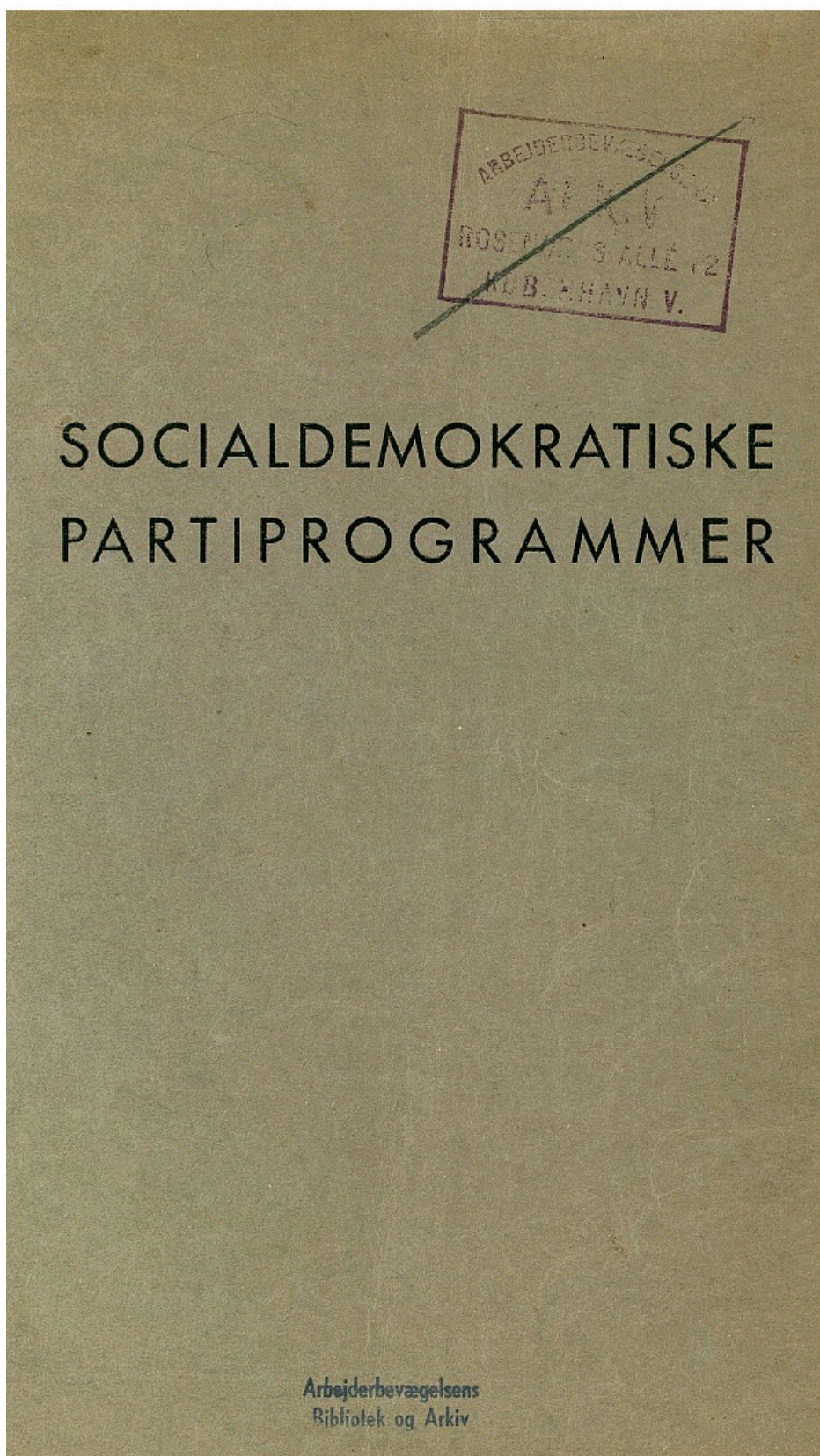
[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 38

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 39

[Socialdemokratiske Partiprogrammer](#) 40

Socialdemokratiske Partiprogrammer	41
Socialdemokratiske Partiprogrammer	42
Socialdemokratiske Partiprogrammer	43
Socialdemokratiske Partiprogrammer	44
Socialdemokratiske Partiprogrammer	45
Socialdemokratiske Partiprogrammer	46
Socialdemokratiske Partiprogrammer	47
Socialdemokratiske Partiprogrammer	48
Socialdemokratiske Partiprogrammer	49
Socialdemokratiske Partiprogrammer	50
Socialdemokratiske Partiprogrammer	51
Socialdemokratiske Partiprogrammer	52
Socialdemokratiske Partiprogrammer	53
Socialdemokratiske Partiprogrammer	54
Socialdemokratiske Partiprogrammer	55
Socialdemokratiske Partiprogrammer	56
Socialdemokratiske Partiprogrammer	57
Socialdemokratiske Partiprogrammer	58
Socialdemokratiske Partiprogrammer	59
Socialdemokratiske Partiprogrammer	60
Socialdemokratiske Partiprogrammer	61
Socialdemokratiske Partiprogrammer	62
Socialdemokratiske Partiprogrammer	63
Socialdemokratiske Partiprogrammer	64
Socialdemokratiske Partiprogrammer	65
Socialdemokratiske Partiprogrammer	66
Socialdemokratiske Partiprogrammer	67
Socialdemokratiske Partiprogrammer	68
Socialdemokratiske Partiprogrammer	69
Socialdemokratiske Partiprogrammer	70
Socialdemokratiske Partiprogrammer	71
Socialdemokratiske Partiprogrammer	72
Socialdemokratiske Partiprogrammer	73
Socialdemokratiske Partiprogrammer	74
Socialdemokratiske Partiprogrammer	75
Socialdemokratiske Partiprogrammer	76
Socialdemokratiske Partiprogrammer	77
Socialdemokratiske Partiprogrammer	78
Socialdemokratiske Partiprogrammer	79
Socialdemokratiske Partiprogrammer	80
Socialdemokratiske Partiprogrammer	81
Socialdemokratiske Partiprogrammer	82
Socialdemokratiske Partiprogrammer	83
Socialdemokratiske Partiprogrammer	84
Socialdemokratiske Partiprogrammer	85
Socialdemokratiske Partiprogrammer	86
Socialdemokratiske Partiprogrammer	87

Socialdemokratiske Partiprogrammer	88
Socialdemokratiske Partiprogrammer	89
Socialdemokratiske Partiprogrammer	90
Socialdemokratiske Partiprogrammer	91
Socialdemokratiske Partiprogrammer	92
Socialdemokratiske Partiprogrammer	93

SOCIALDEMOKRATISKE PARTIPROGRAMMER

M. M.

UDARBEJDET PAA FORANLEDNING AF
DEN PAA SOCIALDEMOKRATIETS KON-
GRES I KØBENHAVN I 1931 VALGTE
PROGRAMKOMMISSION

UDGIVET AF SOCIALDEMOKRATISK FORBUND

32
—
4

ARBEJDERBEVÆGELSENS
ARKIV
ROSENØRNS ALLÉ 12
KØBENHAVN V.

BOG- OG PAPIRHANDELEN „FREMAD“
KØBENHAVN 1932
ARBEJDERPARTIETS BOGTRYKKERI AARHUS

DET KGL. BOKHJUL
KØBENHAVN
BMAATRYKSAFDELINGEN

FORORD

VED Programkommissionens første Møde ytrede forskellige Kommissionsmedlemmer Ønske om at faa Lejlighed til at læse forskellige udenlandske Broderpartiers Programmer igennem.

Paa denne Foranledning er dette Skrift udarbejdet.

Foruden det første danske Partiprogram (Gimle-Programmet), en kort Oversigt over det danske Programs Historie og Odense-Programmet (1923), indeholder det de gældende Partiprogrammer i Tyskland, Spanien, Holland og Østrig, samt en af S. A. I. og I. F. C. udarbejdet Udtalelse om Krisen og Arbejdsløsheden. I Stedet for det meget omfattende engelske Kriseprogram har vi medtaget Labour-Partys Valg-Program-Erklæring, som angiver Kriseprogrammets Hovedpunkter.

Det gældende danske og svenske Partiprogram foreligger jo for Kommissionens Medlemmer i Særtryk.

København, i April 1932.

TH. STAUNING,
Kommissionens Formand.

HANS HANSEN,
Kommissionens Sekretær.

Danmark.

Det danske socialdemokratiske Partis Program.

(Vedtaget paa Kongressen 1876.)

1. Arbejdet er Kilden til al Rigdom og Kultur, og bør hele Udbyttet tilfalde dem, som arbejder.

I det nuværende Samfund er Arbejdsmidlerne Kapitalisternes Monopol, Afhængigheden fra Arbejderklassens Side lige over for dem, som har tilegnet sig Udbyttet af Aartusinders Arbejde, er Aarsagen til Nøden og Elendigheden, som bestandig tynger paa Arbejderstanden, Samfundets nyttigste Medlemmer.

For at befri Arbejderstanden for den Byrde, som bestandig ligger paa den, udfordres det, at Arbejdsmidlerne bliver fælles Ejendom og staar til Afbenyttelse for alle Medlemmer i Samfundet, saa at det rene Udbytte tilfalder Enhver og bliver uddelt paa en retfærdig Maade.

Det maa være Arbejderklassens Værk at befri Arbejdet. Alle andre Klasser er lige over for den kun en reaktionær Masse.

2. Udgaende fra disse Grundsætninger stræber det danske socialdemokratiske Arbejderparti ved alle lovlige Midler efter en fri Stat og et socialistisk Samfund.

Afskaffelsen af Lønarbejds-Systemet, samt enhver Slags Udbytning, lige-meget i hvilken Form den optræder.

Udryddelsen af alle sociale og politiske Uligheder.

Det danske socialdemokratiske Arbejderparti virker nærmest i en national Stamme, men er overbevist om Arbejderbevægelsens internationale Karakter, og beredt til at opofre Alt og opfylde alle Pligter for at hidføre:

Frihed, Lighed og Broderkærlighed blandt alle Nationer.

Det danske socialdemokratiske Arbejderparti fordrer, for at begynde at løse det sociale Spørgsmaal, Indrettelsen af Produktionsforeninger med Statshjælp under det arbejdende Folks demokratiske Kontrol.

Produktionsforeningerne er for Industri og Agerdyrking paa den Maade at indrette, at den socialistiske Organisation kan opstaa af fælles Arbejde.

Præstegaardsjorderne inddrages, og anden til Salg værende Landejendom købes af Staten og bortforpagtes derefter af denne til Husmænd og andre Landarbejdere.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Det social-demokratiske Arbejderparti fordrer som Statens Fundament:

1. Almindelig, lige og direkte Valgret med hemmelig Stemmeafgivning for ethvert Medlem af Staten, baade Mænd og Kvinder, fra det 22de Aar til alle Stats- og Kommune-Institutioner.

Valgdagen skal være paa en Søndag eller Helligdag.

2. Direkte Lovgivning igennem Folket. Afskaffelsen af Tokammer-Systemet.

3. Afskaffelsen af den staaende Hær. Indførelsen af et almindeligt Folkeværn.

4. Afskaffelse af alle Presselove, Forenings- og Forsamlingslove, samt alle øvrige Love, hvorved et Folk kan blive forhindret i at tilkendegive sine Tanker i Ord og Skrift.

5. Almindelige Folkeopdragelses-Instituter, organiserede af Staten, almindelig lige og obligatorisk Skoleundervisning. Religionen erklæres for Privatsag.

Det danske social-demokratiske Arbejderparti fordrer under det nuværende kapitalistiske Herredømme:

1. Indførelsen af en Skat med stigende Skala. Afskaffelsen af alle inddirekte Skatter.

2. Retslig Bistand i hver Henseende. Rettergangen skal være offentlig og mundtlig.

3. Afskaffelse af Cellesystemet, samt Adskillelse imellem politiske og saakaldte simple Forbrydere.

4. Uindskrænket Foreningsret.

5. Indførelsen af en Normalarbejdsdag. Søn- og Helligdagsarbejde samt Natarbejde forbydes.

6. Forbydelse af Børnearbejde samt alt Arbejde i saadanne Fabriker, hvor Helbred og Sædelighed gaar tabt.

7. Sanitetskontrol af Arbejderboligerne. Tilsyn med Fabrik, Værksted og Husindustri ved Embedsmænd, valgt af Arbejderne.

8. Fuldstændig Ret til at forvalte Syge- og Understøttelseskasser uden Regeringens Indblanding i samme.

9. Staten bør drage human Omsorg for Syge, Gamle og Arbejdsinvalidider.

Det danske Socialdemokratis Program.

Nogle Hovedlinier af dets Historie.

Det danske Socialdemokratis Program har i høj Grad haft de tyske Partiprogrammer til Forbillede. Det er ikke Tegn paa nogen særlig U selvstændighed hos danske Socialdemokrater. Det samme gælder nemlig de allerfleste, maaske alle Programmer for de socialdemokratiske Partier paa det europæiske Fastland, hvilket i Følge den historiske Udvikling ogsaa er en let forklarlig Sag.

De tyske Partiprogrammer, der har spillet den største Rolle som Forbilleder, er 1) *Gotha-Programmet af 1875* — vedtaget paa Samlingskongressen i Gotha mellem Lassalleanerne og Det socialdemokratiske Arbejderparti (i denne Forbindelse ogsaa kendt som Eisenacherne) og 2) *Erfurter-Programmet af 1891*, der var det tyske Socialdemokratis Program til efter Verdenskrigen.

Det første danske Partiprogram vedtoges paa Partiets første Kongres i København 6.—8. Juni 1876 paa »Gimle«. Det var med visse Tillempelser en nøje Gengivelse, ja for afgørende Afsnits Vedkommende ligefrem en Oversættelse af Gotha-Programmet.

Dette »Gimle-Gotha«-Program begynder med den samme Sætning, som endnu — i noget ændret Skikkelse — staar i Spidsen af vort Program. I 1876 lød Sætningen saaledes:

»Arbejdet er Kilden til al Rigdom og Kultur, og bør hele Udbyttet tilfalde dem, som arbejder.«

Direkte oversat efter Gotha-Programmet findes Lassalles kendte Fyndord:

»Det maa være Arbejderklassens Sag at befri Arbejdet. *Alle andre Klasser er lige over for den kun en reaktionær Masse.*«

Ligeledes Lassalles Krav om *Produktionsforeninger*, som Pio havde forfægtet lige fra Bevægelsens første Tid, og som nu kom til at lyde saaledes:

»Det danske socialdemokratiske Arbejderparti fordrer, for at begynde at løse det sociale Spørgsmaal, *Indrettelsen af Produktionsforeninger med Statshjælp under det arbejdende Folks demokratiske Kontrol.*

Produktionsforeningerne er for Industri og Agerdyrkning paa den Maade at indrette, at den socialistiske Organisation kan opstaa af fælles Arbejde.«

Programmet af 1876 krævede forøvrigt ogsaa Udstykning til Husmandsbrug i Brugseje (Statsfæste). Kravet lød:

Socialdemokratiske Partiprogrammer

»Præstegaardsjordene inddrages, og anden til Salg værende Landejendom købes af Staten og bortforpagtes derefter af denne til Husmænd og andre Landarbejdere.«

Angaaende Militærspørgsmaalet lød Kravet:

»Afskaffelse af den staaende Hær. Indførelse af almindeligt Folkeværn.«

Efter en kongresløs Periode paa 11 Aar, hvor Agitationen og Genrejsningsarbejdet efter 1877 havde taget alle Kræfter, samledes Partiet til Kongres i 1888.

Programmets teoretiske Del blev i væsentlig Grad omredigeret. Man opretholdt dog Tankegangen om den »reaktionære Masse« i følgende Affattelse:

»Det er Socialdemokratiets Opgave at befri Arbejdet fra den udbytende Kapitalisme. Alle Partier, som ikke anerkender denne Opgave for at være Statens Øjemed, er lige over for Socialdemokratiet en reaktionær Masse.«

Punktet om *Produktionsforeninger* forsvandt. Men maaske var det en svag Afglans af samme Tankegang, der fik Udtryk i et Krav om at lade *offentlige Arbejder udføre af Arbejdernes Organisationer*.

Man bestyrkes i alt Fald i denne Opfattelse, naar man ser, at Kongressen i 1890 tilføjede et Krav om, at »Staten og Kommunerne hjælper henholdsvis vedkommende Arbejdere til at komme i Besiddelse af *Brugsretten til de fornødne Driftsmidler*.«

I 1888 rejste man Kravet om *Fideikommissernes* Inddragelse.

Endvidere vedtoges følgende:

»Ved de Staten tilhørende Landejendomme *tilstræbes Fællesdrift under Statens Tilsyn*.«

— Man angiver *Ekspropriationen* som Lovgivningens Middel til at gennemføre Samfundsproduktionen og forklarer Ekspropriation som »Tvangsafstaaelse mod Erstatning«.

Begge Programmerne (1876 og 1888) betoner omhyggeligt, at Socialdemokratiet vil naa sit Maal ved »*lovlige Midler*«.

Allerede paa Kongressen i 1890 ændredes Afsnittet om den »reaktionære Masse«, idet følgende Affattelse vedtoges:

»Alle Partier, som ikke anerkender denne Opgave (d. v. s. Arbejdets Befrielse fra Kapitalismen) for at være Statens Øjemed, er *principielt Socialdemokratiets Modstandere*.«

Paa Kongressen i 1892 vedtoges det til Kravet om Hærens Omdannelse til et Folkeværn at føje Sætningen: »*Internationale Stridigheder afgøres ved Voldgift*.« — Et udvidet Forslag om »Statens Neutralisering« forkastedes.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Paa Kongressen i 1894 vedtoges nogle Ændringer i Programmets *teoretiske* Del. Det er tydeligt, at de blev til under Indflydelse af det tyske Erfurter-Program fra 1891. I Overensstemmelse hermed *forsvandt* nu ogsaa den i 1890 vedtagne *afsvækkede* Udformning af Lasalles Tankegang om den reaktionære Masse.

Kongresserne 1896, 1898 og 1901 beskæftigede sig ikke med Partiprogrammet.

Paa Kongressen i 1903 nedsattes paa Foranledning af forskellige Forslag et Udvalg til at udarbejde Forslag til Ændringer i Programmet til næste Kongres.

Baade Kongressen i 1906 og i 1908 behandlede Programspørgsmaalet, men begge Kongresser vedtog at udskyde den egentlige Programrevision og gøre den til Genstand for yderligere Overvejelser.

Paa Kongressen i 1906 vedtoges dog en Indstilling fra det nedsatte Udvalg om en Række Ændringer i de praktisk-politiske Krav. I Referatet af Ordføreren, K. M. Klausens Tale (Protokol Side 67) nævnes:

Kravet om Heldagsskoler, om offentlig teknisk og faglig Uddannelse og om Adgang til den højere og højeste Undervisning.

Desuden citeres følgende Tilføjelse, som vedtoges:

»Obligatorisk fysisk Opdragelse af Ungdommen gennem Gymnastik, Vaabenbrug og anden Legemsøvelse.«

En Sammenligning mellem det efter Kongressen nyoptrykte Program og det hidtidige Program viser imidlertid, at de i Ordførertalen nævnte »Omredaktioner« og »enkelte Forandringer«, som Kongressen gav sin Tilslutning til, bl. a. omfatter følgende betydningsfulde Ændringer:

22-Aars Valgretsaldere nedsattes til 21 Aar.

Til Kravet om Folkeafstemning føjedes »Forslagsret for Befolkningen«.

Sætningen »Indførelse af almindeligt Folkeværn« *udgik*.

Retsparagraffen krævede »Forbedringssystem efter humane Principper« og »Afskaffelse af militære og gejstlige Retter«.

Kravet om *Monopolernes Overtagelse* af Stat og Kommuner rejstes.

De offentlige Arbejder kræves udført af *Stat og Kommuner* — »eventuelt under Medvirkning af Arbejdernes Organisationer«.

Kravet om »Forsikring mod Arbejdsløshed« nævnes første Gang i Partiprogrammet.

Det samme gælder »Maksimalarbejdsdag paa højst 8 Timer«. — Tidligere lød Kravet blot: »Indførelse af en Maksimal-Arbejdsdag«.

Der rejstes Krav om *kommunale* Arbejderboliger med *Statstilskud*.

Kongressen i 1910 beskæftigede sig kun med Folketingsvalget.

Paa Kongressen i 1913 fandt den endelige Revision Sted.

Programmets *teoretiske* Del vedtoges *uændret* i den af det nedsatte Udvalg *enstemmigt* tiltraadte Affattelse.

Hvad de praktisk-politiske Krav angik forelaa en Mindretalsindstilling fra

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Gerson Trier angaaende Jordspørgsmaalet. Dette Afsnit vedtoges imidlertid i den Affattelse, som var foreslaaet af et særligt Udvalg, der var nedsat af Kongressen i 1908.

Som væsentlige Enkeltheder nævnes:

»Afskaffelse af den staaende Hær« ændredes til »Afrustning«.

Udvalget havde foreslaaet Sætningen »Religionsundervisningen udelukkes« erstattet af: »Konfessionsløs Undervisning; særlige Religionstimer afskaffes«. — Dette Forslag forkastedes imidlertid.

Udvalget havde foreslaaet at opretholde det i 1906 vedtagne Punkt om Ungdommens fysiske Opdragelse (se ovenfor). — Kongressen vedtog imidlertid at *stryge* Ordene: »gennem Gymnastik, Vaabenbrug og anden Legemsøvelse«.

Til Udvalgets Forslag om direkte Skat paa »Indkomst, Formue og *Grundbesiddelse*« føjedes: »herunder Indførelse af en Grundværdistigningsafgift«.

Siden 1913 har Partiets Kongresser ikke beskæftiget sig med Partiprogrammet, men dettes praktisk-politiske Del er paa adskillige Punkter uddybet ved de *Valg- og Arbejdsprogrammer*, som er vedtaget af Kongresserne i 1915, 1919 og 1923.

Odense-Programmet.

(„Arbejds-Program“. Vedtaget paa Kongressen 1923.)

Punkt 1.

Til Afhjælpning af Erhvervs-krisen og til Modvirkning af den danske Valutas Svækkelse gennemføres en effektiv Regulering og Begrænsning af Importen. Forsyningen til danske Statsvirksomheder sker ved dansk Produktion, saafremt danske Fabriker kan levere de Produkter, der skal anvendes. Staten lader ved sagkyndig Bistand foretage en Kontrol, der sikrer mod uregelmæssig Avanceberegning ved disse Leverancer. Iøvrigt bidrager Staten ved alle til Raadighed staaende Midler til Ophjælpning og Sikring af det sunde Erhvervsliv.

Punkt 2.

Ved Regeringens Foranstaltning iværksettes Planlæggelse af saadanne offentlige Arbejder, som tiltrænges for Samfundslivets Udvikling og samtidig kan medvirke til Beskæftigelse af arbejdsløse, saasom: Bro over Lillebælt, Masnedøbroen, Dobbeltspor-Anlæg, Udbedring af Landets Veje, Beplantning og Opdyrking af Hedestrækninger samt Grundforbedringsarbejder. De offentlige Arbejder indskrænkes under Højkonjunkturer og fremmes i daarlige Tider.

Forsaa vidt Arbejdsløsheden vedvarer, maa Staten ved Støtte til Arbejders Iværksettelse bidrage til Opretholdelse af Arbejdernes Hjem og derved undgaa ellers nødvendige Udbetalinger af Arbejdsløshedsunderstøttelse.

Punkt 3.

Der gennemføres en Jordreform, som tilvejebringer fornøden Jord til Husmandsbrug. Desuden tillægges Jord til bestaaende Husmandsbrug, som er for

Socialdemokratiske Partiprogrammer

smaa til at ernære en Familie. I den Udstrækning, som det er nødvendigt, maa Ekspropriation foretages fra de store Jordejendomme for at imødekomme Efter-spørgslen og for at modvirke den forkastelige Spekulations-Opkruning af Jordpriserne. Staten medvirker ved Sikring af Bygninger og Driftsmidler til ubemidlede Landarbejdere. De adelige Klostre med Jordtilliggende inddrages under Samfundet. Privilegier, der er knyttet til Fiskeri- og Sø-Territorium, ophæves.

Punkt 4.

Den fremdeles herskende Bolignød afhjælpes ved Statens Foranstaltning. Byggevirksomheden planlægges for en saadan Aarrække, som svarer til Bolignødens Omfang og den forhaandenværende Arbejdskraft med fuld Udnyttelse af denne Aaret igennem. Ved dertil sigtende Lovgivning reguleres Lejen for Boligerne i de under Krigskonjunkturerne opførte Ejendomme. Ved Lov sikres Lejerne fornøden Beskyttelse.

Punkt 5.

Private Banker underkastes en effektiv Kontrol til Sikring af Befolkningens Interesser. Loven om Statsgaranti for Landmandsbanken revideres. Staten optager Forhandling om Retten til Udstedelse af Pengesedler og skaffer sig iøvrigt Adgang til at øve afgørende Indflydelse paa Diskonto- og Valutaforhold.

Punkt 6.

Loven om Aktieselskaber underkastes en gennemgribende Revision med det Formaal at sikre Borgerne mod det usunde Spekulationsliv og i første Linie mod Direktørers Spekulationer i deres egne Selskabers Aktier.

Punkt 7.

Spørgsmaalet om en Børsreform tages op med det Formaal at træffe Foranstaltninger mod det samfundsskadelige Børsspil.

Punkt 8.

En Skolereform gennemføres i Overensstemmelse med de Planer, der er fremsat i Statens Skolekommission af de socialdemokratiske Medlemmer: Adgang til alle Grader af Undervisningen gennem Folkeskolen uden Hensyn til økonomiske Kaar. Etablering af Ungdomsskoler. Gratis Kursus for Kvinder i Husmodergerning. Forbedret Læreruddannelse. Demokratisk Ledelse og Tilsyn for Skolevæsenet.

Punkt 9.

En Revision af Aldersrenteloven særlig med det Formaal at søge Taksterne og Aldersgrænsen ændret og iøvrigt at opnaa en bedre Overensstemmelse mellem Aldersrente- og Invalidelov.

Punkt 10.

Revision af Enkeloven med Indførelse af Bidrag fra det offentlige — ogsaa til Enkemænd med Børn — i Tilslutning til det af Folketinget i Samlingen 1919 —20 vedtagne Forslag.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Punkt 11.

Staten sikrer Landet Hovedbygningerne til de Herregaarde, der efterhaanden forlades af Besidderne. Efter Samraad med Amter og Kommuner anvendes dertil egnede Bygninger til sociale Institutioner (Børnehjem, Alderdomshjem, Invalidehjem, Sygehuse, Rekonvalescenthjem, Skoler og saa fremdeles), medens der ved Lov træffes Afgørelse om Anvendelsen af saadanne, som ikke maatte være anvendelige paa denne Maade.

Punkt 12.

Militærlovene revideres. Udgifterne formindskes ved militær Afrustning. Til Opfyldelse af de internationale Forpligtelser organiseres fornødent Grænse- og Søpoliti. Statens Repræsentanter i Folkenes Forbund skal arbejde for international Afrustning.

Punkt 13.

Der tilvejebringes Balance i Statshusholdningen bl. a. ved Statsgældens Afvikling i Løbet af nogle Aar. Hertil tilvejebringes Midler ved en retfærdig, stigende Beskatning f. Eks. af Formuer over 50,000 Kr. og muligvis ved Særbeskatning for den i Tiden efter 1914 skete Formuefremskaffelse.

Punkt 14.

Samtlige Skattelove underkastes en Revision og en efter de økonomiske Vilkaar afpasset retfærdig Beskatning tilvejebringes saavel for Staten som for Kommunerne. Der indføres ensartet virkende Regler for alle Befolkningsklasser til Beskyttelse mod Skattesnyderier.

Punkt 15.

Den kommunale Valglov optages til Revision i Overensstemmelse med de af Partiet udarbejdede Forslag.

Punkt 16.

Forsikringsvæsenet samt monopollignende Industrier og Importvirksomheder overtages af Staten eller underkastes effektiv Kontrol til Sikring af Borgernes Interesser. For alle Erhvervsgræne tilvejebringes en offentlig Kontrol med Adgang til Regulering af Avance og Priser. Arbejdernes Medbestemmelsesret i Bedrifterne sikres.

Punkt 17.

Den danske Stat opfylder sine Forpligtelser overfor Folkenes Forbund og Washington-Konferencen ved Lovfæstelse af 8-Timers-Arbejdsdagen for Haandværk og Industri.

Tyskland.

Program for Tysklands socialdemokratiske Parti.

Vedtaget paa Partikongressen i Heidelberg 1925.

(Tillæg: Agrarprogram og Retningslinier for Forsvarspolitikken.)

(Udgivet af Partistyrelsen 1. September 1929.)

I.

Den principielle Del.

Den kapitalistiske Udvikling bevirker ved sin indre Lovmæssighed, at den kapitalistiske Stordrift vinder frem indenfor Industri, Handel og Transport, medens Smaadriften stadig trænges tilbage og faar mindre social Betydning. Som Følge af Industriens ustandselige Udvikling vokser ogsaa Industribefolkningen bestandig i Forhold til Landbefolkningen. Kapitalen har berøvet de producende Masser Ejendomsretten til Produktionsmidlerne og gjort Arbejderen til en ejendomsløs Proletar. En stor Del af Jorden befinder sig i Hænderne paa de store Jord- og Grundejere — Storkapitalens naturlige Forbundsfæller. Saaledes er de i økonomisk Henseende afgørende Produktionsmidler bleven til et Monopol for en relativ lille Hob Kapitalister, som derved har faaet det virkelige Herredømme over Samfundet.

Samtidig med Stordriftens Fremtrængen i det økonomiske Liv vokser Antallet og Betydningen af Funktionærer og Intellektuelle af enhver Art. Disse virker i den sociale Produktionsproces som Ledere, Kontrollører, Organisatorer etc. og forbedrer Produktionsmetoderne ved videnskabelig Forskning. Efterhaanden som deres Antal vokser, mister de i stigende Grad Muligheden for at rykke op i privilegerede Stillinger, og deres Interesser falder mere og mere sammen med de øvrige Arbejdes.

Ved Teknikens Udvikling og Produktionsmidlernes Monopolisering vokser det menneskelige Arbejdes Produktivitet enormt. Men Storkapitalen og Storgrundbesiddelsen søger at monopolisere Udbyttet af den samfundsmæssige Arbejdsproces for sig alene. Ikke blot Arbejderne, men ogsaa Middelstanden berøves den fulde Andel i de materielle og kulturelle Fremskridt, som de forøgede Produktivkræfter muliggør.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

I det kapitalistiske Samfund er der stadig Kræfter i Virksomhed, der søger at trykke de arbejdende Massers Levefod ned. Kun ved stadig Kamp er det muligt for disse at holde Stand mod disse Tendenser og at forbedre deres Stilling. Hertil kommer den store Usikkerhed i deres Tilværelse — den altid truende Arbejdsløshed. Denne bliver særlig haard og pinefuld under de Kriser, som altid følger efter de »gode« Tider, og som har deres Aarsag i den kapitalistiske Produktionsmaades Anarki.

De kapitalistiske Monopolbestræbelser fører til Sammenslutning af Industriegrene og til Forbindelser mellem de enkelte Produktionstrin samt til Erhvervslevets Organisering i Form af Karteller og Truster. Ved denne Proces forenes Industrikapitalen, Handelskapitalen og Bankkapitalen til Finanskapital.

Derved bliver enkelte Kapitalistgrupper til overmægtige Herskere i det økonomiske Liv, og ikke blot Arbejderne, men hele Samfundet bliver økonomisk afhængig af disse.

Ved Hjælp af sin stigende Indflydelse benytter Finanskapitalen Statsmagten til at beherske udenlandske Omraader som Afsætningsmarkeder, Raastofkilder og Kapitalanlægssteder. Disse imperialistiske Bestræbelser medfører bestandig truende Konflikt og Krigsfare for Samfundet. Men samtidig med Højkapitalismens Tryk og Farer stiger ogsaa Modstanden fra den stadig voksende Arbejderklasse, der skoles og organiseres gennem selve den kapitalistiske Produktionsproces og gennem Fagforeningernes og Socialdemokratiets stadige Arbejde. Bestandig større bliver Antallet af Arbejdere, stadig skarpere Modsætningen mellem Udbyttede og Udbyttede, stadig bitrere Klassekampen mellem de kapitalistiske Beherskere af Erhvervslevet og de Beherskede. Idet Arbejderklassen kæmper for sin egen Frigørelse, varetager den hele Samfundets Interesse overfor det kapitalistiske Monopol. En Arbejderklasse, der er vokset op og blevet stærk gennem Slægtleds opofrende Arbejde, træder nu op mod Kapitalismen som en jævnbyrdig Modstander. Mægtigere end nogensinde før bliver Viljen til at overvinde det kapitalistiske System og til at beskytte Menneskeheden mod Tilintetgørelse gennem Krigen ved Arbejderklassens internationale Samling og ved Skabelsen af en international Retsorden, et sandt Folkenes Forbund, bestaaende af ligeberettigede Folkeslag.

Arbejderklassen kan kun naa sit Maal ved at skabe Kapitalismens Privateje til Produktionsmidlerne om til Fælleseje. Forvandlingen af den kapitalistiske Produktion til en socialistisk Produktion, der sker paa Samfundets Foranstaltning og til dettes Vel, vil bevirke, at Produktivkræfternes Udfoldelse og Vækst vil blive en Kilde til den højeste Velfærd og mest alsidige Udvikling. Først da vil Samfundet frigøre sig for sin Underkastelse under den blinde økonomiske Magt og stige op fra det almindelige Anarki til fri Selvforvaltning i harmonisk Solidaritet.

Arbejderklassens Kamp mod den kapitalistiske Udbytning er ikke blot en økonomisk, men ogsaa en politisk Kamp. Arbejderklassen kan ikke føre sin økonomiske Kamp og udvikle sine økonomiske Organisationer fuldt ud uden politiske Rettigheder. Arbejderklassen har i den demokratiske Republik en Statsform, hvis Opretholdelse og Udvikling er en uafviselig Nødvendighed for dens Frigørelses-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

kamp. Den kan ikke gennemføre Produktionsmidlernes Socialisering uden at være i Besiddelse af den politiske Magt.

Arbejderklassens Frigørelseskamp er et Værk, hvori Arbejderne i alle Lande tager Del. Tysklands socialdemokratiske Parti anerkender Arbejderklassens internationale Solidaritet og er besluttet paa at opfylde alle de Pligter, der følger deraf. Nationernes Velfærd er i vore Dage kun til at opnaa ved solidarisk Samarbejde.

Det socialdemokratiske Parti kæmper ikke for Indførelse af nye Klasseprivilegier og Forrettigheder, men for Afskaffelse af selve Klasserne og Klasseherredømmet, for lige Rettigheder og Pligter for alle uden Hensyn til Køn og Herkomst. Ud fra denne Opfattelse bekæmper det ikke blot Lønarbejdernes Udbytning og Undertrykkelse, men enhver Art Udbytning og Undertrykkelse, hvad enten denne er rettet mod et Folk, en Klasse, et Parti, et Køn eller en Race.

Det er det socialdemokratiske Partis Opgave at gøre Arbejderklassens Kamp bevidst og ensartet og at opstille det nødvendige Maal for denne. Under stadig Kamp og Arbejde paa det politiske, økonomiske, sociale og kulturelle Omraade stræber Partiet efter at naa sit endelige Maal.

Aktionsprogrammet.

Forfatningen.

Den demokratiske Republik er den gunstigste Jordbund for Arbejderklassens Frigørelseskamp og dermed for Virkeliggørelsen af Socialismen. Derfor beskytter det socialdemokratiske Parti Republikken og arbejder for dens Udvikling. Partiet kræver:

Riget bør omdannes til en Enhedsrepublik paa Basis af decentraliseret Selvstyre. Paa Underbygningen, bestaaende af Kommunerne og Enkeltstaterne (hvoraf der bør foretages en ny, organisk Inddeling) maa der rejses en stærk Rigmagt, som med Hensyn til Love og Forvaltning besidder den nødvendige Competence til Rigets ensartede Ledelse og Sammenhold.

Den direkte Rigsadministration udstrækkes ogsaa til Retsvæsenet: alle Domstole gøres til Rigsdomstole. For Sikkerhedspolitiet opstilles ved Lov ensartede Principper. Der skabes et Rigs-Kriminalpoliti, der udgør en Enhed.

Bekæmpelse af alle monarkistiske og militaristiske Bestræbelser. Rigsværnet omdannes til et for Republikken paalideligt Organ.

Fuldstændig Gennemførelse af alle Statsborgeres grundlovmæssige Ligestilling uden Hensyn til Køn, Herkomst, Religion og Ejendom.

Forvaltningen.

Den socialdemokratiske Forvaltningspolitik har til Formaal at erstatte det fra Øvrighedsstaten overtagne politimæssige Administrationsapparat med en Forvaltningsorganisation, der gør Folket selv til Bærer af Administrationen paa det demokratiske Selvstyres Grundlag. Derfor stiller Partiet Krav om:

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Forvaltningens Demokratisering.

Enkeltstaternes Administration forenkles igennem Rigslove.

Forvaltningens Principper fastsættes af Riget. Gennemførelsen paahviler Selvforvaltningens Organer, for saa vidt det ikke drejer sig om Anliggender, der paa Grund af deres centrale Natur bør administreres direkte af Riget.

Ved Hjælp af en Rammelovgivning fastsættes der et Spillerum for de lokale og provinsielle Særforhold.

En Rigslov om de enkelte Staters Forvaltning fastsætter en ensartet Ordning for Enkeltstaterne med Hensyn til Forvaltningsomraadernes og -Organernes Inddeling og Kompetence.

En ved Rigslov fastsat Kommunalordning skal skabe ensartede Retsforhold for Kommuner og Kommune-Forbund (Landkommuner, Byer, Kredse, Provinser). Etkammersystemet gennemføres for alle Selvforvaltningens Organer. Borgmestervalgene gøres tidsbegrænsede. Selvforvaltningsorganerne afgør indenfor Rammen af Rigets og Enkeltstaternes Love selvstændig og paa eget Ansvar Sagerne indenfor deres Forvaltningsomraade. For saadanne Spørgsmaals Vedkommende, der er af almindelig offentlig Interesse, indføres i Kommunerne Folkeafstemning og -Forslagsret.

Rigets Kontrol med Forvaltningen, i Særdeleshed Statsborgerens Beskyttelse mod administrative Indgreb i hans Retssære, sikres gennem Forvaltningsdomstole, der indgaar som uafhængige Led af Instanserne. Rigsforvaltningsdomstolen fungerer samtidig som Overforvaltningsdomstol i alle Enkeltstats-Sager.

Ved Hjælp af en Rigskommunalisering- og en Rigs-Ekspropriationslov gives der Kommunerne og Kommuneforbundene de nødvendige Beføjelser og Magtmidler til Gennemførelse og Udvidelse af den offentlige kommunale Virksomhed. Forvaltningen skal have en saadan Form, at Virksomhederne paa den ene Side bevirkes for de bureaukratiske Baand i deres Arbejde, medens paa den anden Side de offentlige Organers uindskrænkede Bestemmelsesret opretholdes fuldtud.

For alle offentlige Tjenestemænd skabes en Tjenesteordning, som ud fra sociale og demokratiske Synspunkter bestemmer Udpegning, Ansættelse, Forfremmelser, Beskyttelse og Interesse-Repræsentation.

Retsvæsenet.

Det socialdemokratiske Parti bekæmper al Klasse- og Partijustits og virker for en med social Aand gennemsyret Retsordning og Retspleje under afgørende Medvirkning af valgte Lægmandsdommere i alle Retsvæsenets Grene og paa alle dets Trin.

Særlig kræver Partiet:

I Civilretten underordnes Formueretten under Samfundsretten, Lettelse af Adgangen til Skilsmisse, Kvindens Ligestilling med Manden, Børn udenfor Ægteskab ligestilles med Børn, født i Ægteskab.

Indenfor Strafferetten større personlig Beskyttelse og større Beskyttelse af de sociale Rettigheder, Gengældelsesprincippet erstattes med Princippet om Opdragelse af den enkelte og Beskyttelse af Samfundet. Afskaffelse af Dødsstraffen,

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Indenfor Strafferetsplejen Genindførelse af Nævningedomstole og Udvidelse af deres Kompetence særlig til politiske Forseelser og Presseforseelser, Adgang til Appel i alle Straffesager, Afskaffelse af alle Bestemmelser, der indskrænker Forsvaret for de anklagede.

Under Forundersøgelsen Beskyttelse af den arresterede mod Overgreb fra Myndighedernes Side, — Fængsling maa kun ske i Følge Retskendelse, undtagen, hvis Vedkommende gribes paa fersk Gerning, — mundtlig Retsforhandling vedrørende Fængslingskendelser.

Straffefuldbyrdelsen ordnes ved Rigslov ud fra Humanitets- og Opdragelsesprincippet.

Socialpolitikken.

Med Henblik paa Beskyttelse af Arbejderne, Funktionærerne og Tjenestemændene og for at hæve de brede Massers Levevilkår stilles der Krav om:

Værn af Forsamlings-, Forenings- og Strejkeretten. Kvinder samme Ret til Erhvervsarbejde som Mænd. Forbud mod skolepligtige Børns Erhvervsarbejde.

Lovfæstelse af en Arbejdsdag paa højst 8 Timer, Reduktion af denne Arbejdstid for unge Mennesker og i sundhedsfarlige Bedrifter. Indskrænkning af Natarbejdet. En ugentlig uafbrudt Hvilepause paa mindst 42 Timer. Aarlig Ferie med Løn.

Omsorgen for Udførelse af Nødarbejder overlades helt til Fagforeningerne.

Bekæmpelse af Ulemperne ved Hjemmearbejdet med det Formaal helt at afskaffe dette under videst mulig Forsorg for de derved ramte.

Kontrol med alle Bedrifter og Foretagender udøves af Fabriktilsynet, som udvikles til et Rigsorgan, idet Arbejdere og Funktionærer knyttes til dette ved Funktionær-Stillinger og Tillidshverv.

Sikring af Arbejdsoverenskomsters Retsgyldighed og Forligsvæsenets Assistance ved disses Afslutning.

Selvstændige Arbejdsdomstole, uafhængige af de ordinære Jurisdiktioner.

Ensartet Arbejdsret.

Ensartethed i Socialforsikringen, indtil denne bliver omdannet til en almindelig Folkeforsorg. Arbejdsudygtige og Arbejdsløse inddrages herunder.

Omfattende Forholdsregler af forebyggende og anden social Art paa det almindelige Velfærds-Område, særlig vedrørende Opdragelsen, Sundhedsplejen og den sociale Forsorg, ensartet Ordning ved Rigslov af den alm. Forsorg paa en Maade, som sikrer Arbejderklassens Medvirkning ved dens Gennemførelse.

Fremme af de internationale Konventioner og den internationale Lovgivning.

Kultur- og Skolepolitik.

Det socialdemokratiske Parti tilstræber Ophævelse af den besiddende Klasses Dannelsesprivilegium.

Opdragelse, Skoling og Forskning er offentlige Anliggender, hvis Gennemførelse bør sikres ved offentlige Midler og Institutioner. Undervisningen og Læremidlerne bør være gratis, og der bør sørges for Elevernes materielle Behov.

De offentlige Institutioner til Opdragelse, Skoling, Uddannelse og Forskning bør være konfessionsløse. Al offentlig-retslig Indflydelse paa disse Institutioner

Socialdemokratiske Partiprogrammer

fra Kirkens og Religionssamfunds samt bestemte Verdensanskuelsers Side bør bekæmpes. Adskillelse af Stat og Kirke og af Skole og Kirke. Konfessionsløse Folkeskoler, Fagskoler og højere Lærestalter. Ingen Anvendelse af offentlige Midler til kirkelige og religiøse Formaal.

Enhedsskole, nøje Samarbejde mellem Haandens og Aandens Arbejde paa alle Trin.

Fælles Opdragelse af de to Køn ved saavel Lærere som Lærerinder.

Ensartet Læruddannelse paa de højere Undervisningsanstalter.

Finanser og Skatter.

Tysklands socialdemokratiske Parti kræver en dybtgaaende, omfattende Finansreform, opbygget paa Princippet om Kildebeskatning og Byrdernes Fordeling efter den økonomiske Ydeevne.

I Særdeleshed kræves:

Videre Udvikling af Indkomst-, Formue- og Arveskatten.

Ensartet Skatteansættelse med Fremlæggelse af Skattelisterne. Effektiv Forfølgelse af Skattesnydere, særlig gennem obligatorisk Bogføring og Bedriftskontrol.

Skattefrihed for et socialt Eksistensminimum. Størst mulig Skaaning af Masseforbruget. Afskaffelse af Omsætningsskatten.

De offentlige Myndigheder bør øve Indflydelse paa de kapitalistiske Erhvervsforetagenders Formue og Forvaltning.

Økonomisk Politik.

I sin Kamp mod det kapitalistiske System kræver Tysklands socialdemokratiske Parti:

Jord og Grund, Jordens naturlige Rigdomme og Kraftkilder, der kan tjene til Frembringelse af Energi, unddrages den kapitalistiske Udbytning og overføres til Samfundets Tjeneste.

Udvikling af det økonomiske Demokrati, saaledes at Arbejderklassen faar Medbestemmelsesret ved Erhvervslivets Organisering under Opretholdelse af et nøje Samarbejde med Fagforeningerne.

Rigskontrol med de kapitalistiske Interesse-Sammenslutninger, Karteller og Truster.

Fremme af Produktionsforøgelse i Industri og Landbrug.

Fremme af Udstyknings-, Parcelbyggeri- og Havebybeægelsen.

Nedbrydning af Toldbeskyttelsessystemet ved Hjælp af Handelstraktater paa langt Sigt til Fremme af fri Vareudveksling og Nationernes økonomiske Samarbejde.

Udvikling af de offentlige Virksomheder under Riget, Enkeltstaterne og de offentlige Organer paa en saadan Maade, at Bureaukratisering undgaas.

Fremme af de kooperative og almennyttige Foretagender, der ikke har til Formaal at skabe Profit.

Fremme af det almennyttige Boligbyggeri, Bekæmpelse af Boligaager, Lejernes Retsstilling gøres til et offentlig-retsligt Anliggende.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

International Politik.

Som Medlem af den socialistiske Arbejder-Internationale kæmper Tysklands socialdemokratiske Parti sammen med Arbejderne i alle andre Lande *imod* de imperialistiske og fascistiske Fremstød og *for* Socialismens Virkeliggørelse.

Det bekæmper af al Kraft enhver Skærpelse af Modsætningerne mellem Folkene og enhver Trusel mod Freden.

Partiet kræver fredelig Løsning af de internationale Konflikter og disses Behandling ved obligatorisk Voldgift.

Partiet træder i Skranken for Folkenes Selvbestemmelsesret og for Mindretalletenes Ret til demokratisk og nationalt Selvstyre.

Det modsætter sig Udbytning af Koloniernes Folkeslag samt den voldelige Ødelæggelse af deres Erhvervsformer og Kultur.

Det kræver international Afrustning.

Partiet er Tilhænger af Skabelsen af et Europa som en økonomisk Enhed, hvilket er bleven en Nødvendighed af økonomiske Aarsager. Det træder i Skranken for Dannelsen af Europas forenede Stater og dermed for Interesse-Solidaritet mellem alle Verdensdelenes Folkeslag.

Det kræver Folkeforbundets Demokratisering og dets Udvikling til et effektivt Redskab i Fredens Politik.

Agrar-Programmet.

Vedtaget paa Partikongressen i Kiel 1927.

Det forøgede Udbytte af det menneskelige Arbejde ved den stigende Anvendelse af Videnskab og Teknik er af lige saa stor Interesse for den arbejdende Befolkning paa Landet som i Byen. *Indenfor Industrien* har Kapitalismen ved Socialisering af Arbejdsprocessen i Storbedrifterne og ved Afskaffelse af de forældede Bedriftsformer bevirket en stadig og hurtig Stigning af Produktivkræfterne. *Ogsaa indenfor Landbruget* har Kapitalismen revolutioneret Forholdene i Bund og Grund. Den har løst største Delen af Feudalismens Baand. Den har sønderrevet den gamle Forbindelse mellem Haandværkerens og Landbrugerens Arbejde og gjort Landbrugsbedrifterne afhængig af Markedsforholdene. Ved at aabne for Jordens Rigdomme i de fjerne oversøiske Omraader og ved at udvikle voksende Markeder for den intensive Landbrugs-Produktion i de europæiske Industristater har Landbrugets Forædlingsproduktion faaet voksende Betydning. Handels- og Bankkapitalen har tilrevet sig en stor Del af Landbrugets Udbytte. Teknik og Videnskab har medført en Omvæltning i Landbrugets aarhundredgamle Driftsmaader.

Men i Modsætning til Industrien lader Kapitalismen Ejendomsforholdene og Bedrifternes Størrelse bestaa indenfor Landbruget. Den naturlige Begrænsning af den frugtbare Jord og Umuligheden af at kunne forøge Landbrugsproduktionen ubegrænset paa et givet Areal, er Forklaringen paa, at der i Landbruget — i Modsætning til Industrien — kan holde sig gammeldags

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Bedrifter ved Siden af de moderne udstyrede. De kapitalistiske Markedslove gennemtvinger i langt mindre Omfang de tekniske og organisatoriske Fremskridt indenfor Landbruget end indenfor Industrien. Som Følge heraf maa denne Regulering ved Hjælp af Markedslovene erstattes med Samfundets maaltbevidste Indgriben til Gunst for en Stigning og Intensivering af Landbrugsproduktionen.

I. Jordreformen.

Erobrenes Vold og Herskerklassens politiske Magt har formet Ejendomsforholdene paa Landet. Navnlig i det østlige og nordlige Tyskland har Storgrunderne under Ledelse af Herskerhusene ved *at røve Bondejorden* holdt sig skadeløse for Hoveriets Ophævelse. Medens Landbrugerne i de Egne, hvor Jorden hovedsagelig er i Bøndernes egen Besiddelse, lider under Manglen paa Jord, og Husmandsbrugene ikke er store nok til at ernære en Familie, bevirker de store Jordegodser, at andre Dele af Tyskland er affolkede. Deres Monopol spærrer Vejen til Jorden for Landbrugsproducenterne — Bondesønnerne og Landarbejderne.

Saa vel af Hensyn til Produktions- som Befolkningspolitikken kræver Socialdemokratiet derfor en dybtgaaende Ændring af Ejendomsforholdene paa Landet, en *planmæssig Jordreform*. Denne maa tilbunds ophæve det nu bestaaende Afhængighedsforhold, der har udviklet sig paa Landet ved Landbefolkningens aarhundredgamle Underkastelse under Storgrundernes Aag. Vi kræver derfor Ophævelse af Herremandens Ejendomsret, som hviler paa Rov og Retsbrud, og som har lagt Beslag paa store og frugtbare Strækninger af Tysklands Jord. Vi kræver en økonomisk Politik og Jordpolitik, som ophæver de skadelige Virkninger af dette private Jordmonopol og samtidig sikrer de smaa og mellemstore Landbrugsbedrifter tilstrækkelige Livsbetingelser.

1. I dette Øjemed kræver vi ikke blot den formelle, men ogsaa den *faktiske Ophævelse* af Fideikommisserne og lignende Ophobninger af Jordejendom i enkelte Familiers Hænder. Vi kræver endvidere, at de store Jordgodser, hvis Størrelse overskrider en optimal, d. v. s. passende socialøkonomisk Grænse — beregnet efter de lokale Forhold — (for det østlige Tyskland ca. 750 ha), skal afgive det overskydende Areal til Offentligheden (Riget eller Enkeltstaterne) *mod en Godtgørelse*, der beregnes efter Ejendommens Skatteværdi.

2. *Skovstrækninger* paa over 100 ha eksproprieres efter samme Principper. De Skove, der ikke tilhører Staten, underkastes en effektiv Statskontrol.

3. Ved Udnyttelsen af den Jord, der tilfalder Riget i Henhold til Punkt 1, skal der i første Række tages Hensyn til Udstykningens Behov i dennes forskellige Former: Udstykningen paa Landet, i Nærheden af Byerne, Havebyerne, Husmands- og Forpagtningsjord til Landarbejdere og jordløse Folk i Kommunerne. Herunder beskyttes de nuværende Bondebrugs Bestaaen.

De paa den eksproprierede Jord beskæftigede Arbejdere, Funktionærer og Tjenestemænd gives Fortrinet ved Udstykningen.

Eksproprierede Storbrug kan ogsaa overtages under offentlig Forvaltning eller kooperativ Drift, naar der foreligger Garanti for en sagkyndig Drift.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

4. Ogsaa i andre Tilfælde end ved Eksproprieringen af de store Jordejendomme skal Udstykningen i alle dens Former fremmes mest mulig under Tilvejebringelse af Bedrifter, der er store nok til at sikre en Eksistens, overalt, hvor der foreligger Forudsætninger for en Forøgelse af Produktiviteten.

Udstykningen bør særlig gennemføres i de Egne, hvor Storgrundbesiddelsen er fremherskende.

5. Ved Udnyttelsen af den eksproprierede Jord (Punkt 3) og ved anden Udstykning (Punkt 4) bør dette ske paa Basis af Arvefæste, arvelig Bygningsret eller Statsseje, (*»Rentengut«, Reichsheimstätte**), for derved at sikre Samfundet Grundrenten.

6. I Stedet for de bestaaende foreløbige Bestemmelser til Beskyttelse af Fæstere og Forpagtere skabes en definitiv Beskyttelseslov som en Bestanddel af Civilretten, der effektivt sikrer de smaa og mellemstore Fæsteres og Forpagteres Interesser overfor de private Grundbesiddere.

Den nye Fæste- og Forpagtningslov skal fastsætte:

a) Fæste- og Forpagtningskontrakter for Jord, der udnyttes til Landbrug eller Havebrug, skal omfatte et saa langt Tidsrum, at Fæsteren eller Forpagteren har Mulighed for en økonomisk Driftsform.

b) at der ved Forpagtningens (Fæstets) Ophør gives den afgaaende Forpagter (Fæster) en passende Erstatning for, hvad han har nedlagt af Arbejde o. lign. i Jorden, og som giver denne en forøget varig Værdi.

c) at Fæste- og Forpagtningsvederlaget ikke maa være større end svarende til en passende Forrentning af det forpagtede Jordstykkets Skatteværdi.

d) at der ydes Fæstere og Forpagtere af Landbrugsjord, særlig Arvefæstere, som ikke kan opretholde deres Bedrift uden den forpagtede Jord, og som dyrker Jorden upaaklageligt, Garanti mod, at Jorden fratages dem.

7. Med Henblik paa at skaffe By- og Landbefolkningen *Havejord* vedtages for hele Riget en Lov vedrørende mindre Haver.

8. Den Jord, som tilhører Riget, Enkeltstaterne, Kommunerne og Kommune-forbundene, bør forøges planmæssigt. I dette Øjemed gives der ved Lov det Offentlige Forkøbsret ved Salg af ubebygget Jord, dog saaledes at de smaa og mellemstore Jordbrug skaanes.

9. Ejere, som haardnakket vægrer sig ved at dyrke deres Jord rigtigt, eller ved at kultivere Ødemark, som er i Stand til at kultiveres, eller drive Forstbrug paa udyrket Jord, der egner sig hertil, skal for en Tid eller for bestandig berøves Brugsretten. Ogsaa i saadanne Tilfælde er Ekspropriation paa Grundlag af Skatteværdien tilladt uden Hensyn til Bedriftens Størrelse.

II. Fremme af Landbrugs-Produktionen.

Hvad angaar en Stigning i Landbrugsproduktionen falder Byarbejdernes Interesser sammen med den arbejdende Landbefolknings Interesser.

Det er for Industriarbejderklassens sociale Stilling af afgørende Betydning,

*) *»Rentengut«* = Parcel, fremkommet ved Udstykning af et Storgods. Indehaveren betaler Sælgeren en aarlig Sum (*»Rente«*) til Amortisering og Forrentning af Købesummen.
»Reichsheimstätte« = Byggegrund til Arbejdere paa Landet, hvortil der ydes Laan af Rigsmyndigheder.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

at der lukkes op for de rige Muligheder, der foreligger i Form af en Forøgelse og samtidig Rationalisering og Billiggørelse af Landbrugets Produkter til de store Massers Ernæring, hvilket tillige vil udvide Afsætningsmulighederne for Industriprodukter.

Samtidig er en Stigning i Landbrugsproduktionen og en Udnyttelse af de tekniske Fremskridt det mest effektive Middel til at hæve Leveniveauet for den arbejdende Landbefolkning, Landarbejderne, de smaa Forpagtere og de selvstændige Bønder. De uhyre Fremskridt, som den moderne Videnskab har gjort paa Landbrugets Omraade, navnlig den rationelle Anvendelse af *Kunstgødning og Foderstoffer*, af Kvalitetsfrøkorntil Udsæd og et Husdyrhold af ydedygtige Dyr samt Anvendelsen af arbejdsbesparende og produktionsforøgende Maskiner, har endnu langt fra vundet tilstrækkelig Indpas. I Særdeleshed savner Millioner af mindre Landbrugere Adgang til at erhverve sig den nødvendige faglige Uddannelse og praktiske Vejledning. Hvis de haardt arbejdende Bønder skal have et passende Udbytte af deres Arbejde, maa der frem for alt gives dem Mulighed for at anvende alle de Midler til Forøgelse af Produktionen, som Videnskaben og Tekniken har stillet til Raadighed. Tillige maa man lette de smaa Bedrifter Overgangen til Kulturer af højere og højeste Intensitet.

De smaa og mellemstore Bønders sociale Stilling, som i mange Egne af Tyskland er meget slet og aldeles ikke svarer til deres utrættelige Arbejde, kan ikke forbedres ved at drive Levnedsmiddelpriserne op paa Forbrugernes Bekostning, men kun ved en Forøgelse af Produktionen i Konsumenternes og Producenternes fælles Interesse.

Derfor kræver vi:

1. Udvikling af alle de Institutioner og Organer, der tjener til den opvoksende Landboudoms Uddannelse, paa en saadan Maade, at Ledelsen hovedsagelig ligger i Statens Haand.

a) Udviklingen af Folkeskolevæsenet paa Landet.

b) Obligatorisk Fortsættelsesundervisning for Drengene og Piger paa Landet fra det 14. til det 18. Aar. Læreplanen for Fortsættelsesskolen bør navnlig omfatte Samfundslære og Landbrugsproduktionens naturvidenskabelige og tekniske Grundlag. Eleverne har Ret til gratis Læremidler. Der lægges ogsaa særlig Vægt paa den kvindelige Husholdningsuddannelse samt Sundhedslæren og Spædbørnsplejen.

c) Mangedobling af de for Tiden anvendte Beløb til det lavere Landbrugsskolevæsen. Oprettelse af mindst een Landbrugsskole i hver Landbrugskreds (Distrikt) — i større Kredse flere. Fjernelse af alle økonomiske Hindringer, som for Tiden udelukker Børn af Smaabønder og Landarbejdere fra at besøge disse Skoler. Ydelse af Stipendier af offentlige Midler.

d) Fremme af Folkehøjskolerne og alle andre Uddannelsesmuligheder paa Landet.

2. Skabelse af en rationel Organisation af raadgivende Art i nøje Tilknytning til Skolevæsenet til Udbredelse af den moderne Teknik i alle Størrelser af Bondebrug.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

a) Uddannelse af et tilstrækkeligt Antal velegnede Personer til Landbrugs-konsulenter. Herved skal der særlig tages Hensyn til Eliten af den opvoksende Landboudom, og navnlig bør man lette Adgangen til denne Uddannelse for de begavede Elever fra de lavere Landbrugsskoler.

b) Udviklingen af Landbrugets Forsøgsarbejde, særlig i Form af Mønsterbrug og Forsøgsmarker. Det bør tilstræbes, at der i hver Landsby af de Midler, der findes til Raadighed til Oplysning i Landbrugsspørgsmaal, drives en Forsøgs-mark, der navnlig skal tjene til Demonstrationsformaal.

c) Fremme af alle Landbefolkningens Selvhjælpsaktioner, der har til Formaal at udbrede mere rationel Teknik og Driftsførelse, særlig Fremme af *Landbrugernes Forsøgssammenlutninger*.

d) Fremme af Landbrugets paa Selvhjælp og Selvstyre hvilende Andelsvæsen, særlig vedrørende Kvægavl og Mejeridrift, Landbrugsmaskiner, Frøavl, Mælke-kontrolforeninger o. l.

3. Statsmidler stilles til Raadighed for saadanne Opgaver, som overstiger de enkelte Landbrugeres eller Andelsselskabers Evner, særlig Udbygningen af Vej-, Gade og Jernbanenettet. Fragttariffernes Tilpasning til Landbrugsproduktionens Behov. Ensartet Udvikling af Elektricitetsforsyningen, Tilvejebringelse af tilstrækkelig Vandforsyning i vandfattige Egne. Omfattende Forholdsregler mod Skade, foraarsaget af Højvande. Billige Kreditter til Grundforbedringer og Markvejsreguleringer ved Sammenlægning af Jorder.

4. Statens fremmede Indgriben overalt, hvor Jordejernes personlige Initiativ viser sig utilstrækkeligt til at sikre den bedst mulige Udnyttelse af alle Produktionsmuligheder. Særlig maa Staten eller de offentlig-retlige Organer have Ret til — ogsaa imod Ejernes Vilje — at gennemføre Marksvejsreguleringer ved Sammenlægning af Jorder, Grundforbedringer, særlig Vandreguleringer, og at udstede og gennemføre Forskrifter om Bekæmpelse af skadelige Dyr og Planter.

5. Offentlig Kontrol med Fremstillingen og Salget af Landbrugets *Produktionsmidler*. Særlig Udvikling af den offentlige Kontrol med *Prisen paa Kunstgødning* og energisk Arbejde for at billiggøre dette vigtige Produktionsmiddel. Handel med Frøkorn, Kunstgødning og Foderstoffer ordnes ved Lov og kontrolleres gennem offentlige Organer, for at beskytte Landbrugere mod bedrageriske Forhold, saa længe Andelsselskaberne endnu ikke helt kan overtage denne Opgave. Bestræbelserne til Standardisering og Billiggørelse af Landbrugsmaskiner fremmes med offentlige Midler og fremskyndes eventuelt ved Statens Indgriben.

6. Tilvejebringelse af gunstige Kreditforhold for Smaaafæstere og Bønder, Fremme af Landbrugets Andels-Kreditforeninger, Landbrugets private Kreditinstituter overføres til kooperativ Form eller gøres til Rigets, Enkeltstaternes eller Kommunernes Eje. Ydelsen af Kredit sammenknyttes med raadgivende Virksomhed vedrørende Landbrugets Bedriftsforhold.

7. Demokratisk Udbygning af Landbrugets administrative Organer. Ved Rigslov sikres der de smaa og mellemstore Landbrugere samt Landbrugets Funktionærer en passende Repræsentation i Landbrugskamrene og lignende faglige Institutioner.

III. Regulering af Afsætningen af Landbrugets Produkter.

Den forøgede Landbrugsproduktion maa nødvendigvis suppleres med en gennemgribende Regulering af Afsætningen. Allerede under de nuværende ufuldkomne Produktionsforhold optræder der lejlighedsvis Markedsforstyrrelser indenfor enkelte af Landbrugsproduktionens Omraader. Saadanne Forstyrrelser ytrer sig snart i Prisfald, der berøver Producenterne Frugten af deres Arbejde, uden at Forbrugerne har Nytte deraf, snart i en katastrofal Fordyrelse af Levnedsmidlerne, som paa den anden Side heller ikke altid kommer Producenterne til gode. Landbrugsproduktionen maa baseres paa en vidtgaaende Stabilitet i Driften og de Forhold, der betinger denne. De voldsomme Prissvingninger, som det kapitalistiske Anarki medfører for Landbrugsprodukterne, staar i Modstrid med Landbrugsvirksomhedens indre Natur. Derudover lider baade Producenter og Forbrugere paa samme Vis under den unaturlig høje Avance, hvormed det oppustede og parasitagtige Handelsapparat belaster Nutidens økonomiske Liv.

Desuden bør der sørges for, at der skabes et stadig voksende, købekraftigt Marked for Produkterne fra det intensive Landbrug. Dette kan kun ske ved at hæve Byarbejdernes Forbrugsevne. Ophobningen af Kæmpeformuer, forbunden med, at Størstedelen af Befolkningens Indtægter holdes nede paa et Niveau, som tvinger den til den yderste Indskrænkning af Forbruget af bedre Næringsmidler, er en Kræftskade for Landbruget.

Vi kræver derfor:

1. Fremme af alle Forholdsregler, der er egnede til at udvide vort Kendskab til Produktionens Omfang, Markedets Forsyning og Betingelserne for Prisdannelsen. Under nøje Samarbejde mellem Landbrugsproducenternes Organisationer paa den ene Side og Forbrugernes Organisationer paa den anden Side *bør Statistiken over Markedsbevægelserne* og Studiet af Afsætningen uddybes og udvikles. Der bør nedsættes en permanent Kommission, som — udstyret med vidtgaaende Fuldmagt — til Stadighed kontrollerer Afsætningsforholdene. Denne Kommission skal have Pligt til at give Meddelelser til Rigsdagen og Offentligheden om de Misforhold, den maatte konstatere indenfor Afsætningsorganisationen.

2. Støtte af den direkte Vareudveksling mellem Producenternes og Forbrugernes kooperative Foretagender.

I dette Øjemed kræver vi en omfattende Udvikling af Producenternes og Forbrugernes kooperative Organisationer, for at Brugsforeningerne i Byerne kan overtage og kooperativt drive en betydelig Del af Landbrugsproduktionen.

Riget, Enkeltstaterne og Kommunerne forpligtes til at fremme den kooperative Bevægelse ved:

- a) Optagelse af Kooperationen som Lærefag paa alle offentlige Undervisningsanstalters Læreplan.

- b) Et Skattesystem, der svarer til Kooperationens Væsen.

3. Regulerende Indgreb i *Prisdannelsen*. I Stedet for Korntold skabes et *Rigsmonopol* for Ind- og Udførsel af Korn- og Mølleprodukter. Der opstilles gennem en Rigslov bindende Retningslinier for Monopolets Prispolitik, saaledes at der sikres Producenten et passende Udbytte af hans Arbejde og Erstatning

Socialdemokratiske Partiprogrammer

for hans Udlæg, uden at der derved paalægges Forbrugeren unødige Byrder. Monopolstyrelsen skal have Ret til at indføre udenlandsk Korn toldfrit samt til at erhverve indenlandsk Korn, for saa vidt dette er nødvendigt til Sikring af den indenlandske Høst og til Stabilisering af de indenlandske Priser. De Rigsmidler, som hidtil er ydet private Organer til Sikring af den indenlandske Høst, overføres til Monopolet. Dette skal afgive indenlandsk og udenlandsk Korn og Mel til Forbrugerne til en samlet Fremstillingspris.

4. Paa Grundlag af de ved Kornets Prisstabilisering indhøstede Erfaringer inddrages efterhaanden ogsaa de øvrige Landbrugsprodukter under Prisstabiliseringen. Navnlig skal Udbygningen af Kooperationen blandt Producenter og Forbrugere danne Grundlag for en samfundsmæssig Regulerig af Landbrugsprodukternes Afsætning.

5. Fremme af de Bestræbelser, som gaar ud paa at standardisere og forbedre Kvaliteten af Landbrugets Produkter.

IV. Beskatning.

Skattepolitikken maa opfylde det samfundsmæssige Formaal at skaane Landbefolkningens Arbejdsindtægter og samtidig fremme det produktionspolitiske Formaal at bevirke Jordens Overførelse til den bedste Landbruger.

Derfor kræver vi, at Arbejdsindtægten stadig aflastes ved *Forhøjelse af det skattefrie Eksistensminimum*. Grundskatten ændres til en ensartet Grundværdiskat for hele Landbruget. Den skal rette sig efter den nøgne Jords Værdi uden Hensyn til Værdien af Inventar, Bygninger og Grundforbedringer. Grundværdien fastsættes paa Basis af det normale Nettoudbytte, som Jordstykket ved passende Dyrkning formaar at afkaste til Stadighed. Skattelisterne fremlægges til offentligt Eftersyn hos de kommunale Myndigheder. Den med Henblik paa Beskatningen fastsatte Jordværdi er afgørende for Beregningen af Værdien ved Forpagtning samt ved eventuelt Brug af den lovfæstede Ekspropriations- og Forkøbsret.

V. Krav vedrørende Land- og Skovarbejdere.

Socialdemokratiet kæmper med samme Styrke for en Forbedring af Land- og Skovarbejdernes Kaar, som det i Aartier har kæmpet for en Forbedring af Industriarbejdernes Stilling. Ligesom Stigningen af Produktiviteten indenfor Industrien er blevet effektivt fremmet gennem Arbejderklassens Kamp for bedre Løn- og Arbejdsvilkaar og for Løftelsen af hele sit Kulturniveau, vil ogsaa Arbejderens faglige Kamp indenfor Landbruget være det mest effektive Middel til at gennemtvinge en Forøgelse af Produktiviteten.

Socialdemokratiet kræver derfor navnlig Ophævelse af den trykkende Afhængighed, som Landarbejderne lider under ved det nuværende Arbejdssystem, navnlig Systemet med Landarbejderboliger. Landarbejderne bør i socialpolitisk Henseende ligestilles med Industriens Arbejdere. Landarbejderne bør atter have fri Adgang til Jorden, fra hvilken de har været udelukket ved Herremændenes og Storbøndernes aarhundredlange Klasseherredømme og Klassepolitik. Der skal gives dem, der har Lyst og Evne til at drive et Husmandsbrug, Mulighed for at erhverve et saadant.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

1. Der maa stilles Boliger til Raadighed for Landarbejderne, hvori de ikke er underkastet Arbejdsgiverens Indflydelse. Alt efter de stedlige Forhold bør der gennem offentlig-retlige eller almennyttige Organer ydes dem Boliger til Leje eller Eje (ud fra Princippet om arvelig Bygningsret paa deres Jord eller »Reichsheimsstätte« (Rigshjemsted)*). Der bør herved sørges for, at saadanne egne Hjem i Tilfælde af, at Landarbejderen skifter Plads, atter overtages af den Institution, der har afgivet dem, for derved at beskytte Landarbejderen for Tab. Alle disse nye Boliger maa være fritaget for enhver Forpligtelse vedrørende Arbejde hos bestemte Arbejdsgivere. Gifte Landarbejdere med fast Arbejde, som har udført deres Arbejde upaaklageligt, og som ønsker at erhverve eget Hjem, skal have lovmæssig Ret til et Landarbejderhus. De fornødne Midler til Grundens Erhvervelse, til Byggeomkostninger, Kreaturbestand og Redskaber — bør for op til 90 pCt.s vedkommende ydes som Laan af Riget og Enkeltstaterne mod en Amortiseringsrate.

2. Saadanne Arbejderlejligheder og -Beboelsesrum, som tilhører Arbejdsgiveren, bør være undergivet strenge Bestemmelser ang. Beskaffenhed, Luftrum, Indretning og Opvarmning.

3. Naturalie-Løn og Naturalie-Afgifter bør saavidt muligt afskaffes. Overalt, hvor det er gørligt, indføres ren Kontantløn.

4. De endnu bestaaende Daglejerkontrakter ophæves som saadanne. I deres Sted skal træde frie Forpagtnings- og frie Arbejdsoverenskomster.

5. Arbejdstid og Søndagshvile for Landarbejderne ordnes ved Rigslov. Den daglige Arbejdstid maa i Gennemsnit ikke overstige 8 Timer daglig. Indenfor denne Ramme kan der ved Tarif fastsættes en længere Arbejdstid om Sommeren og en kortere om Vinteren.

Søndagshvilen skal om Sommeren være 36 Timer, om Vinteren 42 Timer. For de Arbejdere (mandlige og kvindelige), som om Søndagen er beskæftiget med Kreaturerne Pasning eller ved Husholdningen, gives der Erstatning ved en tilsvarende Fritid senere i Ugen.

Overarbejde og ekstraordinært Søndagsarbejde er kun tilladt, naar der er Fare for Høsten eller Kvæget, og kun mod passende Tillæg.

6. Landarbejderens Forpligtelse til at stille endnu en Arbejdskraft til Raadighed — en saakaldt »Hoveriarbejder« eller Daglejer — ophæves fuldstændig.

7. Der bør ydes Landbrugets Arbejdere Støtte ved Skabelsen af egen Husstand. Navnlig bør der ved Opførelsen af Boliger paa Landet ogsaa tages Hensyn til disse Arbejders Boligbehov.

8. Der ydes ved Lov unge Arbejdere og Arbejdersker — uden Hensyn til, om de er skolepligtige eller ikke — særlig Beskyttelse. De bestaaende Bestemmelser til Beskyttelse af de i Landbruget arbejdende Kvinder, særlig de svangre Kvinder og saadanne, der nylig har født, udbygges yderligere.

9. Landbrugets og Skovbrugets Arbejdere ligestilles med Industriens Arbejdere med Hensyn til Socialforsikringens Pligter og Rettigheder, ogsaa hvad angaar Forebyggelse af Ulykkestilfælde.

* »Reichsheimsstätte« se Noten Side 21.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

10. Forsamlings- og Foreningsretten samt Opholdsfriheden maa ikke blot juridisk, men ogsaa faktisk frigøres for enhver Indskrænkning.

11. Alle Velfærdsinstitutioner paa Landet støttes efter Evne.

12. Ved Afslutningen af Løntariffer og ved Bilæggelsen af Stridigheder, hidrørende fra Arbejdsforholdet, ligestilles Land- og Skovarbejdere med Industriens Arbejdere, ikke blot juridisk, men ogsaa faktisk.

13. Bedriftsraadsloven gennemføres ogsaa *faktisk* for Landbruget.

14. Arbejdsanvisningen for Land- og Skovarbejderne maa kun ske gennem de offentlige Arbejdsanvisningskontorer, i hvis Forvaltning baade Arbejdere og Arbejdsgivere tager Del paa Basis af Paritetsprincippet.

15. Alle til Beskyttelse af Land- og Skovarbejdere udstedte Bestemmelser skal ogsaa have Gyldighed for udenlandske Vandrearbejdere. Det skal forbydes at beskæftige Vandrearbejdere til en lavere Løn end den, der gælder for de stedlige Arbejdere.

16. De af den internationale Arbejdsorganisation udstedte Konventioner om Beskyttelse og *Forsikring* af Land- og Skovarbejdere ratificeres.

17. Gennemførelsen af alle til Værn af Land- og Skovarbejdere udstedte Bestemmelser sikres ved Statskontrollfunktionærer (Landarbejderinspektører) under Medvirkning af Arbejderne.

VI. Sociallovgivningen paa Landet.

For at Arbejderfamilier paa Landet ikke skal synke ned i Elendighed i Tilfælde af et Familiemedlems Sygdom indføres der Familie-, Spædbørns- og Smaabørnsforsorg.

For de smaa Landbrugere oprettes en Sygeforsikring, der ogsaa omfatter Tandbehandling, Barselhjælp og Begraveshjælp. For denne Sygeforsikrings vedkommende bør der dog ved Kontingentets Fastsættelse og Reguleringen af Ydelserne tages Hensyn til Landbrugets særlige Forhold. I alle Landdistrikter bør der sørges for hurtig og gratis Sygetransport til nærmeste Sygehus.

For at forhindre Landejendommenes Overbelastning med Ejerskifteprioriteter og Aftægtsbyrder skabes der en obligatorisk Livs-, Invalide- og Aldersforsikring, som tager Hensyn til de særlige Behov i Smaabøndernes Kredse.

Jordens Overbelastning med Nødprioriteter forebygges ved kooperativ eller offentlig Brand-, Haglskade- og Kreaturforsikring. De høje Gebyrer ved Optagelse og Udslettelse af Prioriteter nedsættes.

Til juridisk Konsultation for Landbefolkningen indrettes der i alle Landdistrikter offentlige gratis Retshjælpskontorer.

Socialdemokratiet opfordrer hele den arbejdende Landbefolkning til Kamp for disse Krav, saaledes at de i Forening med de arbejdende Masser i Byerne kan sprænge de Lænker, som Feudalismen og Kapitalismen (Storgrundbesiddelsen og Storkapitalen) har lagt paa dem, *Et dybtgaaende Interessefællesskab sammenknytter Arbejderne med de Bønder, der arbejder selv*. I det kapitalistiske Samfund betyder Kampen for Demokratiet for Bønderne: Selvstyre i Landsbyen,

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Afskaffelsen af Godsejerens Politimyndighed («Gutsbezirke»*) og Omskabelse af den nuværende Kapitalist- og Godsejer-Stat til en Velfærds- og Kulturstat for Arbejdere og Bønder. Ved at hæve Industriarbejdernes Leveniveau op og ved at sikre dem mod at synke ned i Elendighed som Følge af Sygdom og Alderdom vil der ogsaa opnaas en Forbedring af Smaaabøndernes kun altfor daarlige Stilling. Stigningen i Industriarbejdernes Købekraft forøger Efterspørgslen af de vigtigste Landbrugsprodukter og sikrer disses Afsætning samt et bedre Udbytte deraf. De arbejdende Massers Sejr i By og paa Land afsætter Storgrundejerne og Storkapitalisterne som Samfundets Herskere og frigør Landbruget for Markedets og Spekulationens Usikkerhed og Omskiftelighed. Langt fra at ville fortrænge Bonden fra hans Jord eller ville konfiskere hans Ejendom, sikrer det socialistiske Samfund de brede Masser paa Landet deres Ejendom og Arbejdssted. Kampen gælder Storgrundejerns Herremandsjord, ikke Bøndernes og Landarbejdernes ved Arbejde erhvervede Ejendom. Det socialistiske Samfund ophæver Udbytningen fra Handels- og Bankkapitalens Side; det vil bevidst og planmæssigt udnytte Samfundets uhyre Kræfter til en Forøgelse af de arbejdende Massers materielle og kulturelle Behov, saavel for Byernes som for Landets vedkommende.

Gennemsyret af denne Erkendelse af de fælles Interesser, der forener alle Arbejdende i Kampen mod det kapitalistiske Profitsamfund, ser Socialdemokratiet en af sine vigtigste Opgaver i at føre den arbejdende Landbefolkning ind i sine Rækker; thi denne Samling vil fremskynde Sejren og gøre den til en uomstødelig Kendsgerning.

Retningslinier for Forsvarspolitikken.

Vedtaget paa Partikongressen i Magdeburg 1929.

I.

Tysklands socialdemokratiske Parti forkaster Krigen som politisk Middel. Det kræver en fredelig Løsning af alle internationale Konflikter ved obligatorisk Voldgift samt Folkeforbundets Demokratisering og Udvikling til et effektivt Redskab i Fredens Tjeneste.

I Overensstemmelse med Beslutningerne paa den socialistiske Arbejder-Internationales Kongres i Bryssel i August 1928 er det fast besluttet paa at øve det stærkeste Tryk — selv med revolutionære Midler — paa enhver Regering, som vægrer sig ved at underkaste sig Voldgift og i Stedet griber til Krigen Midler.

II.

Som Led i den Socialistiske Arbejder-Internationale kæmper Tysklands Socialdemokratiske Parti for fuldstændig Afrustning ved internationale Traktater.

Kun naar Afrustningen ikke er en ensidig Forpligtelse — saaledes som den blev paalagt de Besejrede i Verdenskrigen af de Sejrende — vil den kunne træde

* «Gutsbezirke»: i Prosen Godsejerens Pligt til indenfor sit Omraade at udføre offentlige Foranstaltninger og Ret til at være Ovrighedsperson.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

i Fredens Tjeneste. Kun mellem ligeberettigede Nationer kan der opnaas varig Fred.

Der er tilfaldet den tyske Republik den historiske Mission at være Forkæmper for den internationale Afrustning. Denne Mission kan den kun opfylde, hvis den ikke overskrider de den paatvungne ensidige Rustningsindskrænkninger og ikke ved Forsøg paa at omgaa eller krænke disse Forpligtelser giver andre Magter Aarsag eller Paaskud til at tage Afstand fra internationale Afrustningskonventioner og til at ruste endnu stærkere.

Nogen Pligt for den tyske Republik til fuldtud at udnytte Rustningsbestemmelserne uden Hensyn til politisk eller militær Hensigtsmæssighed anerkender det tyske Socialdemokrati ikke. Det kræver en planmæssig Reduktion af Tysklands militære Rustninger af egen Vilje under Hensyntagen til de politiske, økonomiske, sociale og finansielle Forhold.

III.

Den tyske Republiks bedste Værn ligger i en Udenrigspolitik, gaaende ud paa Forstaaelse med andre Folkeslag og Fredens Bevarelse. Men endnu truer imperialistiske og fascistiske Staters Magtpolitik med kontrarevolutionære Interventioner og nye Krige. Tyskland kan blive misbrugt som Opmarchomraade og mod sin Vilje blive revet ind i blodige Forviklinger.

Saalænge disse Farer bestaar, har den tyske Republik Brug for en Forsvarsmagt til Værn for sin Neutralitet og for Arbejderklassens politiske, økonomiske og sociale Positioner.

Forsvaret kan kun opfylde sin Mission, naar det i Tænke- og Følemaade er eet med Folket og indordner sig som et tjenende Led i den demokratiske Republik — i Modsætning til alle de militaristiske Tendenser, der gaar ud paa at beherske Staten ved Militærets Hjælp.

Med Henblik paa en Omdannelse af Rigsværnet i denne Retning opstiller Tysklands socialdemokratiske Parti i Særdeleshed følgende Krav:

1. Rigsdagens Kontrol med alle Rigsværnets Anliggender og alle Hærforvaltningens Overenskomster og Aftaler.
2. Ingen Støtte til Privatfirmaer, der direkte eller indirekte tjener de illegale Rustninger.
3. Forbud mod Straf for Offentliggørelse af Meddelelser om illegale Rustninger.
4. Lovbestemmelser til Sikring af upartisk Rekrutering.
5. Afskaffelse af Officerskorpsets Dannelsesprivilegium og Fastsættelse ved Lov af et Minimumsantal af de Officerer, der skal tages fra Mandskabet.
6. Sikring af Soldaternes statsborgerlige Rettigheder.
7. Beskyttelse af Soldaternes Rettigheder ved Repræsentanter, valgt af dem selv.
8. Demokratisering af Disciplinærretten og den militære Strafferet.
9. Republikanske Lærere og Lærebøger ved Undervisningen.
10. Forbud mod Anvendelse af Militærmagten ved Konflikter mellem Kapital og Arbejde.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

IV.

Tysklands socialdemokratiske Parti bekæmper den stadig tydeligere Hensigt hos Militære i alle Lande til at ville se bort fra *de* folkeretslige Former for Krigsførelse, der har fæstnet sig i alle Folkeslag gennem Aartusinders Udvikling, og til at ville føre Krigen hensynsløst mod den civile Befolkning bag de militære Fronter.

Tysklands socialdemokratiske Parti brændemærker denne barbariske Hensigt og kræver en Nyorientering af Folkeretten i human Aand. Navnlig kræver det Forbud mod Gaskrigen og Bakteriens Anvendelse ved Krigsførelsen.

V.

De socialdemokratiske Krav kan kun virkeliggøres ved fælles energiske Bestræbelser fra de organiserede Arbejderes Side, ved bestandig at oplyse Arbejderne om Rustningernes Aarsager og Farer, ved at lade al Opdragelse og Undervisning ske i Fredens Aand, — for derved ogsaa at forberede den moralske Afrustning — og ved Arbejderklassens effektive politiske og økonomiske Kamp mod de herskende Klasser, indtil Socialismen kan virkeliggøres.

Det socialistiske Endemaal er et Samfund uden Udbytning og Undertrykkelse, altsaa uden Klasser og Klassekampe, et Samfund uden Stræben efter at udvide sine Udbytningsomraader, altsaa uden Rustninger og uden Krige.

Socialismen er den Magt, der vil skænke Verden den varige Fred.

England.

Almindelige Valg 1931.

Et Opraab fra Arbejderpartiet til energisk Handling!

*Nu er det Nationens Chance! Nu faar vort Folk en Lejlighed til helt at om-
lægge Grundlaget for dets Liv!*

*Det kapitalistiske System er brudt sammen, endogsaa i de Lande, hvor dets
Styrke syntes allerstørst.*

Det formaar ikke at give Arbejde til mange Millioner arbejdsvillige.

Det ophober vældige Vare-Mængder, som det er ude af Stand til at fordele.

*Men, for at sikre sig paany, fordrer det, at den arbejdsløse og Lønarbejderen
skal give Afkald paa den af dem, efter haarde Kampe, indvundne bedre Løvefod.
Og det forsøger at tvinge vort Lands Regering til en Begrænsning eller Ophæ-
velse af den sociale Forsorg, som Arbejderpartiet mener er en meget væsentlig
Del af et demokratisk Samfund.*

En falsk »Enhedsfront«!

Banker og Højfinans skreg op, og Arbejderregeringen ofredes, fordi den
satte Arbejderens Ønsker over Rigmændenes Fordringer, og der blev bragt en
saakaldt »National-Regering« i Stand, med hvis Hjælp Parlamentet skulde føres
til at tilfredsstille de rige.

Men denne Regerings Politik var et ulykkebringende Følgeb.

Den skulde have fastholdt den bestaaende Guldmøntfod, som den i skræk-
slagne Ord hævdede var en absolut Betingelse for Nationens Sikkerhed — og dog
gik der ikke tre Uger, før den opgav Guldmøntfoden med den frække Undskyld-
ning, at Industrien vilde have Fordel af Forandringen.

Sit oprindelige Formaal kunde den altsaa ikke føre igennem, og nu ønsker
den, at Vælgerne skal give sin Tilslutning til en umulig Genopbygning af Kapi-
talismen. *Den bestaar af Mænd med de mest modsatte politiske Anskuelser, af
Mænd, der aldeles ikke kan enes om nogen fælles Fremgangsmaade til atter at
hjælpe vort Land paa Fode. Og denne forvirrede Blanding af Personer, der altid
har bekæmpet hinanden politisk, denne usammenhængende Skare vil nu søge
Vælgernes Samtykke til at udføre Planer, som den ikke en Gang kan give nogen*

Socialdemokratiske Partiprogrammer

bestemt Oplysning om, og som den alligevel vil have frit Slag til at udføre. I Spidsen for den staar Folk, der nu handler stik imod deres tidligere Overbevisning; i en nær Fremtid maa den splittes i Uenighed, og alligevel fordrer den at anses for at repræsentere vort Lands Enhed og dets Fællesvilje.

Arbejderpartiet er dog sikker paa, at Landet ikke lader sig skuffe, og at Regeringens utrolige og uærlige Fordringer ikke kan virkeliggøres.

Vi maa handle efter en bestemt Plan — eller gaa til Grunde!

Arbejderpartiet haaber paa Vælgernes Støtte til Gennemførelse af dets nøje overvejede og fast opbyggede Program.

For Arbejderpartiet er Socialismen den eneste Hjælp mod de Onder, der skyldes uordnet Konkurrence og blot private Profitinteresser. Arbejderpartiet tilstræber en Udvidelse af Omraadet for offentlig Industrivirksomhed og Betjening af forskellig Art, saaledes, at disse foregaar i Samfundets Fællesinteresse. Vi tilstræber et velordnet Samarbejde i Stedet for individuelt, blot privat interesseret Særarbejde. Fra Forretningsanarki maa vi gaa over til Samfundets Regulering af Virksomhederne.

Arbejderpartiet hævder, at der kun er en Mulighed, nemlig en fast-ordnet Arbejdsplan; i modsat Tilfælde gaar vi til Grunde.

Hvad vi har opnaaet!

Vi staar stadig paa vort Program af 1929.

Til trods for de meget store Vanskeligheder, og under en Verdenskrise, kunde vi, skønt Mindretalsregering, for to Aar siden, i nogen Grad lovgive efter vort Program.

Vi fik vedtaget Love om offentlige Arbejder i hidtil ukendt Omfang, og vi arbejdede stadigt for Forbedring og Udvidelse af vort Agerbrug, vor Trafik, vor Kulindustri og andre vigtige Virksomheder. Der indførtes væsentlige Forbedringer i Arbejdsløshedsforsikringen, hvorved den egentlige Fattighjælp indskrænkedes betydeligt. — Bolig og Pensionslovgivning, Aldersrente, Undervisningsforhold og Sundhedsvæsenet fik meget betydelige Forbedringer. Og internationalt var vor Virksomhed meget fremtrædende.

Alt dette kunde udføres, trods vor Minoritetsstilling, trods politiske Intriger, trods Overhusets (Landstingets) Fjendtlighed, trods et stadigt Tryk fra den mod os organiserede Forretningsverden. Nu kommer vi og beder Vælgerne hjælpe os frem paany, saa at vi yderligere kan virkeliggøre vort Program. Overhusets (Landstingets) Modstand skal brydes; det skal respektere Folkeviljen, — og hertil, og til vore andre Formaal, ønsker vi nu at faa den fornødne Magt.

Alt maa genopbygges socialistisk.

Arbejderpartiet er indforstaaet med, at de nuværende Tilstande maa ændres gennem dristig og hurtig Handling. Kapitalistsystemet er i Opløsning og skal angribes nu! Med al vor Energi maa vi fremtvinge Forandringen; den socialistiske Genopbygning skal begynde nu, og paa det Arbejde tager vi straks fat!

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Banker.

Vi er af den Mening, at Landets Bank- og Kreditvæsen ikke mere bør være paa private Hænder; og vor Opfattelse i denne Henseende bestyrkes naturligvis af Erfaringer siden 1925.

Bank- og Kreditvæsenet skal være i Nationens Eje og under dens umiddelbare Kontrol.

Arbejderpartiet er overbevist om Nødvendigheden af at skabe et særligt Finansnævn, med lovfæstet Myndighed til Kontrol af inden- og udenlandsk Pengeanbringelse. Herom forelægger vi et Lovforslag.

Vi tilstræber Prisstabilisering og fordømmer saavel Inflation som ethvert Forsøg paa Deflation for at føre Sterling tilbage til Guldpariteten.

Vi vil energisk søge sammenkaldt en international Konference for at skabe en ensartet Finanspolitik. Jordens og Civilisationens Hjelpekilder skal saaledes ogsaa tilføres de Tusinder, der nu sulter og lider Nød i en Verden af Overflod.

Arbejderpartiet har altid henpeget paa den nøje Sammenhæng, der er mellem Krigsgælden, Skadeserstatningerne og den økonomiske Nødstilstand.

Arbejderpartiet mener, at en almindelig Antagelse af Præsident Hoovers Moratorium vil føre til fornyet Undersøgelse af alle disse Spørgsmaal.

Derfor ønsker vi en øjeblikkelig Genoptagelse af Forhandlingerne mellem Yongplanens Underskrivere og de Forenede Stater i den Hensigt at naa hen til en Opstilling af Betingelser, paa hvilke de Interallieredes Krigsgæld og Erstatninger kan ophæves.

Told er ikke Midlet!

Vi tror ikke paa, at det bankerotte kapitalistiske System kan stives af med Toldmure.

Told fordyrer Livsopholdet kunstigt. Paa Samfundets Bekostning beriges Enkeltmand. Den skader det internationale Samarbejde. Nogen financier Betydning for Opgivelsen af Guldmøntfoden har Told ikke. Amerika og Tyskland har høj Told, og alligevel er der dér Millioner af arbejdsløse. Høj Told vil uophørlig skade vor Skibsfart og vor Eksport og kun forhale en virkelig effektiv Nyorganisering af vor Industri.

Vi vil anvise bedre Midler: Vi ønsker en nøje Planlæggelse af vort Industri- og Handelssystem med det Formaal at skabe den bedst mulige Levefod for hele Folket.

Med dette for Øje vil vi først nyorganisere de vigtigste Grundindustrier, nemlig Kraftfrembringelse, Trafik og Transport, Jern og Staal. De skal nationaliseres og under Samfundets Kontrol. Priserne skal reguleres saaledes, at britiske Varer kan konkurrere paa Verdensmarkedet, hvor det er nødvendigt, skal der indføres Importnævn for Levnedsmidler, Raastoffer og Fabrikvarer med hensigtsmæssig Regulering af Pris og Indkøb. For Eksportens vedkommende skabes der ligeledes en Regulering m. m. indenfor de forskellige Virksomheder.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Industrien skal arbejde effektivt!

Vi fordrer, at Industrien skal være effektiv. En Industri, der vil nyde en særlig Hjælp, maa indgaa paa offentlig Kontrol eller eventuelt Samfundets Medejerskab.

Produktionsmaaden skal være effektiv og kunne sikre gode Arbejdsbetingelser for Arbejderne.

Forbrugeren skal beskyttes ved effektiv Prisregulering.

Faar Arbejderpartiet Regeringsmagten, da ophæver vi den uretmæssige Begrænsning af Fagforbundenes Virksomhed, der gjordes til Lov i 1927. Arbejderpartiet fremmer naturligvis ogsaa Spørgsmaalene om Arbejdsløn, Erstatninger, Arbejdstid, Arbejdsbetingelser o. s. fr.

Da Arbejderpartiet forstaar den kooperative Bevægelses store Betydning, arbejder vi i fuld Forbindelse med den kooperative Bevægelses Ledere og vil benytte os af deres mangeaarige, særlige Erfaring.

Vor Kulindustri er, som vi alle ved, i en sørgelig Stilling. Dette viser Privatjerens fuldstændige Udygtighed til at gøre den til et nationalt Aktiv. Vi vil derfor ved første Lejlighed lade den gaa over til offentlig Eje og Kontrol.

International Afrustning.

Arbejderpartiet har altid været i forreste Række i den internationale Fredsbevægelse, og det anerkendes almindeligt, at det, da det regerede, ved at foreslaa Voldgift i Afrustningsspørgsmaalet, gav Storbritannien det moralske Førerskab i Verden.

Arbejderpartiet vil yderlig uddybe dette Resultat af vor Virksomhed.

Paa Afrustningskonferencen i Februar 1932 vil vi stille Forslag om meget betydelige Formindskelser af Tal paa og Udrustning af Militærstyrkerne, og af alle militære Udgifter.

Uden at føre en saadan Afrustningspolitik, er baade Fred og Sikkerhed umulige.

Landbruget.

Arbejderregeringen begyndte allerede paa Omorganiseringen af Landbruget, og vi vil fremdeles fortsætte vore Bestræbelser i denne Retning.

Vort Standpunkt er, at Jorden skal være i offentlig Eje og under Samfundets Kontrol. Den bør i langt højere Grad end tidligere udnyttes til Fremstilling af Levnedsmidler, under gode Arbejdsbetingelser.

Derfor skal de af os allerede gennemførte Love bringes helt i Anvendelse. De nødvendige Landbrugsmaskiner skal bringes tilveje, og en omfattende Arbejdsplan tilrettelægges, da Landbruget kun saaledes kan blive en frugtbringende Industri.

Arbejderpartiet lægger ganske særlig Vægt paa, at Landarbejderens Stilling forbedres, ved Arbejdsløshedsforsikring, ved Samfundskontrol af Lønforholdene, og ved Afskaffelse af de saakaldte »baandlagte Husmandslodder«.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Indien.

Arbejderpartiet har den Overbevisning, at den af Arbejderpartiet indkaldte »Runde Bords Konference« 1930, har indledt et nyt Tidsrum i vort Forhold til Indien.

En Genoptagelse af denne Konference vil yde en enestaaende Mulighed for at skabe et fremtidigt godt Fællesskab mellem de to Folk.

Vi kender Vanskelighederne ved denne Sag, og vil kraftigt modsætte os ethvert Forsøg paa at formindske Konferencens Resultat.

Faar vi igen den politiske Magt, vil vi gøre alt for at lette Arbejdet for en god Forstaaelse med Indien.

Nedskæringen!

Arbejderministrene trak sig tilbage, fordi de ikke vilde svigte vort Princip, at tilstrækkelig Forsorg for arbejdsløse er en Samfundspligt, som Samfundet skal opfylde.

Sund Samfundspolitik maa sørge for, at de arbejdsløse efterhaanden faar Arbejde; indtil dette kan ske, skal der ydes dem tilstrækkelig Hjælp fra Samfundets Side.

Vi protesterer mod Nedskæringen af Arbejdsløshedsunderstøttelsen og mod Forhøjelse af Skatterne. Vi er bestemt imod, at Administrationen af Arbejdsløshedsforsikringen paa noget Punkt sker i Fællesskab med Fattigvæsenets Styrelse og dettes Undersøgelser.

Vi forpligter os til straks at standse den nuværende Regerings haarde Fremgangsmaader.

Social Forsorg.

Vi mener naturligvis ogsaa, at Balance paa Statsbudgettet er en Grundbetingelse for sunde Statsfinancer, men vi fordømmer Nedskæringsloven som et ganske uretfærdigt Middel til at opnaa Balance.

Arbejderpartiet forpligter sig til at udvide den sociale Forsorg, og til at lovgive om Hus- og Jordlejeproblemet. Det vil hurtigst muligt, og saa snart Arbejdsløshedsspørgsmaalet og Hjælp til andre fortrykte Samfundsgrupper tillader det, tage Lærerlønningerne og andre offentlige Tjenestemænds Lønningsforhold op til fornyet Behandling og føre dem tilbage til det tidligere Niveau.

Til alt dette maa vi have Vælgernes Hjælp!

Valget skal give os den fornødne politiske Magt til at virkeliggøre vort Program.

Skal der fremdeles regeres skaanselsløst og planløst?

Skal en i Virkeligheden haabløs Politik fortsættes?

Den nuværende Regering beherskes af en egoistisk Forretningsverden og Højfinans, der tvinger den til ødelæggende Angreb paa Arbejdslønnen. Faar den Lov til at regere videre, betyder det en Forøgelse af Arbejdsløshedens Elenighed. Vor hele Samfundsøkonomi vil forværres, al Fremgang for internationalt Samarbejde lægges øde, al Afrustning hindres, og uden dette kan der ikke være noget Haab om Fred og lykkelig Fremgang.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Arbejderpartiet byder Storbritanniens Befolkning en velgennemtænkt Plan til national og international Genopbygning, i Stedet for det kaotiske Virvar og den Planløshed, der nu bringer Ulykke over os alle.

Arbejderpartiet er sig Øjeblikkets Alvor fuldt bevidst, og er beredt til dristig og energisk at kæmpe for sit Program.

Faar vi Majoritet, vil vi gøre alt for at fjerne Nød og Utryghed fra de tusinde Hjem, saa at det nuværende og fremtidige Slægtled kan leve et lykkeligere og rigere Liv.

A. Henderson, Partiets Formand.

J. R. Clynes, Medlem af Parlamentet.

W. Graham, Medlem af Parlamentet.

G. Latham, Formand for Arbejderpartiets Eksekutiv-Komité.

H. S. Lindsay, Partiets Generalsekretær.

Spanien.

Det spanske socialistiske Arbejderparti.

Program.

I Betragtning af:

At den nuværende Samfundsorden er uretfærdig, fordi den deler Befolkningen i to uligestillede, og hinanden bekæmpende Klasser, nemlig ét Bourgeois, der er den herskende Klasse, fordi det er i Besiddelse af Arbejdsmidlerne og Arbejdsredskaberne; medens den anden Klasse, Proletariatet, ikke ejer andet end den blotte Arbejdskraft, og derfor er den beherskede Klasse.

At Proletariatets økonomiske Undertrykkelse er den egentlige Aarsag til Tvang og Undertrykkelse under alle Former, til social Elendighed, til aandelig Underkuelse og til politisk Afhængighed.

At Bourgeoisiet benytter sin politiske Magt til at beherske Proletariatet.

I Betragtning dernæst af:

At Fornuft, Nødvendighed og Retfærdighedsfølelse bringer os til at forlange, at Uligheden og Striden mellem de to Befolkningsklasser bør ophøre, gennem Omformning eller Afskaffelse af den Samfundsordning, der er Aarsag til Klasse-
delingen.

At fremdeles, dette ikke kan ske, uden at den personlige eller den gennem Sammenslutninger opnaaede Besiddelse af Arbejdsmidlerne omformes til fælles Samfundsbesiddelse.

At Proletariatets virkelige Kampmiddel til en saadan Omformning bør være den politiske Magt, som Bourgeoisiet nu har inde og benytter til at hindre os i Opnaaelsen af vore Rettigheder.

Under Hensyn til alt dette erklærer det socialistiske Parti, at det tilstræber følgende:

1. At Arbejderklassen kommer i Besiddelse af den politiske Magt.
2. At personlig eller Fællesbesiddelse af Arbejdsmidlerne omformes til social Fællesbesiddelse af disse.

Ved Arbejdsmidler forstaar vi: Grundejendom, Miner, Trafik- og Transportmidler, Fabrikker, Maskiner, Kapitalbesiddelse o. s. v. o. s. v.

3. Vi arbejder altsaa for en Samfundsorden paa Grundlag af et økonomisk Fællesskab, paa Udnyttelse af Arbejdsmidlerne gennem Arbejderne selv, for at

Socialdemokratiske Partiprogrammer

de saaledes kan faa hele Udbyttet af deres Arbejdsydelse; fremdeles for saavel almindelig som faglig Undervisning af alle Arter for Mænd og Kvinder uden Forskel.

4. Vi arbejder for Alderdomshjælp, Understøttelse til nødstedte, saaledes ogsaa Hjælp til Efterladte efter Dødsfald.

Kort sagt, hvad vi vil, er:

Arbejderklassens fuldstændige Frigørelse ved Afskaffelse af al social Klasse-delning og Samfundets Omformning til en eneste Klasse, hvor alle er arbejdende og fuldtud nyder Frugten af deres Arbejde som fri, ligestillede og aandelig interesserede Mennesker.

Det socialistiske Parti anser det for nødvendig for Gennemførelsen af dets Program at anvende følgende politiske og økonomiske Forholdsregler.

Vor Politik.

Afskaffelse af Kongedømmet, Trykkefrihed, Pressefrihed, Forsamlingsret, Foreningsret, Forslagsret, Demonstrationsret, Ret til samvirkende Fællessammen-slutninger og Alliancer.

De forskellige spanske Folkegrupper bør efterhaanden indgaa i en Forening af republikanske Stater, naar den enkelte Folkegruppe maa siges at være tilstrækkelig talrig og politisk udviklet. En saadan Indtræden som Led i de forenede spanske Republiker maa dog ikke være til Skade for bestaaende for Folkegruppen vigtige Særtilstande eller for Rettigheder, som alle civiliserede Stater anerkender.

Personlig Sikkerhed — Sikkerhed for Brevhemmelighed — Ukrænkelighed af Bopæl. — Grundlovsbestemmelser kan ikke suspenderes.

Valgreform: a) Almindelig Stemmeret for Mænd og Kvinder fra det 21 Aar efter blot et halvt Aars Bopæl i Valgkredsen. Hemmelig Afstemning. Hittidige Bestemmelser, der hindrer den fri Fremstilling af Kandidater til Valg, ophæves. b) Forholdstalvalg.

Forslagsret og Ret til Folkeafstemning.

Ligeberettigelse for Mænd og Kvinder til alle offentlige Embeder og Bestillinger.

De valgte Repræsentanter lønnes.

Senatet (Landstinget) ophæves. De saakaldte *Provsdeputerede* vælges ikke mere.

Afskaffelse af den staaende Hær. Almindelig Folkevæbning.

Kun Civilpersoner kan blive Ministre.

Militærpersoner maa ikke ogsaa have noget civilt Embede eller Bestilling. Ingen Militærperson er valgbar til Rigsdag eller Kommune.

Statskirken afskaffes. Staten betaler intet mere til de gejstlige Embedsmænd. Alt Kirkegods konfiskeres. Alle Munke-, Nonne- og andre religiøse Ordener forbydes.

Retsvæsenet skal være gratis. Nævninger ved al Tiltale for Forbrydelse. Dødsstraffen afskaffes. Dommere kan ikke afsættes, undtagen de, der er offentlig valgte til Jury.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Revision af den militære Straffelov. Egentlig militære Domstole oprettes *kun* i Krigstid og kun for Militærpersoner. Civil og politisk Ligestilling for Mænd og Kvinder. Der maa ikke gøres Forskel paa ægte og uægte Børns Rettigheder.

Ved Ulykkestilfælde under Arbejdet, har Arbejdsgiveren et baade reelt og kriminelt Ansvar, hvis Ulykken skyldes Forsømmelighed ved de forordnede Sikkerhedsforanstaltninger.

Edsaflæggelse afskaffes aldeles og i *alle* Tilfælde.

Fri, teknisk og læg Undervisning af alle Arter og Grader.

Økonomi.

Lovfæstet 8 Timers Maksimal-Arbejdsdag for Voksne. 6 Timers Arbejdsdag for 16—18-aarige. Mindreaarige, indtil 16 Aar, maa ikke anvendes som Arbejdere.

Halvanden Dags Fritid (den engelske Uge) om Ugen og aarlig en særlig Ferie paa mindst to Uger.

Lovfæstet Minimumsløn. — Samme Løn for Mænd og Kvinder.

Forbud mod kvindeligt Hjemmearbejde og mod, at de arbejder i for dem særlig skadelige, fysisk eller moralsk skadelige Virksomheder og Industrier.

Arbejdstilsyn, hvori Delegerede fra Fagforbundene ogsaa skal have Sæde. Disse lønnes af Staten.

Tvungen Forsikring mod Arbejdsulykker, mod Sygdom, Invaliditet, Alderdom og Arbejdsløshed uden egen Skyld.

Lovgivning angaaende Sundhedsforhold og Hygiejne paa Værksted og Arbejdsplads.

Arbejde i Fængsler reguleres særligt.

Forbud mod Hjemmearbejde. Kontrol med Huslejeforhold og Opsigelse af Leje.

Fremskaffelse af Arbejderboliger.

Finansvæsen.

Nationalisering af Banco de Espana (den spanske Statsbank) — Afskaffelse af al indirekte Beskatning — Progressiv Beskatning af Formue og Indtægt over 3000 Pesetas.

Skat paa Jord og Byggegrund, ikke efter hvad Indtægt den giver, men efter den Indtægt, den burde give. — Statsgældens Nedbringelse og Afskaffelse. — Toldtarif efter Frihandelsprincippet — Nationalisering af Miner, Kanalanlæg, Vandledninger, Mineralier, Havne og Transportvæsenet.

Bykommuner.

Alle ved Kommunerne faste og lejlighedsvis ansatte skal have en lovbestemt Maksimalarbejdsdag, og Lønnen maa ikke være under et bestemt Minimum. Indirekte Kommuneskatter afskaffes. Skat paa Værdiforøgelse af Grund ved for Ejeren af denne fordelgivende kommunale Vejanlæg eller andre kommunale Arbejder. Kommunerne maa ikke yde Bidrag eller Støtte til religiøse Formaal. — Borgmesteren vælges af Raadmændene. — Kommunen har selvstændig Admini-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

stration. Offentlige og gratis kommunale Bade- og Vaskeanstalter. Skolebespisning og Skolekøkkener. — Om nødvendig ydes Beklædning til Kommuneskolens Børn. — Skolesportspladser anlægges, og Skole-Kamperingspladser understøttes pekuniært.

Fri Læge- og Medicinhjælp.

Herberger og Kost til arbejdssøgende, gennemrejsende Arbejdere. — Alderdoms- og Invalidehjem — Omsorg for Invaliders Uddannelse i Haandværk eller lignende til mulig delvis Selvhjælp. — Børnehjem for Arbejderkvinders Børn, medens Moderen er paa Arbejde.

Opbygning af folkelige Forsamlingshuse og deres Udstyr.

Dertil egnede Stovirksomheder overgaar efterhaanden til Kommunen.

Alt hvad her er nævnt er kun vort Programs store Hovedlinjer. Det er en Overgangsplan, der skal skabe Grundlaget for vort endelige Formaal: Besiddelse af den politiske Magt og Omformning af Privatejendom til Fællesbesiddelse.

Det spanske socialistiske Partis Landbrugsprogram.

At omforme Privatbesiddelse af Produktions- og Omsætningsmidler til Fællesbesiddelse er det spanske Socialdemokratis *vigtigste* Formaal, og det tilstræber derfor, ogsaa for Jordens Arbejdere, at afskaffe Privatbesiddelsens Lønssystem.

Ophævelsen af denne Form for Privatbesiddelse berører dog ikke de *smaa* Landbrugere, der selv dyrker egen Jord eller dog kun med Familjens Hjælp.

Til Virkeliggørelse af vort Program paa Landbrugsomraadet maa vi anse følgende Forholdsregler for nødvendige:

A. Med Hensyn til Landarbejderne.

Lovfæstet Maksimalarbejdsdag paa 8 Timer for voksne Arbejdere. Det forbydes at benytte Arbejdere under 14 Aar, og for 14—18-aarige skal Arbejdsdagen være mindre end 8 Timer.

Under tvingende Forhold kan Arbejdstiden dog forlænges, men Timelønnen for den yderligere Arbejdstid skal fordobles.

Lovfæstet Minimumsløn, ens for Mænd og Kvinder. Kvinder maa ikke beskæftiges ved Arbejde, der frembyder særlig Skade for dem.

Der skal være een ugentlig Hviledag.

Intet Arbejde paa Akkord. Intet Arbejde paa Hold efter særlig fælles Løn-aftale, da dette kun er en Omgaelse af Forbudet mod Akkord.

Arbejdet maa ikke betales med Naturalieydelse.

Der indføres nøje Lovbestemmelser m. H. t. Boliger, Herberger, Værelser og Rum, der benyttes af Landarbejderne.

For tilrejsende Landarbejders vedkommende skal Arbejdsforholdet ordnes efter et særligt Regulativ.

B. Landbrugslove.

Opsigelse af Arbejdsforholdet kan ikke ske, saa længe den indgaaede Overenskomsts Bestemmelser iagttages.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Lejen af Jorden skal altid staa i et lovfæstet, rimeligt Forhold til Jordens Vurderingsansættelse.

Lejeren af Jorden skal, naar Lejemaalet ophører, have Godtgørelse for sin eventuelle Forbedring af Jordværdien.

Lejen skal nedsættes i rimeligt Forhold til mulig Skade paa Jord og Høst, naar den skyldes Forhold, Lejeren ikke kan have Ansvar for (Frostskade, Haglskade, Brandskade, Tørke, Oversvømmelse o. s. v.).

I Lejekontrakten angaaende Leje af Jord kan ingen Bestemmelse indføres, der foreskriver Brugerens af Jorden Fremgangsmaader, som han maatte finde uheldige for Jordens gode Dyrkning (f. Eks. Bestemmelse om, at visse Dele af Jorden skal ligge brak, at andre Dele ikke maa tilføres Gødning o. l.)

Jordens rigtige Anvendelse skal underkastes Bestemmelse i saa Henseende fra dertil ansatte Agerbrugskonsulenter.

Brugerens af Jorden betaler de lovbestemte Skatter.

Der bør vedtages Love, der begunstiger det mindre Agerbrug (Parcelbrug).

Brugerens af Jorden kan hverken give Afkald paa Lejefradrag for Skade paa Høst og Jord grundet paa Naturulykker og desl., heller ikke paa Godtgørelse for eventuel Jordforbedring. Ingen Klausul i Kontrakten maa affattes saaledes, at den forringer Jordbrugerens Skattepligt.

Der oprettes særlige Landbrugsdomstole til Bedømmelse af Uenighed mellem Landarbejder og Jordbruger, og disse Domstole skal ogsaa dømme angaaende den rimelige Lejesum for Jorden.

Der bør vedtages Love, der begunstiger Dannelsen af Landbrugsforeninger til Indkøb af Saasæd, Frø, Gødning, Landbrugsredskaber, Maskiner eller til fælles Salg af Produkterne eller til Optagelse af Laan.

Staten opretter særlige Laanekasser for Jordbrugere.

Tvungen og nøje bestemt Forsikring mod Skade foraarsaget af Naturulykker, af Larveangreb o. s. fr. Saaledes ogsaa mod Kvægepidemier.

Jorden beskattes, *ikke efter hvad den frembringer, men efter, hvad den teknisk set burde frembringe*. Saaledes vil det blive umuligt, at ubrugte Strækninger henligger til blot Jagtbrug eller til Opholdssted for forvildet Kvæg, eller at Jord dyrkes paa ufornuftig, utilfredsstillende og forsømmelig Maade.

Naar nuværende Privatbesiddere af Jord efter vor Agrarreform overtager deres tidligere Jord som Lejere, skal de ingen Godtgørelse have for paastaaet Tab, naar vor Agrarreform i Virkeligheden forøger deres tidligere Ejendoms Værdi ved ny og bedre Udnyttelse.

Staten bør garantere Godtgørelsen for den eventuelle Merværdi, Jorden har faaet ved Brugerens gode Benyttelse af den.

Skøder paa Ejendomme, der besiddes af Stat og Kommune revideres, og saadan Ejendom maa ikke afhændes.

Jord, Staten maa overtage som Kreditor, sumpede Strækninger, Saltstepper, der mulig kan frugtbargøres, Storgodser, hvis gode Udnyttelse forsømmes, bør overgaa til Landbrugersammenslutninger, der vil udnytte dem saa hensigtsmæssig, som Teknikken kan angive.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

I saa Henseende bør Staten træde hjælpende til ved Anskaffelse af nødvendigt Materiel, Maskiner, Udsæd, Frø o. s. v.

De saakaldte *foros* og *censos* ophæves (er en Art fra gammel Tid bestaaende Bondedomstole).

Kommunale Jorder, Fællede, Overdrev o. l., der ikke udnyttes forsvarlig, skal overgaa til Jordbrugersammenslutninger, der vil dyrke dem.

Specielt.

En fuldstændig ny Jordvurdering af hele Landet foretages hurtigst mulig.

Skovene skal drives forstmæssig, og al Rovdrift af Skov energisk forhindres. Nye Skove plantes i størst mulig Udstrækning. Skovene skal være Nationalejendom. Al Vandkraft overgaaer i Statens Besiddelse.

Transport til Lands og til Vands nationaliseres administrativt og teknisk med Bistand fra Arbejderforbundene.

Kanalbygning og Udrensning af tilgroende Flodløb og Søer sættes i Værk i største Omfang for at befordre Flodtrafikken.

Alt Transportvæsen skal virke under stadig Hensyn til Samfundets og særlig Jordbrugets Interesser.

Al Industri, der er gavnlig for Landbruget, skal begunstiges og ligeledes al Industri, der forædler Landbrugets Produkter.

Der skal bygges Mønsterlandbrugsbygninger, Agerbrugslaboratorier og Laboratorier for Frøundersøgelse m. m.

Der skal gives fri højere Undervisning i Landbrug og oprettes Skoler og Højskoler hertil.

Ved alle Universiteter skal der oprettes et særligt Landbrugsfakultet.

Holland.

Kampprogram 1925.

Afvæbning.

Arbejde for national og international Afvæbning.

Deltagelse i og Fremme af Arbejdernes internationale Bestræbelser for at forhindre Krig.

Systematisk og hurtig Nedsættelse af de personlige og finansielle militære Byrder for hurtigst muligt at opnaa fuldstændig Afvæbning.

Fritagelse fra den militære Tjenestepligt for alle alvorlige Militærnægttere.

Udenlandsk Politik.

Fremme af Folkeforbundets Omdannelse til en demokratisk Organisme mod Imperialisme og Militarisme med Adgang for alle Nationer.

Bilæggelse af alle internationale Tvistigheder ved Domstole og Voldgift.

Folkerepræsentationens Medbestemmelsesret med Hensyn til Sammensætningen af Delegationen til Folkeforbundet og den politisk organiserede Arbejderklasses Repræsentation i denne Delegation.

Afskaffelse af det hemmelige Diplomati gennem Offentliggørelse af alle Traktater og Overenskomster og Oprettelsen af en grundig parlamentarisk Kontrol med den udenlandske Politik.

Industriel Politik.

Socialisering af alle Virksomheder, der forsyner det almindelige Behov, og hvor Ledelsen eller Prisbestemmelsen er et Monopol eller truer med at blive det.

Sammenslutning af Foretagender i endnu kun lidt koncentrerede Brancher til Brancheorganisationer.

Hjerne- og Haandsarbejdernes lovmæssige Medbestemmelsesret med Hensyn til Virksomheden.

Oprettelse af konkurrerende, prisregulerende Stats- og kommunale Virksomheder. Statsunderstøttelse af Brugsforeninger.

I Næringsmiddel- og Beklædningsvirksomheder en Ordning fra Statens Side hvad angaar Produktion. Tilførsel, Fordeling og Prisdannelse til Forberedelse af Socialiseringen.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Landbrug.

Sukcessiv Socialisering af Jorden derved, at tørlagte Jorder forbliver Statens Ejendom, og at Staten eksproprierer de Jordarealer, hvis Produktion kan øges betydeligt gennem Afvanding, en bedre Administration og Opdyrkelse samt af de Jorder, der som Regel forpagtes til Trediemand.

Sukcessiv Socialisering af de store og de mellemstore Brug; der sikres Forpagteren ved en fornuftig Ledelse den uforstyrrede Brug af sin Jord.

Oprettelsen af et særskilt Landbrugsministerium.

Oprettelsen af Mønsterlandbrug.

Lovmæssige Forpagtningsnævn, der træffer Afgørelser med Hensyn til Fortsættelsen af Forpagtninger, Forpagtningsafgift og Godtgørelse til den borttagende Forpagter. En bedre Ordning af Retten til Godtgørelse af Forpagtningssummen i Tilfælde af Skade.

Oprettelsen af lovmæssige Udvalg med Myndighed til at bestemme Landarbejdernes Løn.

Tilkendelse af den fulde Jagtret til Brugeren af Landet, ikke alene med Hensyn til skadelige Dyr, men ogsaa med Hensyn til Vildt.

Forbedring af Landbrugsundervisningen og denne gjort overalt lettere tilgængelig.

Fremme af kooperativt Landbrug og af Trafikvæsenet paa Landet.

Statsinstitutioner.

Gennemførelse af Grundlovens Bestemmelser med Hensyn til Tilkendelse af forordnende Myndighed til nye Institutioner, der oprettes ved Lov.

Lægfolks Deltagelse i Retsplejen med Hensyn til Anvendelsen af de paagældende Forordninger.

Erstatning af de nuværende sociale og økonomiske Statskommissioner og Raad ved et ved Lov oprettet centralt økonomisk Raad. Afskaffelse af Første Kammer.

Kvindeinteresser.

En særlig Beskyttelse af Kvindernes Arbejde ved Lov, kun forsaavidt Om-sorgen for Mødre og Børns Sundhed kræver det.

Ordning af en præmiefri Moderskabsforsørgelse for alle, der trænger til den, med Fastlæggelse af Statens, Amtets og Kommunens Opgaver i saa Henseende. Lige Ret for Mand og Kvinde til enhver Udnævnelse.

I Øvrighedstjenesten lige Retsstilling og lige Løn for samme Arbejde for Mand og Kvinde, gift eller ugift.

Revision af Ægteskabslovgivningen, bl. a. for at give Hustruen som Mandens ligebyrdige Ret til at være medbestemmende med Hensyn til Formue og Indtægt og med Hensyn til Bestemmelser, der vedrører Børnene.

En bedre Ordning af det udenfor Ægteskab fødte Barns Rettigheder.

Arbejdslovgivning.

Fuldstændig og loyal Anvendelse af Loven angaaende Arbejdets Beskyttelse. Indførelse af en Lov vedrørende Butikslukning, Beskyttelse af Landarbejdet.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Ratifikation af de internationale Arbejdsstraktater.

Reorganisation og Konsolidering af den sociale Forsikring paa Grundlag af Selvstyre gennem autonome offentligretslige Institutioner med forordnende Myndighed og Erkendelse af Paritetsprincippet. (Paritet er Ligeberrettigelse.) Indførelsen af en Lov vedrørende Sygeforsikring for Arbejdsgivernes Regning. Forbedring og Udvidelse af Samfundets Omsorg for gamle Folk. (Aldersrente.)

Tjenestemænd.

Regulering af Arbejdsbetingelserne for Tjenestemændene gennem organiseret Underhandling, d. v. s. gennem direkte Forhandling mellem Regeringen og Tjenestemændenes Fagforeninger.

Forsørgelse af arbejdsløse.

Ordning ved Lov af Arbejdsløshedsforsikringen med Selvstyre for Kasserne. Bidrag fra Arbejdsgivernes Side og Dannelse af et Statsfond for Krise-Arbejdsløshed.

Udvidelse af Adgangen til Arbejde; hvor dette ikke er muligt, Understøttelse af de arbejdsløse uden at det er Fattighjælp og i den Udstrækning, at ordentlig Eksistens muliggøres.

Omsorg for Sundheden.

Fremme af Folkets Sundhed ved direkte Forholdsregler fra Øvrighedens Side og gennem Understøttelse af private Foretagender.

Ordning ved Lov af de syges Forplejning.

Kraftig Bekæmpelse af Tuberkulosen. Tilbørlig Omsorg for Patienterne efter endt Kur.

Usvækket Haandhævdelse af Vaccination mod Kopper.

Boligspørgsmaalet.

Uforkortet Gennemførelse af Boligloven ved en kraftig og uafbrudt Fremme af Boligbygningen, især ved Byggeforeninger og Kommuner, hvorved et ordentligt Boligniveau overholdes.

Afskrivning som Krise-Udgifter, forsaavidt nødvendigt, af ydede Subventioner og Laan.

Finansiel og økonomisk Politik.

Forhøjelse af det ikke-skattepligtige Eksistensminimum med Hensyn til Indkomstskatten.

Indførelse af Statsarveret og Dannelse af en Socialiseringsfond.

Styrkelse af Statens Pengemidler: gennem Udvidelse af Statens Virksomheder, uden Beskatning af Levnedsmidler, Skat paa Luksusudgifter, progressiv Beskatning af Gevinst.

En afgørende Ordning af det finansielle Forhold mellem Stat og Kommune.

Kraftig Besparelse gennem en formaalstjenlig Organisation af Statens Husholdning, dog saaledes, at den sociale Forsorg ikke lider herunder.

Opposition mod al uparlamentarisk Indblanding i Regeringens Handlinger fra storkapitalistiske Interesegrupper Side.

Fremme af Frihandelen.

Kraftig Fremme af Landets økonomiske Hjælpkilder.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Undervisning.

Forpligtet elementær Undervisning i 9 Aar fra det 6. indtil det 15. Aar. Bibeholdelse af den finansielle Ligestilling, med Undgaaelse af Skolernes Sprængning.

Ordning ved Lov af Undervisningen af Skipper- og Kræmmerbørn samt af Døvstumme og Blinde.

Drengenes og Pigernes legemlige Udvikling uden Forbindelse med Militarisme.

Kommunestyrelsernes Forpligtelse ved Lov til at tage sig af Skolebørnenes legemlige Pleje.

Lærernes Lønning paa samme Grundlag som Statstjenestemændenes.

Forbedring af Lærernes Uddannelse, ogsaa med Hensyn til den tekniske Undervisning.

Bedre Forbindelse mellem Folkeskolen og Mellemskolen. Mellemskole- og Højereskole-Undervisning, kun for dertil egnede Børn, for ubemidlede med Støtte fra Øvrigheden.

Kommunernes Forpligtelse ved Lov til med Statsunderstøttelse at oprette forberedende Undervisning (Børnehaver), hvor dette kræves.

I 3 Aar forpligtet Fortsættelsesundervisning i Arbejdstimerne.

Udvidelse af den tekniske Undervisning, ligeledes til at opdrage Arbejderne til at være medbestemmende i Virksomheden. Forbedring af Lærlingeforholdene.

Indførsel af den demokratiske Skoleretning.

Fremme af nye Undervisningsmetoders Undersøgelse og Anvendelse.

Kunst og Videnskab.

Fremme af og Støtte til Institutioner, der har til Formaal Arbejdernes, især de unge Arbejders Oplysning og Almendannelse.

Systematisk Støtte til Kunst i alle sine Forgøngelser. Frihed indenfor Grænserne af, hvad der almindeligt anerkendes som anstændigt, for offentlige Forestillinger og Sammenkomster, uden at der fra Øvrighedens Side lægges bestemte Retninger eller Overbevisninger Hindringer i Vejen.

Forholdsregler mod vansirende Reklame.

Alkoholisme.

Bekæmpelse af Alkoholismen, bl. a. ved Vedtagelsen af en Lov vedrørende den lokale Selvbestemmelse.

En saadan Revision af Spiritusloven, at Aldersgrænsen for beskyttede Personer forhøjes fra 16 til 18 Aar, og at der fastsættes et Maksimum for Antallet af Beværterbevillinger til at sælge Spiritus.

Kraftig moralsk og finansiel Støtte til det Arbejde, der udføres af Foreningerne mod Alkoholismen.

Oversøiske Distrikter.

Opdragelse til Selvstyre under Ledelse af Indfødte til Forberedelse af Uafhængigheden.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Egen Repræsentation i Folkeforbundet og andre internationale Institutioner. Lighed overfor Loven af alle Racer, forsaavidt dette kan forenes med Racens egne Forhold.

Demokratisering af Folkeraadet og af de repræsentative Raad i Surinam og Curacao og Udvidelse af deres Myndighed. Almindelig Gennemførelse af lokalt og provinsialt Selvstyre i demokratisk Aand.

Garantier ved Lov for uforstyrret Foreningsliv og for Pressefrihed.

Garantier for Nydelsen af de almene statsborgerlige Rettigheder for hver Embedsmand.

Stærk Udvidelse af Undervisningen, ogsaa den faglige.

Indførelse af en moderne Arbejdslovgivning. Afskaffelse af Kriminaldommens Indgriben ved Overtrædelse af Kulikontrakterne (saakaldte korporlige Tvangsmidler »poenale sanctie«).

Kraftig Fremme af Folkehygiejnen.

Begrænsning af Fremstilling og Salg af Opium for suksessivt at naa hen til et Opiumforbud. Forbud ved Lov mod Salg af Spiritus.

Udnyttelse af Landets naturlige Rigdomme, udelukkende til Fordel for Indien selv. Kraftig Fremme af Landets Industri. Udvidelse af de offentlige og Eksportering af de private Trafikmidler.

Stærk progressiv Beskatning af Gevinst.

Valgprogram 1929.

Den i Nijmegen d. 16., 17. og 18. Februar 1929 afholdte S. D. A. P. (Social-Demokratiske Arbejderparti's) Kongres erklærer, efter at have gjort sig bekendt med Forhandlingerne i Anledning af de forestaaende Valg til 2. Kammeret, at ville deltage i disse Valg fuldtud selvstændigt paa Grundlag af Partiets Program for at forøge Arbejderklassens Magt og for at skaffe Socialdemokratiet større Indflydelse paa det politiske Liv.

Partiet sætter sig for den kommende parlamentariske Periode det Maal saa kraftigt som muligt at fremme, at der baade her i Landet som i Indien arbejdes energisk for Reformen — baade paa de sociale Forholds og Undervisningens Omraade, at den aandelige Frihed respekteres, at der føres en kraftig Freds- og Afvæbningspolitik, og at Vejen til Socialisering banes.

Partiet sætter sig endvidere som Maal at beskytte og at fremme en yderligere Udvikling af de demokratiske Statsinstitutioner og det parlamentariske System som Midler til, at Folkets Indflydelse nu og i Fremtiden fuldtud skal komme til sin Ret.

Hvis der efter Valget maatte foreligge det Resultat, at der i det nye Kammer er et Flertal, der er rede til og i Stand til med et parlamentarisk Ministerium at lede Landets Lovgivning og Administration i demokratiske Spor efter de ovenfor nævnte Retningslinier, erklærer S. D. A. P. sig i Princip beredt til et Samarbejde paa tydeligt fastlagte Betingelser med andre demokratiske Elementer, ogsaa med Hensyn til Dannelsen af et Ministerium.

Spørgsmaalet, hvorvidt Forholdene, Udsigterne og Betingelserne er af en saadan Natur, at Partiet kan deltage i en saadan Ministerium-Dannelse skal, for-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

inden der tages definitive Skridt i saa Henseende, efter at man har raadført sig med Fagorganisationerne, forelægges en ekstraordinær Partikongres.

S. D. A. P. opfordrer Nederlands Arbejderklasse og alle Grupper og Personer, der er samfundsmæssigt beslægtet og ligesindet med den, til med Tilside-sættelse af alle Uoverensstemmelser paa andet end social-politisk Omraade ved Valget at støtte den af Partiet vedtagne Politik med alle Kræfter.

Samtidig med, at S. D. A. P. fastholder alle de i Stridsprogrammet af 1925 stillede Krav, bringer det for den forestaaende parlamentariske Periode følgende Valgprogram i Forgrunden:

1. Afvæbning, baade national og international, Understøttelse og Demokratisering af Folkeforbundet. Ved hver Mobilisering en forudgaaende parlamentarisk Vedtagelse. Forbud mod alle væbnede Korps, der ikke er foreskrevet ved Lov.
2. Komplettering af den sociale Forsikring (Sygeforsikring, Moderskabsforsørgelse etc.). Aldersrente og Forbedring af den eksisterende Invaliditets- og Alderdomsforsørgelse.
3. Arbejdslovens Udvidelse og fuldstændige Gennemførelse. Særlig Beskyttelse for Arbejderne (Arbejderskerne) i Husindustrien (d. v. s. den Industri, der udøves i Arbejdernes Hjem). En Ordning ved Lov af Ferie for alle arbejdende Personer med en særlig Ordning for Ungdommen.
4. Arbejdsudvidelse, Arbejdsløshedsunderstøttelse. En Ordning ved Lov af Arbejdsløshedsforsikringen.
5. Ratifikation af Washington-8-Timers-Konventionen og de Internationale Arbejdskonferencer.
6. Medbestemmelsesret og Driftsorganisation. Statstilsyn med Karteller og Truster. Statstilsyn med Bankernes Virksomhed.
7. En fuldstændig Gennemførelse af Boligloven. Kraftig Fremme af Bygningen af Arbejderboliger og systematisk Nedrivning af Slumboliger. Afskrivning af Krise-Subventioner.
8. Forpagtningslove til Beskyttelse af de ikke-selv-vejende Bønder. Udvidelse af det opdyrkede Jordareal. Arbejdslovgivning for Landarbejde. Minimalløn for Landarbejdere. Bibeholdelse af Zuiderzee-Arealerne som Statseje, ogsaa for at forberede Socialisering.
9. Yderligere Genoprettelse af den Forringelse, som Undervisningen har været udsat for fra Regeringens Side. Omsorg for den ikke-skolepligtige Ungdom. Udvidelse af teknisk og Handelsundervisning. Ordning ved Lov af den forberedende Undervisning (Skolehaver). Genopbygning af Fortsættelsesundervisningen. Fremme af Skolelægetilsynet. Fremskaffelsen af Mellem-skole og højere Skole, Undervisning kun til dertil egnede Børn, fra ubemidlede Hjem med Støtte fra Staten. Fremme af Kunst og Folkeoplysning.
10. Skat efter Belastningsevne. Lettelse af Skattebyrden for smaa Indkomster, ogsaa gennem Nedsættelse af de indirekte Skatter. Afskaffelse af Cykleskatten. Forbedring af det finansielle Forhold mellem Stat og Kommune uden Indgrib i den kommunale Autonomi.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

11. Forbedring af Tjenstemændenes Lønning, ogsaa for dem, der ikke har fast Ansættelse. Forbedring af Tjenstemændenes retslige Stilling og en Ordning af den retslige Stilling for de ikke-fast-ansatte. Stærk Begrænsning af Ansættelse paa Arbejdskontrakt. Bedre Ordning af den organiserede Forhandlingsret. Ordning af Hjernearbejdernes Retssstilling.
12. Forbedring af Ægteskabslovgivningen i Kvindens Interesse.
13. Bekæmpelse af Alkoholismen, bl. a. ved en Lov om lokal Afstemning.
14. Forbedring af Fattigloven. Bekæmpelse af Aageren.
15. Fremme af de oversøiske Landes Selvstyre under de Indfødtes Ledelse til Forberedelse af deres Uafhængighed. Afskaffelse af Dødsstraffen, legemlige Straffe, korporlige Tvangsmidler, Hoveriet og de trykkende Afgifter. Genoprettelse af Rétten til at strejke. Frihed til at danne Foreninger og til at afholde Møder. Pressefrihed. Demokratisering af Folkeraadet og Hævdelse af denne Institution som almindelig Folkerepræsentation. Rummeligere Laane-Politik. Udvidelse af Statsdriften. En større Andel for Indien i de koloniale Indtægter. (Dette hele Punkt vedrører Indien.)

Østrig.

Program for Østrigs socialdemokratiske Arbejderparti.

Tysk-østrigs socialdemokratiske Arbejderparti, byggende paa den videnskabelige Socialismes Lære og Erfaringerne fra Aartiens sejrige Kampe, intimt tilknyttet alle Nationers socialistiske Arbejderpartier, fører *Arbejderklassens Frigørelseskamp* og sætter som Maal for denne *Overvindelsen af den kapitalistiske og Opbygningen af den socialistiske Samfundsorden*.

Det socialdemokratiske Arbejderparti sammenfatter de Erkendelser, som er bestemte for dets Aktion, og de Opgaver, det stiller sig, i følgende Program:

I. Kapitalismen.

1. Med Kapitalismens Udvikling bliver stadig større Dele af den industrielle Produktion, Handelen og Trafikvæsenet koncentreret i *Storbedrifter*. Konkurrencen fra den kapitalistiske Storbedrift tilintetgør fuldstændig mange Grene af det gamle *Haandværk*, tvinger mange af dem til at indskrænke sig til at udføre Reparationsarbejde eller forhandle Storbedrifternes Produkter. Andre Grene af Haandværket kommer i trykkende Afhængighed af kapitalistiske Handelsvirksomheder. Haandværksmestrene bliver, idet deres Ydelser betales rent lønmæssigt eller efter Akkord, gjort til Kapitalens Lønarbejdere. En hurtigt voksende Del af Befolkningen forvandler den kapitalistiske Stordrift til sine *Lønarbejdere* og *Medhjælpere* (Funktionærer o. s. v.).

2. Jævnside med Udviklingen af den kapitalistiske Stordrift forøges det menneskelige Arbejdes Produktivitet. Men *Arbejdernes* og *Medhjælpernes Levevilkaar* forbedres ikke i samme Grad. Enhver Forbedring af Maskinerne, enhver Rationalisering af Produktionsprocessen, der forøger Arbejdets Produktivitet, gør tillige Arbejdskræfter overflødig og styrter derved Arbejdere og Medhjælpere ud i Arbejdsløshedens Elendighed. Den kapitalistiske Produktionsmaades Planløshed fører snart til Perioder med *økonomisk Krise* og *Arbejdsløshed*. Lykkes det Arbejderne og Medhjælperne for en Tid at tilkæmpe sig gunstigere Arbejdsvilkaar, saa mister de i det ene Tilfælde som Følge af Dyrtiden, i det andet Tilfældet ved Arbejdsløsheden atter en Del af det tilkæmpede. Paa den Maade kommer Arbejdernes og Medhjælpernes Leveniveau i et stadigt mere skærende

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Misforhold til deres Arbejdes Produktivitet og den stedfindende Ophobning af Rigdomme, de selv har skabt.

Den stadige Frygt for Arbejdsløshed bringer Arbejdere og Medhjælpere i trykkende *Afhængighed* af dem, der ejer Arbejdsmidlerne. Tvangen til hele Livet at skulle arbejde i fremmed Tjeneste, Indlemmelsen af Arbejderne i en arbejdsudstykkende Mekanisme, hvis Arbejdsplan og Arbejdsmaal de ikke har Adgang til at være medbestemmende om, Umuligheden af at kunne nyde Frugterne af deres Slid og ved deres Anstrengelser at kunne forbedre Livsvilkaarene for deres Efterkommere, berøver Arbejderne Mening og Maal for deres Livs Arbejde.

3. Frygten for at komme til at friste samme Tilværelse, som er beskaaret Arbejderne, driver brede Masser til at søge Tilflugt i *Detailhandelen* og i endnu tilbageværende Grene af *Haandværket*. Overfyldningen indenfor disse Erhvervs-grene belaster Varerne med høje Omkostninger, skærper Konkurrencen og trykker Detailhandlernes og Haandværkernes Leveniveau langt ned.

Frygten for at komme til at friste den besiddelsesløse Arbejders Skæbne driver Smaabøndernes og Husmændenes Sønner og ogsaa Arbejdere til for enhver Pris at erhverve sig Jord. Som Følge deraf finder der en Overkapitalisering og Overprioritering af Jorden Sted. *Prioritetskaptalen* tilegner sig Profit, Afgifter og Renter af de smaa Landbrug og overlader til Husmanden at fravriste Jorden en karrig Arbejds løn til sig selv.

Saaledes forplanter det Tryk, som Kapitalen udøver overfor Arbejderne og Medhjælperne, sig inddirekte videre til Haandværkere, Smaahandlende og Husmænd (og mindre Bønder).

4. De kapitalistiske Storbedrifter sammenslutter sig til stadig større *Koncerner*, de organiserer sig i *Karteller* og *Truster*, de kommer i stadig stigende Grad ind under *Finanskapitalens* Herredømme.

Mægtige Karteller dikterer hele Folket Varepriserne. Store Industrikoncerner, der er i Stand til at standse hele Produktionsgrene, paatvinger Regeringerne og Parlamenterne deres Villie. Storbankerne behersker Produktionen, de udøver den stærkeste Indflydelse paa Stat og Samfund.

Hele det arbejdende Folk kommer saaledes ind under et lille Antal Kapitalmagnaters trykkende Regime.

5. Produktionskræfternes Udvikling sprænger de kapitalistiske Organisations Grænser. Den økonomiske og politiske *Verdensmagt* samles i Hænderne paa Finanskapitalen i de højkapitalistiske Stater. *Internationale Karteller* dikterer de enkelte Lande saavel Varepriserne som Produktionens Omfang. De smaa og økonomisk svage Lande kommer i trykkende *Afhængighed* af de storkapitalistiske Verdensmagter. Den hjemlige Kapitalistklasse bliver Slavefoged for den internationale Højfinans, det nationale Statsvæsen kommer ind under de kapitalistiske Verdensmagters Tryk.

6. De højkapitalistiske Staters Kapitalistklasser søger at erobre de økonomisk tilbagestaaende Omraader uden for den europæiske Kulturkreds som Afsetningsmarkeder, Raastofkilder og Kapitalanbringelsesomraader. *Konkurrencen om Kolonierne* fremkalder stadig nye Modsætninger mellem de kapitalistiske

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Verdensmagter. *Kapitalismens Indtrængen i Kulturkredse udenfor Europa* forårsager en Revolution af disse hidtidige Samfundssystemer: de imperialistiske Verdensmagter tvinger de fremmede Kulturkredses Folkeslag ind under deres Voldsherredømme. Dette bevirker, at *de undertrykte Folkeslag rejser sig til Kampe for Frigørelse.*

Denne imperialistiske Verdensomvæltning fremkalder en konstant *Krigsfare*. Samtidig foregår der jævnsides med Udviklingen af den kapitalistiske Stordrifts Teknik ogsaa en stadig Revolutionering af Krigsteknikken. Kapitalismen truer saaledes med at ødelægge hele Civilisationen ved stadig mere grufulde Krige.

II. Klassekampen.

1. Kapitalismen har drevet Arbejderne sammen i sine Fabrikker, i sine Storbyer og Industriomraader og tvunget dem til at slutte sig sammen til Kamp imod Kapitalens Tryk. De i Industri og Haandværk, ved Handels- og Transportvirksomhed beskæftigede Arbejdere har organiseret sig i det *socialdemokratiske Arbejderparti*. Det socialdemokratiske Arbejderparti har brudt de besiddende Klassers Monopol paa de politiske Rettigheder, har skaffet Arbejderne Indflydelse paa *Lovgivningen og Administrationen* i Staten, i Amterne og i Kommunerne, det har fremtvunget *Arbejderbeskyttelse, Arbejderforsikring og social Forsorg*. Det har kraftigt fremmet Udviklingen af *Fagforeningerne*, som har tilkæmpet Arbejderne gunstigere Arbejdsvilkaar og har sat Bom for Vilkaarlighed fra Arbejdsgivernes Side indenfor Bedrifterne, det har kraftigt befordret Udviklingen af *Forbrugskooperationen*, der søger at skaffe Arbejderne Indflydelse paa Varemarkedet.

2. Efterhaanden er brede Lag, dels blandt Handels- og Kontormedhjælperne og Tjenestemændene og dels blandt Land- og Skovarbejderne kommet med i den socialdemokratiske Arbejderbevægelse. At samle og organisere hele Arbejderklassen — Arbejderne indenfor Haandværk og Industri, ved Handels- og Transportvirksomhed saa vel som Land- og Skovarbejderne, de manuelle Arbejdere saa vel som Handels- og Kontormedhjælperne og Tjenestemændene — at gøre dem fysisk og aandeligt kampdygtige, at bevare denne deres Kampdygtighed, at skole dem til at føre deres Kampe i Fællesskab og underordne alle de enkelte Virksomheders og Fags Særinteresser under den samlede Arbejderklassens Fællesinteresse, paa denne Maade at øge Arbejderklassens Kampdygtighed til det yderste og gennemsyre den med Erkendelsen af dens Livs- og Udviklingsinteressers Uforænelighed med den kapitalistiske Samfundsorden, det er det socialdemokratiske Arbejderpartis Opgave.

3. Jo stærkere hele Arbejderklassen slutter sig sammen til Kamp imod Kapitalismen, desto tættere sammenrotter alle de Klasser sig, der har Profit af at udnytte fremmed Arbejdskraft, imod Arbejderklassens Fremstormen. De historiske Modsætninger mellem Borgerskabet og Feudaladelen, mellem Storkapitalen og den borgerlige Mellemklasse træder i Baggrunden for alle Arbejderklassernes fælles Modsætningsforhold til Arbejderklassen. Hele *Bourgeoisiet* — det vil sige: Storkapitalisterne og den borgerlige Mellemklasse i Byerne, Godsejerne og Storbønderne paa Landet — slutter sig sammen imod Arbejderklassen.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Mellem *Bourgeoisiet* paa den ene Side og *Arbejderklassen* paa den anden Side staar *Smaaborgerskabet, de smaa Landbrugere og de liberale Erhverv*. De har kun Valget mellem at være Bourgeoisiets Medløbere eller gøre fælles Sag med Arbejderklassen.

Jo mere *Arbejderklassen* i Kampen for sin egen *Frigørelse* bliver *hele den arbejdende Befolknings Avantgarde* imod den alle Befolkningens arbejdende Klasser beherskende og udbytende Storkapital, desto bredere Lag blandt de smaa Landbrugere, Smaaborgerskabet og Aandsarbejderne slutter op i Arbejderklassens Rækker. Deres Opgave bliver det nu *under Arbejderklassens Førerskab at forene stadig bredere Lag af alle de arbejdende Befolkningsklasser til Kamp mod det af Kapitalistklassen førte Bourgeois*.

4. Denne Klassekamp er ikke alene en Kamp mellem modsatte Klasseinteresser, men tillige en Kamp mellem modsatte *Klasseidealer*. Kampen mellem Kapital og Arbejde er Kampen mellem *Traditionens* snærende Baand og den brede Befolknings Stræben efter en *Revolutionering* af det sociale, kulturelle og politiske Liv:

det er Kampen mellem *Autoritetsvælde* og den brede Befolknings Stræben efter Frihed og Selvstyre,

det er Kampen mellem den Klasse, der bygger sit Herredømme paa *Undertrykkelse og Udbytning* af Folkets brede Masser, og den Klasse, der samtidig med, at den kæmper mod sin egen Undertrykkelse og Udbytning, bekæmper *enhver Undertrykkelse og Udbytning*, hvad enten denne er rettet imod en Klasse eller et Køn, en Nation eller en Race,

det er Kampen mellem en Samfundsorden, der ofrer *Folkets Sundhed og Menneskelykke* til Fordel for *Stræben efter Profit*, og en Samfundsorden, der forvandler Samfundets økonomiske Virksomhed til et Middel til Opnaaelse af *Folkesundhed og Menneskelykke*,

det er Kampen mellem en Samfundsorden, der bygger et Faatals Kultur paa de udbyttede Massers *Kultursavn*, og en Samfundsorden, der skænker *hele* Folket Andel i Kulturens Gave, en Samfundsorden, der forener hele Folket i et *Kulturfællesskab*,

det er Kampen mellem en Samfundsorden, der gør saavel Aandsarbejdet som det manuelle Arbejde til Tjeneste for Kapitalen, og en Samfundsorden, der op-
højer saa vel det manuelle som Aandsarbejdet til at tjene *hele Folket*.

III. Kampen om den politiske Magt.

1. Det socialdemokratiske Arbejderparti har sprængt de besiddende Klassers Valgretsprivilegier, styrtet Monarkiet, oprettet *Republikken*.

Indenfor *Monarkiet* er det Dynastiet, Generalerne og Bureaukratiet, der har hersket: kun de øverste Lag af Bourgeoisiet — Godsejerne og Højfinansens — havde faktisk Andel i Herskermagten. I den demokratiske *Republik* har det samlede Bourgeoisie tilegnet sig Statsmagten.

Paa den anden Side har den demokratiske Republik givet Arbejderklassen politisk Ligeberettigelse og Bevægelsesfrihed, udviklet dens aandelige Kræfter og

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Selvbevidsthed ganske enormt. *Arbejderklassen* løber Storm imod *Bourgeoisiets* Herredømme i Republikken.

Den demokratiske Republiks Historie er Historien om Klassekampene mellem Bourgeoisiet og Arbejderklassen om *Magten* i Republikken.

I den demokratiske Republik beror Bourgeoisiets politiske Magt ikke længere paa politiske Privilegier, men derpaa, at Bourgeoisiet ved Hjælp af sin *økonomiske Magt*, ved Hjælp af *Traditionens Magt*, ved Hjælp af *Pressen, Skolen og Kirken* formaar at bevare sin aandelige Indflydelse paa Folkets Flertal. Naar det lykkes det socialdemokratiske Arbejderparti at overvinde denne Indflydelse og at forene de manuelle Arbejdere og Aandsarbejderne i By og paa Land, og naar det lykkes Arbejderklassen at vinde de den nærstaaende Lag blandt de mindre Landbrugere, Smaaborgerskabet og Intelligensen som Forbundsfæller, saa vil det socialdemokratiske Arbejderparti ogsaa vinde Folkets *Flertal*. Gennem den almindelige Valgrets Afgørelse erobrer det Statsmagten.

Saaledes vil i den demokratiske Republik Klassekampene mellem Bourgeoisiet og Arbejderklassen finde deres Afgørelse i disse to Klassers aandelige Kamp om Folkets Flertal.

Under disse Klassekamps Udvikling kan der indtræde den Situation, at Bourgeoisiet *ikke mere* og Arbejderklassen *endnu ikke* er stærk nok til alene at kunne beherske Republikken. Men *Samarbejdet mellem hinanden fjendtlige Klasser*, som er fremtvunget ved en saadan Situation, sprænges efter kort Tids Forløb af de indenfor det kapitalistiske Samfund uundgaaelige Klassemodsatninger. Arbejderklassen vil efter enhver Episode af denne Art atter komme ind under Bourgeoisiets Herredømme, hvis det ikke lykkes den selv at erobre *Magten* i Republikken. Et saadant Samarbejde mellem Klasserne kan altsaa kun blive en forbigaaende Udviklingsfase i Klassernes Kamp om den politiske Magt, derimod ikke selve Maalet for denne Kamp.

Naar det socialdemokratiske Arbejderparti i den første Epoke af dets Kamp har tilkæmpet sig den demokratiske Republik, bliver dets næste Opgave at udnytte de demokratiske Kampmidler til at samle Folkets Flertal under Arbejderklassens Føring og derigennem *styrte Bourgeoisiets Klasseherredømme og erobre Magten i den demokratiske Republik for Arbejderklassen*.

Det socialdemokratiske Arbejderparti tilstræber ikke Erobringen af *Magten* i den demokratiske Republik for at ophæve Demokratiet, men for at benytte det til Gavn for Arbejderklassen og for at indrette Statsmaskineriet i Overensstemmelse med Arbejderklassens Behov og benytte det som *Magtmiddel* til at fratage Storkapitalen og Godsejerne de i deres Besiddelse koncentrerede Produktions- og Byttemidler og overgive dem til hele Folket som *Fællesejendom*.

2. Bourgeoisiet vil ikke frivilligt opgive dets *Magtstilling*. Selv om det tolererer den af Arbejderklassen paatvungne demokratiske Republik, saa længe det er i Stand til at beherske Republikken, saa vil det være fristet til at styrte den demokratiske Republik og oprette et *monarkistisk eller fascistisk Diktatur*, saa snart den almindelige Valgret truer med at give Arbejderklassen Statsmagten i Hænde eller eventuelt allerede har gjort det.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Kun hvis Arbejderklassen er tilstrækkelig *forsvarsberedt* til at kunne værne den demokratiske Republik imod enhver monarkistisk eller fascistisk Modrevolution, kun hvis *Forbundshæren* og Statens andre *bevæbnede Korps* ogsaa vil beskytte Republikken, naar Magten i Republikken ved den almindelige Valgrets Afgørelse overgaar paa Arbejderklassens Hænder, kun da vil Bourgeoisiet ikke *rove* at sætte sig op imod Republikken, kun da vil Arbejderklassen derfor kunne erobre og udøve Statsmagten *med Demokratiets Midler*.

Det socialdemokratiske Arbejderparti maa derfor til enhver Tid holde Arbejderklassen i organiseret aandelig og fysisk *Beredskab til Forsvar* af Republikken, bevare den intime intellektuelle Kontakt mellem Arbejderklassen og *Soldaterne* i Forbundshæren, faa disse saa vel som Statens andre bevæbnede Korps til at forblive trofaste mod Republikken og derigenem bevare Muligheden for Arbejderklassen til ved *Demokratiets Midler* at bryde Bourgeoisiets Klasseherredømme.

Hvis det til Trods for alle disse Bestræbelser fra Arbejderklassens Side skulde lykkes ved en Modrevolution fra Bourgeoisiets Side at sprænge Demokratiet, vilde Arbejderklassen kun gennem en *Borgerkrig* være i Stand til at erobre Statsmagten.

3. Det socialdemokratiske Arbejderparti vil udøve den politiske Magt i *Overensstemmelse med Demokratiets Former og Garantier*. De demokratiske Garantier giver Sikkerhed for, at den socialdemokratiske Regering handler under stadig Kontrol af Folkets, under Arbejderklassens Førerskab, forenede Flertal og forbliver ansvarlig overfor dette Flertal. De demokratiske Garantier vil gøre det muligt at fuldføre Opbygningen af den socialistiske Samfundsorden under de gunstigste Betingelser og under den brede Befolknings frie og mest aktive Medvirken.

Men hvis Bourgeoisiet ved systematisk at lægge det økonomiske Liv Hindringer i Vejen, ved voldelig Opsætsighed, ved Sammensværgelse med udenlandske modrevolutionære Magter skulde søge at øve Modstand, vil Arbejderklassen se sig tvunget til at *bryde Bourgeoisiets Modstand med Diktaturets Midler*.

4. Arbejderklassen erobrer Magten i den demokratiske Republik, *ikke for at oprette et nyt Klasseherredømme, men for at ophæve ethvert Klasseregimente*. I samme Udstrækning, som Statsmagten i Arbejderklassens Hænder eksproprierer Kapitalisterne og Godsejerne og overgiver de i disses Besiddelse koncentrerede Produktions- og Byttemidler i hele Folkets Besiddelse som Fælleseje, vil Delingen af Folket i udbytende og udbyttede Klasser og dermed ogsaa Klassestyre og Klassekamp være afskaffet; først dermed vil Demokratiet forvandles fra at være Klassestyret i sin sidste Form til at blive et Selvstyre for et ikke længere i hinanden bekæmpende Klasser splittet Folk, vil Staten forvandles fra at være et Redskab for Klassestyret til at blive et Samfundsorgan for hele det samlede Folk.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

IV. Det socialdemokratiske Arbejderpartis første nærmestliggende Opgaver.

Indenfor det kapitalistiske Samfund varetager det socialdemokratiske Arbejderparti Arbejderklassens og de om Arbejderklassen samlede Lag af det arbejdende Folks økonomiske, sociale, politiske og kulturelle Interesser.

Udbygning af Republikken.

1. Socialdemokratiet forsvarer Republikken og kræver, at den bliver udbygget efter følgende Grundsætninger:

Enhedsrepublik paa Basis af demokratisk Lokalstyre i Stedet for Forbundsstaten.

Demokratisering af Administrationen: Demokratisk styrede By- og Landkommuner og Amtskommuner i Stedet for det bureaukratiske »Herredsfogedstyre«. Udvidelse af de lokale Kommuners (Smaakommunernes) Selvstyre ved Udvidelse af deres Ret til Paaligning af Skat og ved Kommunalisering af Politiet, som nu er underlagt Forbundsstaten.

Demokratisering af Retsplejen: Valg af Forligsdommere til Bilæggelse og Afgørelse af mindre Retsstridigheder, ligeledes skal ogsaa de juridisk uddannede Dommere vælges af Folket eller de Forsamlinger, der i Forbundsstaten, Landene, Amtene og Kommunerne repræsenterer Folket. Afgørende Medvirken af Meddomsmænd og Nævninger ved Domsafgørelse i alle Straffesager og ved Afgørelse om Indsætning i Varetægtsfængsel. Kontradiktorisk Procedure ved Forundersøgelsen. Full Erstatning af det Tab i Fortjeneste, Meddomsmænd og Nævninger lider. Reform af Straffelovgivningen i Overensstemmelse med sociale og demokratiske Synspunkter. Straffedommenes Fuldbyrdelse efter socialpædagogiske Retningslinier. Demokratisk Kontrol med Fængsler og Arresthuse. Undervisning i almindelig Retskundskab i Skolen, Organisering og Billiggørelse af Sagførervirksomheden (Retskonsultationen) og Retsforfølgelsen.

Opretholdelse af en Hær, der er stærk nok til at slaa ethvert modrevolutionært Oprør ned. Sikring af Hærens republikanske Karakter: Mandskabet suppleres fra de arbejdende Klasser. Soldaterne oplæres til Troskab, Loyalitet mod Republikken og den lovlige Statsmagt. Sikring af fuld Statsborgerret for Hærens Mandskab. Udvidelse af Tillidsmændenes, Hærens Personaleraads og Parlamentskommissærernes Virkeomraade, Demokratisering af Tjenestereglerne, af Disciplinærretten og den militære Strafferet. Supplering af Underofficererne blandt de menige Soldater. Supplering af Officererne blandt de militært dygtige Underofficerer. Adgangen til Officersskolen maa ikke gøres afhængig af forudgaaende, højere Skoleuddannelse. Der skal sikres Soldaterne juridisk Krav paa henholdsvis civil Faguddannelse og Ansættelse i offentlig Tjeneste.

Paa lignende Maade skal *Politiets og Gendarmeriets* republikanske Karakter sikres.

Forøgelse af Garantierne til Beskyttelse af den *personlige Frihed*, Forenings-, Forsamlings- og Pressefrihed. Bekæmpelse af Pressekorruption, Ophævelse af Vagabondloven, Asylret for politiske Flygtninge.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Økonomisk Politik.

2. Socialdemokratiet fremmer *Forøgelsen af Arbejdets Produktivitet* som Forudsætning for Højnelse af Levefoden for det arbejdende Folk. Det fordrer med dette Maal for Øje:

Fjernelse af de Skranker, der hindrer Udviklingen af Arbejdsdelingen mellem Nationerne. Afvikling af Beskyttelsestoldsystemerne og Indskrænkningerne i det frie, personlige Samkvem mellem Landene.

Forøgelse af Arbejdets Produktivitet indenfor Land- og Skovbruget; de hertil nødvendige Foranstaltninger er angivet i det paa Partikongressen i Wien i 1932 vedtagne *Agrarprogram*, der maa betragtes som en Bestanddel af dette Program.

Fjernelse af de lavsmæssige og bureaukratiske Hindringer for Udviklingen af Produktivkræfterne. Statens Fremme af Udstykningen og Udvikling af nye Industrigræne samt Udnyttelse af de naturlige Kraftkilder og Udbygning af Trafikvæsenet.

Fagmæssig Dygtiggørelse af Arbejderungdommen: Videreudvikling af Fortsættelses- og Fagskolerne samt Læreværkstederne (Sløjdundervisning?). Indskrænkning af Læretiden til den for den faglige Uddannelse nødvendige Tid. Offentlig Vejledning i Valg af Lærefag og paritetisk Anvisning af Lærepladser.

Sikring af en fast Valuta med konstant Værdi.

Socialdemokratiet kræver *Bekæmpelse af de økonomiske Kriser* ved, at man i størst mulig Udstrækning lader de offentlige Arbejder udføre og afgiver de offentlige Bestillinger i Tider med stor Arbejdsløshed og ved Udvidelse af den produktive Arbejdsløshedshjælp.

Socialdemokratiet bekæmper de *kapitalistiske Monopoler*: Skærpelse af Statens Kontrol med Seddelbankens Kredit- og Diskontopolitik, med Bankerne og med Kartellerne og Industrikoncernerne; Udstedelse af en Kartellov.

Statsmonopol paa Import og Eksport af Korn og Mølleriprodukter.

Ophævelse af Fideikommisserne og de private Jagt- og Fiskerirettigheder; Overdragelse af Jagtretten til Kommunerne.

Socialdemokratiet kræver Udvikling af den *fællesøkonomiske Virksomhed*, saaledes Arbejdernes kooperative Foretagender, Byerhvervenes saa vel som Landbrugets Andelsforetagender, alle Institutioner af fællesøkonomisk Karakter (Kreditforeninger etc.), Statens og de kommunale Virksomheder. Afskaffelse af den kapitalistiske Handelsvirksomhed ved, at Landbruget og Industriens kooperative Virksomheder sættes i direkte Forbindelse med Forbrugs-Andelsselskaberne. Forøgelse af Kommunernes Grundejendomme, Kommunerne tilsikres Forkøbsret til al Jord, der udbydes til Salg. De til Skovbrug og Landbrug benyttede kommunale Grundejendomme forvandles til kommunal Stammeformue. Nyordning af Brugsretten til de kommunale Grunde i Overensstemmelse med Agrarprogrammet.

Socialdemokratiet forsvarede *Lejerbeskyttelseslovgivningen* og kræver den udvidet. Almennyttig *Boligbygning* ved Kommunerne med Tilskud fra Staten. Hele det Beløb Bygningsskatterne indbringer anvendes til den offentlige Boligbygning, Kommunerne faar Ekspropriationsret, saa at de kan skaffe sig nødvendige Byggegrunde. Fremme af det kooperative Boligbyggeri. Aktion for at skaffe

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Landarbejderne Boliger og Jord og Udvidelse af Lovgivningen til Beskyttelse af de smaa Forpagtere paa Landet i Henhold til Kravene i Agrarprogrammet.

Socialdemokratiet kræver Demokratisering af *Skattevæsenet*. Afvikling af Forbrugsafgifterne paa nødvendigt Masseforbrug, Udvidelse af de efter progressiv Skala paalignede Indkomst-, Formue-, Arve- og Luksussskatter. Højere Beskatning af Indkomst, der hidrører fra Kapital eller Formuebesiddelse, end af den Indkomst, der hidrører fra eget Arbejde. Forhøjelse af den skattefrie Minimumsgrænse for Indkomstskat, Tilvejebringelse af en Minimumsgrænse for Næringsskatter og Realskatter.

Socialpolitik.

3. Socialdemokratiet forsvarer Arbejdernes, Medhjælpernes og Tjenestemændenes *Koalitionsret* (Organisationsret). Det stiller sin politiske Magt i Arbejdernes, Medhjælpernes og Tjenestemændenes (Funktionærernes) Tjeneste under disse faglige Kampe.

Socialdemokratiet vil fremme Udviklingen af det *industrielle (økonomiske) Demokrati*: Udvidelse af Arbejdernes, Medhjælpernes og Tjenestemændenes (Funktionærernes) Medbestemmelsesret paa deres Arbejdspladser og indenfor de offentlige Virksomheder, dels gennem Bedriftsraad og Personalerrepræsentation og dels gennem de faglige Organisationer og Arbejder- og Medhjælperkamre.

Socialdemokratiet forsvarer den allerede tilkæmpede *Arbejder- og Medhjælperbeskyttelse* og kræver den udvidet. Det kræver specielt:

Fullstændig Gennemførelse af Loven om Ottetimersdagen; yderligere Forkortelse af Arbejdstiden i særlig sundhedsfarlige Virksomheder. Lovmæssig Sikring af Minimumslønninger for de Arbejdere og Medhjælpere, der, fordi de er spredt rundt omkring i mange Smaa virksomheder, vanskeligt kan føre Lønkampe (Lærlinge, Husassistenter, Hjemmearbejdere, Medhjælpere i Butikker og paa Kontorer samt Tjenestefolk paa Landet). Bekæmpelse af Ulykkestilfælde i Fabrikkerne og Erhvervs sygdommene. Udvidelse af Fabriksinspektionen.

Virksom Lærlingebeskyttelse: Ordning af Lærlingevæsenet i de enkelte Erhvervsgræne ved paritetiske Kommissioner. Læremesteren paalægges Ansvar for, at Lærlingen faar en forsvarlig Uddannelse. Forkortelse af Arbejdstiden og Forlængelse af den aarlige Ferie for Lærlinge og unge Hjælpearbejdere. Udvidelse af Lærlingetilsynet. Udnævnelse af Arbejdere til Lærlingeinspektører. Oprettelse af Lærlingehjem og Lærlinge-Feriehjem.

Udvidelse af Arbejderbeskyttelsen indenfor Land- og Skovbrug i Henhold til de i Agrarprogrammet stillede Krav.

Videreudvikling og Ratificering af de internationale Arbejderbeskyttelseskonventioner.

Arbejdsloshedsforsikringslovgivningen udvides til at omfatte samtlige Arbejdere og Kontorfolk indbefattet Landarbejdere og Skovarbejdere samt Husassistenterne. Arbejdsloshedsforsikringen administreres af Arbejderne selv. Statstilskud til Arbejdslosheds kasserne, stigende progressivt i Forhold til Stigningen i Antallet af arbejdsløse. I Tider med langvarig økonomisk Krise skal der sikres Ret til en anstændig Understøttelse uden tidsmæssig Indskrænkning, saa længe

Socialdemokratiske Partiprogrammer

den uforskyldte Arbejdsløshed varer ved. Arbejdsløshedsforsikringens Omraade udvides til ogsaa at omfatte Understøttelse af Arbejdere paa indskrænket Arbejdstid. Indførelse af Arbejdsløshedsforsikring for de mindre Erhvervsdrivende og Hjemmearbejdere, der arbejder for kapitalistiske Storbedrifter. Forsorgsforanstaltninger og Uddannelsesmulighed for arbejdsløse unge.

Udvidelse af *Syge-, Ulykkes-, Alders-, Invalide- og Enkebørnsforsikringslovgivningen* med tilstrækkelige Statstilskud, gældende for samtlige Arbejdere og Medhjælpere og saaledes ogsaa Landarbejdere og Skovarbejdere samt Husassistenterne og paa Basis af de forsikredes egen Administration deraf. Almindelig Indførelse af Familieforsikring.

Obligatorisk Syge-, Alders-, Invaliditets- og Enkeforsikring, ogsaa for de mindre Erhvervsdrivende, Smaabønderne og den Del af Befolkningen, der maa henregnes under de liberale Erhverv.

Sammen dragging af hele *Arbejder- og Medhjælperlovgivningen* i en almenforstaaeligt skrevet Arbejdets Lovbog. Afgørelse af alle Retstvister vedrørende Arbejderoverenskomster ved paritetiske Arbejdsretter (Erhvervsretter); Oprettelse af Ungdomsafdelinger ved disse Retter. — Demokratisering af Lovgivningen angaaende *de offentlige Funktionærers (Embeds- og Tjenestemænds) Tjeneste og Lønningsforhold*. Frit Avancement for de dygtige fra de laveste til de højeste Poster.

Anstændig Forsørgelse af *Kriginvaliderne* og de faldne Soldaters Enker. Afgifter (Skatter) fra de ved Valutaforringelsen berigede Klasser til Fordel for de ved Valutaforringelsen forarmede, *mindre Rentenydere og smaa Sparere*.

Udvidelse af Kommunernes *socialt Forsørg* for Børn og gamle, syge og arbejdsudygtige.

Kvindespørgsmaalet.

4. Socialdemokratiet bekæmper de Fordomme, der er en Hindring for Kvindernes *Ligeberettigelse*. Det kræver ogsaa for Kvinderne den fulde Adgang til Personlighedens Udfoldelse. Det kræver en højere Værdsættelse af Kvindens sociale Funktion som Moder og Husmoder samt Beskyttelse imod Overbebyrdelse af Kvinderne ved det *dobbeltte Arbejde ved erhvervsmæssigt Arbejde og ved Arbejde i Huset*.

Derfor fordrer Socialdemokratiet:

Ophævelse af alle Love, ved hvilke Kvinderne bliver juridisk forfordelt. Ligeberettigelse for Kvinderne i Statens og Kommunens Tjeneste. Fælles Opdragelse af begge Køn ved begge Køn i de offentlige Opdragelsesinstitutioner. Forbud mod Kvindearbejde i alle saadanne Erhverv, som er særlig skadelig for den kvindelige Organisme; fri Adgang for Kvinderne til alle andre Erhverv og til alle Slags Arbejder indenfor det paagældende Erhverv; lige Adgang til erhvervsmæssig Uddannelse, lige Løn for lige Arbejde. Lettelse af Husholdningsarbejdet ved formaaltstjenlige Bekvemmelighedsforanstaltninger indenfor den almennyttige Boligbygnings Rammer. Lettelse af Mødrenes Arbejdsbyrde ved Oprettelse af Daghjem for skolepligtige Børn og Vuggestuer. Juridisk Ligestilling af Børn, der er født udenfor Ægteskab, med Børn født i Ægteskab.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Befolkningspolitik.

5. Samtidig med at Folkets brede Lag gaar fremad i Kultur, synker *Fodslernes Antal*, men samtidig synker ogsaa *Dødelighedsprocenten*, særlig Børnedødeligheden. Jo mindre Fødslernes Antal bliver, desto nødvendiggere er Udbygningen af saadanne sociale Foranstaltninger, som tjener til at sænke Dødeligheden og i Sædeleshed Børnedødeligheden. Derfor kræver Socialdemokratiet:

Til *Fødselsreguleringen*: Oprettelse af Konsultationssteder til at give Vejledning om Anvendelsen af saadanne Midler, som er ufarlige for Sundheden, til Forebyggelse af Befrugtning; Tilvejebringelse af saadanne Midler gennem Sygekasserne. Afbrydelse af Svangerskab bør ikke bekæmpes ved Fastsættelse af Straf herfor, men gennem Oplysning og social Forsorg. Foreløbig bør Afbrydelsen af Svangerskab anses for ustraffbart, naar den foretages af en Læge paa et offentligt Hospital (eller Klinik) paa Begæring af den svangre; de offentlige Helbredelsesinstitutioner (Hospitaler etc.) skal være forpligtet til at foretage en saadan Operation paa Begæring af den svangre Patient, naar de paagældende Læger fastslaar, at Fødslens vilde bringe den svangres Sundhed i Fare, eller at det maa forventes, at det Barn, der vilde blive født, ikke var levedygtigt, eller hvis de paagældende, offentlige Autoriteter paa den sociale Forsorgs Omraade konstaterer, at Barnets Fødsel vil bringe den svangres økonomiske Eksistens, hendes Mulighed for at naa videre frem fagmæssigt eller Opdragelsen af de Børn, hun allerede har, i Fare. Operationen skal foretages gratis.

Til *Bekæmpelse af Dødeligheden*, specielt Børnedødeligheden: Udbygning af Beskyttelsesbestemmelserne for de svangre, Barselskvinderne og de diegivende Mødre i Arbejder- og Medhjælperlovgivningen. Fastsættelse af et Opdragelsesbidrag fra det offentlige for hvert Barn, et Underholdsbidrag fra det offentlige for enhver Moder, der forsørger et nyfødt Barn (Pattebarn) (Moderskabsforsikring). Udbygning af den sociale Forsorg i Kommunerne og indenfor Sygekasserne til Fordel for Barselskvinderne, Smaaabørnene og Børnene i det hele taget.

Udbygning af Børnebespisningen og Lægebehandlingen i Skolerne og Dag-hjemmene for saavel skolepligtige Børn som Børn, der endnu ikke har naaet den skolepligtige Alder; Ferieforanstaltninger for Skoleungdommen, Lærlingene og de unge Hjelpearbejdere. Udbygning af det offentlige Sundhedsvæsen; energisk Bekæmpelse af Tuberkulosen, Kønssygdommene og Alkoholismen. Overdragelse af Apotekervæsenet (Medicinalforsyningen) til Kommunalbestyrelserne og Socialforsikringsinstitutionerne.

Skolevæsenet.

6. Socialdemokratiet tilstræber *Ophævelsen af Bourgeoisiets Monopol paa Uddannelse i Skolerne og Universiteterne*. Det kræver Reformering af hele Skolevæsenet efter følgende Grundsætninger:

Hele Skolevæsenet bør være *offentligt*. Paa alle Undervisningstrin bør Undervisningen og enhver Art af Undervisnings- og Arbejdsmateriale være *gratis*.

Opdragelse af Børnene og Ungdommen paa alle Undervisningstrin til Selv-virkomhed (*Arbejdsskolen*) og Selvstyre (*Skolesamfund*); det aandelige Arbejde forbindes med praktisk, legemligt Arbejde, og paa alle Undervisningstrin fore-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

gaar den aandelige Uddannelse parallelt med den legemlige. Opdragelse i republikansk og social Aand.

Skolepligten udvides til foreløbig otte fulde Skoleaar; Lettelser i Pligten til at besøge Skolen ophæves. Indførelse af Enhedsskolen: fireaarig Grundskole, almindelig Mellemskole som obligatorisk Skole fra det femte til det ottende Skoleaar; maksimalt Antal af Børn i en Skoleklasse tredive; obligatoriske Special- og Værneskoler for Børn med legemlige og aandelige Mangler.

Ensartet *Læreruddannelse* paa Universiteterne (Seminarierne) i Forbindelse med pædagogiske Institutter.

Udvidelse af Pligten til at besøge Fortsættelsesskolerne, saa den ogsaa gælder for alle de unge, der er færdige med den almindelige Skole, men ikke besøger en Fagskole eller en af de højere Skoler. Oprettelse af faglige Fortsættelsesskoler (tekn. Skoler) med »Læreværkstedundervisning«; fysisk Uddannelse og Undervisning i Samfundslære ved Siden af den faglige Uddannelse. Undervisningen skal foregaa om Dagen paa Hverdage. Undervisningstiden medregnes i Arbejdstiden.

Staten opretter og administrerer Opdragesinstitutioner, Studiestipendier og Studenterhjem, der gør det muligt for begavede Børn af alle Klasser at besøge Fagskolerne, de højere Skoler og Universiteterne.

Der skaffes Sikkerhed for Upartiskhed i *Universiteternes Administration* ved en Reformering af Reglerne for Adgangen til at undervise paa Universitet samt Appellations- og Disciplinærvæsenet. Almindelige Studenterraad (Studentenkammern). Der skal tilsikres den videnskabelige Socialisme Adgang til frit at konkurrere med alle andre Aandsretninger.

Religion og Kirke.

7. Kapitalismen holder brede Masser af Befolkningen nede i en Tilstand af Elendighed, Uvidenhed og Underdanighed. Denne Tilstand er ogsaa bestemmende for disse Befolkningslags *religiøse* Anskuelse.

Først naar der er indført en Samfundsorden, der befrier hele Folket for Elendighed og Uvidenhed, og som gør Videnskabens Resultater tilgængelige for enhver og ophøjer enhver til et ligeberettiget Led i det for Klasseherredømmet befriede Folkefællesskab, vil hver enkelt være i Stand til i fuld Frihed at bringe sin Verdensanskuelse i Overensstemmelse med Videnskabens Resultater og et frit Folks moralske Værdighed.

At tilkæmpe Folket en saadan Samfundsorden er Socialdemokratiets Opgave.

I dette Øjemed maa Socialdemokratiet samle *alle* de af Kapitalen og de store Grundbesiddere (Godsejerne) udbyttede, ligegyldig hvordan deres religiøse Anskuelse er, og ligegyldig hvordan de end er paavirket i deres Anskuelse om den Elendigheds- og Uvidenhedstilstand, som Kapitalismen holder dem i.

Socialdemokratiet samler altsaa indenfor sine Rækker *alle*, der vil deltage i Arbejderklassens og de Arbejderklassen tilsluttede Befolkningsklassers Klassekamp, ganske *uden Hensyn til deres religiøse Overbevisning*.

I Modsætning til Klerikalismen, der gør Religionen til en Partisag for at splitte Arbejderklassen og faa store Dele af Proletariatets Folkemasser til ved-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

blivende at være Bourgeoisiet følgagtigt, betragter Socialdemokratiet Religionen som den enkeltes *Privatsag*.

Socialdemokratiet bekæmper altsaa ikke Religionen, bekæmper ikke de enkeltes Overbevisninger og Følelser, men det bekæmper *Kirker* og *Religionssamfund*, der benytter deres Magt over de troende til at modvirke Arbejdernes Fri-gørelseskamp og dermed til at støtte Bourgeoisiets Herredømme.

Socialdemokratiet bekæmper *den gældende Statskirkeret*. Det kræver en Ordning af Forholdet mellem Stat og Kirke, der sikrer enhver Kirke og ethvert Religionssamfund Retten til at lære og virke efter sin Tro, sikrer hvert enkelt Menneske Ret til at leve i Overensstemmelse med sin Kirke eller sit Religions-samfund, men som ikke tillader, at Staten *tvinger* Statsborgerne til økonomiske Ydelser til Kirken, til Deltagelse i kirkelig Religionsundervisning og kirkelige Kultushandlinger og til Underkastelse under Kirkens Bud (Befalinger).

Socialdemokratiet kræver derfor *Adskillelse af Stat og Kirke* efter følgende Grundsætninger:

Alle Verdensanskuelser (Religioner, filosofiske og videnskabelige Aandsretninger af enhver Art) er *ligeberettiget* for Loven.

Enhver har Ret til *frit* at tage Bestemmelse om sin Tilslutning til en Forening af Tilhængere af en given Verdensanskuelse (Kirke, Religionssamfund, fri-religiøse eller areligiøse Verdensanskuelsessamfund), for Børn indtil det fjortende Aar træffer Forældrene Afgørelsen.

Alle »Verdensanskuelsessamfund« (Kirker, Religionssamfund o. s. v.) er *privatretlige Korporationer*. De ordner og styrer selv deres Anliggender og besætter deres Embeder og Tillidsposter uden Statens Medvirkning. *Omkostningerne* ved deres Administration og Kultushandlinger, Omkostningerne ved deres Verdensanskuelsesundervisning (Religionsundervisning) og ved Uddannelse af Sjælesørgere og Religionslærere paahviler dem selv. Ydelser af offentlige Midler til alle disse Formaal er udelukket.

Hele *Undervisnings- og Opdragelsesvæsenet* er verdslig. Det overlades dog til enhver Verdensanskuelsesforening udenfor den almindelige Undervisnings Rammer at sørge for Verdensanskuelsesundervisning (Religionsundervisning) og Kultushandlinger for Skoleungdommen. Angaaende Børns Deltagelse træffer Forældrene Afgørelsen indtil Børnenes 14. Aar. De teologiske Fakulteter skilles ud fra Universiteterne.

Ensartet *Ægteskabslovgivning*, gældende for alle Statsborgere uden Hensyn til, hvilken Religion eller Verdensanskuelse de bekender sig til. Borgerlig Vielse, dog staaer det enhver frit for efter stedfunden borgerlig Vielse ogsaa at lade sig kirkelig vie. Hindringer i Ægteskabsindgaaelse som Følge af Forskel i Religion eller Krav om kirkelige Handlinger og Løfter og det katolske Forbud mod Skilsmisser har ingen Gyldighed over for Staten. Separation (Dispensehe) anerkendt ved Lov.

Personregistrene føres af Statsmyndighederne.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Kulturpolitik.

Socialdemokratiet opretter og fremmer *Opdragelsesorganisationer*, der tilstræber en af socialistisk Aand opfyldt aandelig og fysisk Opdragelse af Ungdommen. Det bekæmper *Drikfældigheden* og Drikkeskikkene. Det fremmer *Arbejdersporten*. Det organiserer *Arbejderoplysningen* og arbejder for Fremme af en udvidet *Folkeoplysning* og den folkelige Kunst. Det støtter alle Bestræbelser fra den mest fremskredne Del af Arbejderklassen for at tilegne sig Videnskabens og Kunstens Resultater og sammensmelte dem med de efterhaanden af Arbejderklassens egne Livsvilkaar opstaaende og af deres Frigørelseskamp opfyldte Kulturelementer til Kimceller for den under Udvikling værende proletarisk-socialistiske Kultur.

V. Overgangen fra den kapitalistiske til den socialistiske Samfundsorden.

I Kampen for Arbejderklassens og de Arbejderklassen tilsluttede Befolkningslags Klasseinteresser støder Socialdemokratiet mod den kapitalistiske Samfundsordens Skranker. Det maa sprænge disse Skranker.

Forudsætningerne for Overvindelsen af den kapitalistiske Samfundsorden skabes ved *Kapitalismens egen Udvikling*. Ved at Kapitalismens Udvikling forvandler Kapitalisten til en ren og skær Aktionær, berøver den Kapitalbesiddelsen dennes oprindelige Funktioner og muliggør derfor dens Ophævelse. Idet den koncentrerer Magten over hele Samfundets økonomiske Virksomhed i Hænderne paa Storbankerne, Kartellerne, Trusterne og de store Industri- og Handelskoncerner, gør den det muligt for den arbejdende Befolkning ved Socialisering af de gennem Kapitalismen selv koncentrerede Produktions- og Omsætningsmidler at erobre Magten over Samfundets Økonomi.

Samtidig har Kapitalismens Udvikling fremkaldt *Arbejderbevægelsen*. Jævn- sides med Arbejderbevægelsen udvikles de kooperative Virksomheder, de socialiserede Produktionsvirksomheder, Statens og de kommunale Virksomheder; saaledes udvikles Formerne for en samfundsmæssig Ledelse af Produktionen og Fordelingen af de menneskelige Goder. Samtidig med at Arbejdernes Magt vokser, faar disse ogsaa stadig større Indsigt i Produktionens Betingelser, medens deres Følelse af at være ansvarlig overfor hele Samfundet for Produktionens Gang styrkes; dermed bliver det muligt at ophæve Kapitalens Herredømme over Produktionen uden at bringe Produktionen selv i Fare.

Samtidig udvikles *Solidariteten mellem de manuelle Arbejdere og Aandsarbejderne*. Først dermed udvikles Forudsætningen for, at Aandsarbejderne villig stiller deres Kundskaber og Evner til Tjeneste for Opbygningen af et socialistisk Samfund, og for at de manuelle Arbejdere tilkender det for Kapitalens Kommando befriede, intellektuelle Arbejde den Plads indenfor Arbejdsfællesskabet i de socialiserede Bedrifter, som det tilkommer, og paa hvilken det er nødvendig for den socialistiske Produktion.

Skabes saaledes ved Kapitalismens egen Udvikling Forudsætningerne for dens Overvindelse, saa bliver dens Overvindelse tillige ved denne Udvikling en *historisk Nødvendighed*.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Jo skarpere Modsætningen bliver mellem Arbejdets Produktivitet og de arbejdendes Levevilkår, mellem den kulturelt modnende Arbejderklasses Trang til Selvstyre og dens Afhængighedsstilling i de kapitalistiske Virksomheder, mellem dens politiske Magt og dens sociale Magtløshed, jo mere utaaleligt Finanskapitalens, de store nationale og internationale Karteller og Trusters økonomiske Diktatur bliver, jo større Faren bliver for stadig nye, som Følge af de kapitalistiske Modsætninger opstaaende Krige, desto stærkere vil Folkemasserne rejse sig imod Kapitalens Herredømme over Produktionen, desto nærmere rykker det Øjeblik, da de brede Folkemassers Krav om, at Produktions- og Omsætningsmidlerne fravristes Kapitalen og overgives i Folkets Hænder som Samfundseje, bryder al Modstand.

Men den socialistiske Samfundsorden kan ikke bygges op i et enkelt lille, af de kapitalistiske Verdensmagter, afhængigt Land, men kun indenfor store, sammenhængende Omraader, som rummer Forudsætningerne for en socialistisk Planøkonomi. Det socialdemokratiske Arbejderparti vil derfor, efter at det har erobret Statsmagten i sit eget Land, altid kun kunne gennemføre Socialiseringen af de i Kapitalisternes og de store Grundejeres Besiddelse koncentrerede Produktionsmidler i den Udstrækning, i hvilken de andre Stater allerede har skabt Forudsætningerne herfor.

I den Udstrækning, disse Forudsætninger er modne til det, vil Overgangen fra den kapitalistiske til den socialistiske Produktionsmaade være at gennemføre paa følgende Maade:

1. De store Forstbesiddelser og Godser, der ejes af private og af Kirken, Grundejendommene i Storbyerne, Bjergværkerne, de store Industrivirksomheder og Trafiksekskaber gøres til Samfundseje, den kapitalistiske Handel, det kapitalistiske Bankvæsen og Forsikringsvæsen erstattes dels af Samfundsinstitutioner og dels af kooperative Institutioner.

Om Ejendomsretten skal fratages de hidtidige Ejere med eller uden Erstatning, afhænger af de særlige Forhold paa det Tidspunkt, da Ekspropriationen finder Sted. Hvis Erstatning finder Sted, skal de til Erstatningen udstedte Obligationer amortiseres inden en Menneskealder, idet Midlerne hertil skaffes tilveje ved Udskrivning af Formueskat og Arveafgift.

De socialiserede Storbedrifter drives — alt efter deres specielle Karakter — enten som Stats-, Amts- eller kommunale Virksomheder, eller det overdrages til fællesøkonomiske Institutioner, selvstændige, økonomiske Korporationer eller kooperative Virksomheder at forestaa Ledelsen af dem.

Den aandelige Produktionsmidler — Presse, Bogforlag, Teater o. s. v. — maa ikke monopoliseres.

I hvilken Udstrækning eksproprierede Jordarealer skal overdrages til Landkommuner eller gives Boelsmænd, Fæstere, Husmænd og Landarbejdere i Fæste paa Aaremaal eller som Arvefæste, og hvorledes Landbrugernes Brugsrettigheder over de socialiserede Forstbesiddelser skal ordnes, fremgaar af Agrarprogrammet.

2. I Overgangstiden vil der samtidig findes socialiserede og kapitalistiske

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Bedrifter. I denne Udviklingsfase maa Arbejderklassen planmæssigt fremme de socialiserede Virksomheder paa Bekostning af de kapitalistiske.

Saa vel Lederne af de socialiserede Virksomheder som Arbejderne og Funktionærerne, der arbejder i Bedrifter, som allerede ledes af et af Arbejderklassen behersket Samfundsorgan, af en fællesøkonomisk Institution eller *et* af Arbejdernes kooperative Foretagender, maa betragte deres Arbejde som *Tjeneste for den samlede Arbejderklasse* og i hele Arbejderklassens Interesse styrke deres Bedrífers Vækstbetingelser.

I dette Øjemed maa paa den ene Side Samfundsorganerne og de kooperative Selskaber give de i deres Bedrifter beskæftigede Arbejdere og Funktionærer udstrakt Medbestemmelsesret og Andel i Administrationen af de socialiserede Bedrifter, maa gøre deres Bedrifter til socialpolitiske Mønsterbedrifter og gøre Arbejdsbetingelserne indenfor disse — med den Begrænsning, at de socialiserede Bedrífers Eksistens og Vækstbetingelser ikke derved bringes i Fare — gunstigere end i kapitalistiske Bedrifter; paa den anden Side maa de i disse Bedrifter beskæftigede Arbejdere og Funktionærer øge deres Arbejdsdisciplin og Arbejdsproduktivitet til det yderste.

I samme Omfang, som disse Forudsætninger opfyldes, vil der ogsaa udvikle sig nye Metoder til Ordning af Arbejdsforholdene i de socialiserede Virksomheder. Enhver Strid om Arbejdsforholdene i en kapitalistisk Virksomhed, uden Hensyn til om denne tilhører en enkelt Kapitalist eller den af Kapitalistklassen beherskede Stat, er en Strid mellem Kapitalen og Arbejde. Arbejderklassen kan under saadanne Kampe ikke give Afkald paa Strejken som Vaaben. Men enhver Strid om Arbejdsforholdene i en Virksomhed, der tilhører et af Arbejderklassen behersket Samfund eller en kooperativ Arbejder-Organisation, er en Konflikt mellem hele Arbejderklassens Almeninteresse og en enkelt Arbejdergruppes Særinteresser. Det bliver Socialdemokratiets Opgave at opdrage de deri beskæftigede Arbejdere og Funktionærer til — uden at indskrænke deres Strejkeret — at indse, at saadanne Stridigheder i Regelen bør bilægges ved Mægling og Voldgiftsdomstole, der er nedsat af de faglige Hovedorganisationer.

3. Socialismen vil ophæve Kapitalisternes og Jorddrotternes ved Udbytning erhvervede Ejendom, ikke Smaahaandværkernes og Bøndernes ved Arbejde erhvervede Ejendom. Den vil kraftigt støtte Udviklingen af Smaahaandværkernes og Bøndernes kooperative Sammenslutninger, den successive, frivillige Overgang til Kooperationen af passende Grene af deres Produktion og Afsætning, og derved gøre dem til en Del af det socialistiske Samfund.

4. I samme Omfang, som Kapitalistklassen eksproprieres, maa Samfundets Organer overtage de Funktioner, den hidtil har udøvet. I Stedet for Opsamling af Kapital træder den planmæssige Forøgelse og Fuldkomngørelse af Samfundets Produktionsapparat ved Hjælp af sociale Organer, i Stedet for Intelligensens Supplering med Sønner fra Overklassen oprettes Institutioner, som gør det muligt for Børn af alle Folkeklasser at naa frem til de højeste aandelige Poster paa Samfundets Bekostning, ligesom Kunsten og Forskningen støttes gennem Samfundet selv og ikke gennem Overklassens Mæcener.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Med Socialisering af Storbedrifterne og kooperativ Udvikling af Smaa-bedrifterne forvandles Produktivkræfternes Udvikling fra at være et Middel til Berigelse af Kapitalist- og Grundejerklassen til et Middel til at højne de brede Folkemassers Levevilkaar, Sundhed og Kulturniveau. Ved Overvindelsen af den kapitalistiske Produktionsmaades Planløshed faar Samfundet først Mulighed for at sikre enhver, der arbejder, Ret til fast Arbejde. Saa snart Arbejdere og Funktionærer selv bestemmer deres Arbejdsproces og raader over deres Arbejdsudbytte, saa snart Frugterne af deres Anstrengelser sikres dem og deres Efterkommere bedre Levevilkaar, faar en Arbejders Virksomhed først sin rette Mening. Sammen med Proletartilværelsens Rædsler forsvinder Aarsagerne til Smuds-konkurrencen i Smaaahaandværket og Forgældningen af Landbruget. Naar Samfundet ophører at være skilt i udbyttende og udbyttede Klasser, overvindes Klasseherredømmet, og Klassekampen ophører. Hele Folket vil som en Enhed i Fællesskab nyde Frugterne af det samfundsmæssige Arbejde.

VI. Internationale.

I det kapitalistiske Samfund er Arbejderklassens Frigørelse i hvert enkelt Land afhængig af dens Frigørelse i alle andre Lande. Sejren over det kapitalistiske Samfund og Opbygningen af det socialistiske forudsætter en Samvirken mellem Arbejderne i alle Lande. Det er derfor de socialistiske Arbejderpartiers Opgave at samle Arbejderne i alle Lande til fælles Kamp, at lære dem indbyrdes Bistand under deres Kampe og Indordning af det enkelte Lands Arbejders Særinteresser under den internationale Arbejderklassens Fællesinteresser, at overvinde Spaltningerne indenfor Arbejderklassen paa Basis af Proletariatets Selvbestemmelsesret og derved sætte Arbejderklassens organiserede Verdensmagt op som Værn mod Kapitalens internationale Magt.

Den nærmestliggende Opgave for Internationale, hvorom Arbejderne i alle Lande bør samle sig, er Kampen mod Krigsfaren, der er en Følge af Kapitalismen.

I Kampen mod Krigsfaren stiller det socialdemokratiske Arbejderparti sig sammen med Arbejderpartierne i andre Lande følgende Opgaver:

1. Socialdemokratiet kræver Ungdommens planmæssige Opdragelse til Folkefred og til Agtelse for fremmede Folkeslags Rettigheder og Værdighed. Det bekæmper enhver Politik, der fremkalder Had mellem Folkene. Det bekæmper derfor i Særdeleshed al Vold mod nationale Mindretal og Indgreb i disses Rettigheder.

2. Socialdemokratiet kræver Udvikling af det fredelige Forhold til alle Stater. Det vil modsætte sig ethvert Forsøg paa at drage Republikken ind i en Krig. Det vil med al Magt sætte sig til Modværge mod enhver imperialistisk eller nationalistisk Krig.

3. Socialdemokratiet erkender, at varig Fred kun kan baseres paa Folkenes Frihed og Ligeberettigelse. Det træder i Skranken for alle Folkeslags Selvbestemmelsesret. Det kræver samme Ret for sit eget Folk.

Det støtter ethvert Folks Frihedskamp mod imperialistisk Fremmedherredømme og mod kontrarevolutionær Indblanding i disses Revolutioner.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Det forsvaret det tysk-østrigske Folks Frihed imod Formynderskab og Udbytning fra fremmed Kapitals Side og mod udenlandske Staters Indblanding i Republikkens indre Anliggender. Det er fast besluttet paa at sætte sig til Modværg mod ethvert Forsøg paa at øve Vold mod det østrigske Folk ude fra gennem Monarkiets Genoprettelse eller fascistisk Voldsherredømme.

4. Socialdemokratiet betragter Tysk-Østrigs Indlemmelse i det tyske Rige som den nødvendige Afslutning paa de nationale Revolutioner i 1918. Det tilstræber med fredelige Midler Tilslutningen til den tyske Republik.

5. Socialdemokratiet arbejder for Tilvejebringelsen af en international Retsorden, der gør det muligt ad fredelig Vej at bilægge alle Tvistigheder mellem Folkene, at beskytte de svage Folk mod de stærke, at gennemføre den internationale Afrustning og at revidere de imperialistiske Traktater af 1919 paa Basis af Folkenes Selvbestemmelsesret.

Socialdemokratiet betragter det nuværende Folkeforbund som en Kampplads for Klassekampen. Det bekæmper de imperialistiske og kapitalistiske Magters Bestræbelser paa at gøre Folkeforbundet til et Redskab til Værn for den kapitalistiske Samfundsorden og til Værn for den Ordning mellem Staterne, der skabtes ved de imperialistiske Traktater af 1919. Det anser det for en Opgave for den internationale Arbejderklasse at bringe Folkeforbundet under sin Indflydelse, at skabe Forudsætninger for alle Folkeslags Optagelse i Folkeforbundet, at demokratisere dets Organisation og tilsidst at erobre ogsaa Folkeforbundet ved Statsmagtens Hjælp i de enkelte Lande og først derved omforme det til et virkeligt Værn for Folkenes Fred og Frihed.

Alle sine nuværende Kampe underordner Socialdemokratiet Kampen for sit Endemaal: en varig Sikring af Folkefreden og Folkenes Frihed gennem en international Føderation af de nationale socialistiske Samfund.

Det socialdemokratiske Agrarprogram.

Vedttaget paa Partikongressen i Wien den 16. November 1925.

A. De nærmestliggende Krav til Landbrugets Fremme.

I. Forøgelsen af Produktiviteten af Landbrugsarbejdet.

Forøgelsen af Produktiviteten af Landbrugsarbejdet er en af de vigtigste Forudsætninger for en Bedring af de økonomiske Forhold i de store Masser, saavel paa Landet som i Byerne.

1. Produktiviteten af Bøndernes Arbejde afhænger i Særdeleshed af Landbefolkningens Kulturniveau.

Derfor kræver Socialdemokratiet:

a) Udbygning og Reformering af Folkeskolevæsenet paa Landet: Genindførelse af den fulde 8 Aars Skolepligt. Ophævelse af Dispensationer fra Skolegangen. Indskrænkning af Elevantallet i Klasserne, foreløbig til højst 40. Gen-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

nemførelse af Undervisningsreformens Principper i Landsbyskolerne (Arbejdsskole, Undervisningens Tilknytning til Hjemegnen).

b) Obligatorisk Fortsættelsesundervisning for alle, der er beskæftiget i Landbruget, fra 14 til 18 Aars-Alderen, I de to første Aar overvejende Almenundervisning, i de følgende to Aar landbrugsmæssig Undervisning.

c) Oprettelse af et tæt Net af lavere Landbrugs- og Skovbrugsmellem-skoler. Tilpasning af disse Skoler til Landvæsenets praktiske Behov. Stipendier af offentlige Midler til Børn af mindre Bønder og Landarbejdere med Henblik paa Optagelse i disse Skoler.

d) Udbygning af Folkehøjskolevæsenet paa Landet.

2. Den størst mulige Forøgelse af Produktiviteten i hver enkelt Bedrift er en Livsinteresse for hele Folket. Fra det Offentliges Side bør der derfor ydes Jordens Dyrkere og Ejere Vejledning i dens mest produktive Dyrkning.

a) Ved Raadgivning og Belæring (landøkonomiske Forsøgsvæsen, Vandrelærere, Vinterkursus, Mønstergaarde og Forsøgsmarker, Udstillinger, landøkonomisk Driftsvejledning, smaa Landbrugsbogsamlinger o. s. v.).

b) Ved Fremme af Andelsvæsenet (Kvægavl, Mejeri, Vinlagring).

c) Ved umiddelbar Anvendelse af offentlige Midler fra Stat og Amt (Forbedring og Udbygning af Veje og Samfærdselsvæsen, Opdæmninger af Vildbække samt Flodreguleringer, Ydelse af billig Kredit til Jordforbedringer, Tilskud af offentlige Midler til særlig vigtige Grundforbedringer, Forholdsregler, der kan lette Fremskaffelse af god Udsæd, Kunstgødning, gode Avlsdyr m. m. Oprettelse af Stationer for Landbrugsmaskiner o. s. v.).

Men ifald blot og bar Vejledning og Støtte ikke er tilstrækkelig til at sikre rationel Dyrkning af Landets Jord, har Kommunerne Ret og Pligt til i hele Folkets Interesse at tvinge modstræbende Jordbesiddere til en rationel Dyrkning af Jorden.

Derfor kræver Socialdemokratiet:

Kommunerne bemyndiges til paa Opfordring af eller med Landbrugskam-
renes Sanktion:

a) at forordne og gennemføre Sammenlægning af Jorder,

b) at regulere Ejendoms-, Udnyttelses- og Forvaltningsretten til Fællesjord og at forordne og gennemføre en Nyordning af Græsnings-, Strøelses- og Brændeservitutterne,

c) at forordne og gennemføre store Grundforbedringer (i Bjergene samt ved Opdæmning af Vildbække, ved Afvandings- og Overrislingsanlæg o. s. v.) paa Trods af modstræbende Ejere og paa disses Bekostning,

d) at udstede bindende Forskrifter om Beskaffenheden af Stalde og Møddinger ved Opførelse af Nybygninger,

e) at udstede bindende Forskrifter om at holde og anvende Avlsdyr, om Føring af Stambøger og Bekæmpelse af Kreatursygdomme,

f) at udstede bindende Forskrifter om Omgang med Udsæd, Kunstgødning og Foderstoffer,

g) at udstede Forskrifter om Udryddelse af Skadedyr og gennemføre disse, selv paa Trods af modstræbende Ejeres Modstand,

Socialdemokratiske Partiprogrammer

h) at forordne og gennemføre Nedskydning af Vildt ved stor Vildtskade, evt. imod Jagtberettigedes Modstand,

i) at beslaglægge Grunde, der ikke benyttes af Ejeren, og overdrage disse til Kommunerne, til kooperative Agrarselskaber eller dygtige Landmænd.

3. Bønderskovene drives forstmæssigt. Forstpersonalet ansættes enten paa Skovejerens Bekostning eller paa Bekostning af Kommunerne, Amterne eller Skovejernes obligatoriske Foreninger. Med Henblik paa Tilvejebringelse af Veje, Tilførsels- og Afvandingsanlæg samt planmæssig Hugst sammensluttes Ejerne af Bønderskove i obligatoriske Foreninger.

II. Landbrugets Frigørelse for Udbytning fra Handelskapitalens Side.

Under Kapitalismens Udvikling har Handelskapitalen skudt sig ind mellem Producenterne og Forbrugerne af Landbrugsprodukter og udnytter begge Parter.

Kornet er blevet et Bytte for den internationale Spekulation, for Børsspillet.

For at befri Landbruget paa den ene Side og Forbrugerne paa den anden Side for Udbytningen gennem Handelskapitalen og den kapitalistiske Spekulation kræver Socialdemokratiet:

1. Ind- og Udførsel af Korn, Mel og Klid overdrages til et Statsmonopol. Den foregaar gennem et Monopolforetagende, der administreres af Staten i Forbindelse med Repræsentanter for Landbrugerne og Brugsforeningerne.

Handelen med indenlandsk Korn og indenlandske Formalingsprodukter er fri indenfor Landets Grænser. Dog forpligtes Monopolet til at aftage ethvert tilbudt Kvantum indenlandsk Korn til den Pris, det selv fastsætter.

Denne Pris fastsættes uafhængigt af Verdensmarkedets Priser saaledes, at den indenlandske Kornavl Bestaaen sikres, men at man herunder undlader enhver til dette Formaal unødvendig Belastning af Forbrugerne.

Monopolet opkøber toldfrit udenlandsk Korn i Udlandet til den herskende Verdensmarkedspris og indenlandsk Korn til den af det selv fastsatte Aftagelsespris. Det sælger begge Dele til Forbrugerne til en samlet Pris.

2. Energisk Fremme af Landbrugets Andels-Afsætningsorganisationer (vedr. Kreaturer, Mejeriprodukter og Vin). Den kapitalistiske Handels Udskyden ved direkte Samarbejde mellem Landbrugets kooperative Salgsorganisationer og Byernes Brugsforeninger.

Først naar saavel Afsætningsorganisationerne som Brugsforeningerne er tilstrækkeligt udviklet, vil det være muligt at overdrage dem Salgsmonopolet for Landbrugsprodukter under Statens Kontrol.

III. Foranstaltninger imod Landbrugets Overkapitalisering.

Kapitalismen har forvandlet Folkets store Masse til Proletarer, der maa leve hele Livet under Kapitalisternes Kommando, der daglig maa frygte Arbejdsløsheden, og som i deres Alderdom stilles overfor en elendig Aldersrente.

For at undgaa denne Skæbne er der altid mange, som søger at erhverve sig Jord selv til højeste Pris, for derved at kunne føre et selvstændigt Liv paa egen Jord. Deres Jordhunger driver Jordpriserne i Vejret. Derfor ligger Jordens Om sætningsværdi stedse højt over dens Udbytteværdi.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Denne Overkapitalisering af Jorden har medført, at Jorden ved hvert Ejerskifte belastes med alle høje Prioritetsbyrder (Affindelsespenge o. l.). Efter at have betalt sine Renter bliver der ikke engang en passende Løn tilovers for Smaa-bøndens Arbejde.

Selv om Inflationen har frigjort Jorden for Prioritetsbyrderne, truer den gamle Overkapitalisering af Jorden dog med at genopstaa indenfor et Slægtled.

Men Jordens Overkapitalisering har ogsaa drevet Fæsteafgifterne saa højt op, at Fæsteren, naar han har betalt sine Afgifter, heller ikke faar nogen passende Løn for sit Arbejde. Ogsaa denne Tilstand vilde komme igen, hvis Beskyttelsen for Fæsterne ophørte.

Derfor kræver Socialdemokratiet:

1. Billigst mulig Kredit til Landbruget. Til dette Formaal: Kamp mod Bankherredømmet. Opløsning af Bankkartellet, skarp Statskontrol med Bankerne. Støtte af Landhypotekbankerne, Sparekassevæsenet og de kooperative Landbrugs-Kreditinstitutioner, som ikke er baseret paa Profit. Tilvejebringelse af Forbindelse mellem disse Kreditorganisationer og Landbrugets Konsulentvirksomhed.

2. Jordens Overbelastning med Ejerskifteprioriteter maa bekæmpes gennem Forholdsregler, som forøger Udbudet paa Jordmarkedet og derved modvirker Jordprisernes Stigning. Til dette Formaaes Opnaaelse gennemføres:

a) Ophævelse af Familiefideikommissionerne,

b) Ophævelse af al privat Jagt- og Fiskeret. Jagtretten overdrages udelukkende til Kommunerne, om nødvendigt til Kommunernes Fællesforbund.

3. Jordens Overbelastning med Nødprioriteter forebygges ved obligatorisk Statsforsikring mod Brand, Hagelskade og Kreatursygdomme.

4. Jordens Overbelastning med Aftægtsbyrder forebygges ved obligatorisk Aldersforsikring for alle Husmænd og Smaaabønder.

5. Forordningen til Fæsternes Beskyttelse erstattes med en varig Lov, som for Smaaafæsternes Vedkommende skal indeholde følgende Bestemmelser:

a) Kontrakter vedrørende Fæste eller Forpagtning maa ikke afsluttes paa kortere Tid end 6 Aar.

Fæsteren (Forpagteren) er til enhver Tid berettiget til at forlange en Nedsættelse af Fæste-Agiften, hvis der efter dennes Betaling ikke bliver en efter de stedlige Forhold passende Løn for det ydede Arbejde tilovers. Saadanne Begæringer afgøres af paritetiske Fæstekommissioner under Forsæde af en Dommer.

Bestemmelserne i »Den almindelige borgerlige Lovbog« om Erstatning til Fæsteren for Udlæg paa Jorden eller Nedsættelse af Afgiften i Tilfælde af Misvækst erklæres bindende for alle Kontrakter. Det maa ikke tillades Fæsteren at give Afkald paa sine Rettigheder efter Loven, særlig ikke Erstatningskrav for Skade, der er foraarsaget af Vildt. Aftaler, hvorefter Kontrakten kan opsiges hurtigere end anført i Loven, erklæres ugyldige.

De beskyttende Bestemmelser udstrækkes ogsaa til at gælde Partial-Fæstekontrakter.

b) Der sikres de nuværende Smaaafæstere Ret til at forblive paa deres Fæstejord, hvis Fæsteforholdets Ophør vilde true deres Eksistens, medens dets Fort-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

sættelse ikke vilde betyde nogen Fare for Bortforpagterens økonomiske Eksistens. Om disse Forudsætninger er til Stede, afgøres af de paritetiske Fæstekommissioner.

IV. Reformerne af Landbrugets Beskatning.

Med Industriens Udvikling og den stigende Produktivitet af Landbrugsarbejdet vokser Samfundets Skattekraft.

I samme Maalestok, som dette sker, vil det blive muligt at befri Landbefolkningens Arbejdsindtægt for Beskatning uden at true Statens, Amternes og Kommunernes Økonomi.

Socialdemokratiet har opstillet følgende Maal for disse Skattereformer, der bør gennemføres successivt:

1. *Grundskatten* forvandles fra en Skat til en *Grundrente*.

Grundskatten skal ikke paalægges Bondens og hans Familiemedlemmers Arbejdsløgn, men kun Merudbyttet udover Arbejdslønnen. Arbejdsindtægten skal kun beskattes med Indkomstskat under samme Forhold og i samme Udstrækning som Lønarbejdernes Indkomst.

Enhver Bondegaard fritages derfor for Grundskatten, hvis dens Nettoudbytte ikke er højere end den Arbejdsløgn, som Bonden og hans i Bedriften arbejdende Familiemedlemmer kunde erhverve som Lønarbejdere.

Er Bedriftens Nettoudbytte større, svares der af Merudbyttet en Grundskat, der beregnes efter den almindelige Jordværdi og ydes efter stærkt stigende Skala. Jord, der anvendes til Luksusformaal, beskattes ekstra.

2. Alle nødvendige Næringsmidler fritages for Vareomsætningsskatten. Dermed bortfalder ogsaa den Omsætningsskat, der er paalagt Landejendommene.

3. Til Fremme af Dyrkningen af Kartofler, Kaal, Turnips, Roer m. m. ophæves Sukkerskatten.

4. Vinskatten nedsættes.

5. Ydelserne til Kirker og kirkelige Organer ophæves.

B. De nærmeste Krav til Landproletariatets Rejsning.

I. Udbygning af Arbejderretten, Arbejderbeskyttelsen og Arbejderforsikringen.

Industriarbejderklassen har gennem Aartiens Klassekamp mod Arbejdsgiverne forbedret sine Levevilkaar og retlige Stilling samt opnaaet Arbejderbeskyttelse og Arbejderforsikring.

Arbejderne i Land- og Skovbrug havde igennem Aartier ingen Del i denne Klassekamp. Derfor er deres Levevilkaar og retlige Stilling langt daarligere end Industriarbejdernes. Følgerne er Flugt fra Landet og Folkemangel, der er bleven en svær Hindring for Landbrugets Udvikling.

Kun ved at Arbejdere og Funktionærer i Land- og Skovbrug deltager i hele Arbejderklassens Klassekamp, kan de gennemtvinge, at deres Levevilkaar og Retsstilling kommer op paa Siden af Industriarbejdernes. Kun derved kan Flugten bort fra Landet ophæves og Manglen paa Arbejdskraft i Landbruget overvindes.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Til Værn for Arbejderne og Funktionærerne i Land- og Skovbruget kræver Socialdemokratiet:

1. Lovgivning og Eksekutivmyndighed i alle Sager vedrørende Land- og Skovarbejdernes Retsstilling og Beskyttelse overgaar til Staten.

Socialforvaltningens Opgaver i Land- og Skovbrug overgaar til Socialministeriet.

2. Der skabes en moderne Landarbejderlovgivning (Forbundslov). Denne maa ikke stille Land- og Skovarbejdere ugunstigere i deres Retsstilling end Industriarbejderne.

Loven udvides til ogsaa at omfatte Forligsvæsen og kollektive Overenskomster i Land- og Skovbrug.

Næringsrettens Kompetence udvides til Land- og Skovbruget, saaledes at der dannes almindelige Arbejdsdomstole. I hvert Landdistrikt oprettes en saadan Domstol.

3. Bedriftsraadsloven udvides til ogsaa at omfatte Landbruget. Der indføres Bedriftsraad i Bedrifter med mindst 20 Arbejdere, lovligt anerkendte Tillidsmænd i Bedrifter med mindst 5 fast beskæftigede Arbejdere.

Optagelse af Arbejdere og Funktionærer fra Land- og Skovbrug i Arbejderkamrene. Dannelselse af særlige Landarbejdersektioner i disse Kamre.

4. Oprettelse af paritetiske Arbejdskommissioner for Land- og Skovbrug efter de industrielle Distriktkommissioners Forbillede.

Oprettelse af paritetisk ledede offentlige Arbejdsanvisningskontorer for Land- og Skovbrugets Arbejdere.

5. Indførelse af en Lov om Arbejdstiden i Land- og Skovbruget.

Den daglige Arbejdstid maa i Aars-Gennemsnit ikke overstige 8 Timer. Indenfor denne Ramme kan der ved kollektive Overenskomster for Sommeren fastsættes en længere, for Vinteren en kortere Arbejdstid, og der kan træffes særlige Bestemmelser for de Arbejdere, der er beskæftiget med Kreaturerne Pasning eller i Husholdningen.

For de sidstnævnte Arbejdes Vedkommende i *smaa Landbedrifter* ordnes Arbejdstiden specielt ved Fastsættelse af lovmæssig Minimalhviletid daglig og lovmæssige Minimalarbejds pauser.

6. Søndagshvilen skal om Sommeren være 36, om Vinteren 42 Timer. Der indføres en ugentlig Erstatningshviledag for de Arbejdere, der er beskæftiget ved Kreaturerne Pasning eller i Husholdningen.

7. Overarbejde og ekstra Søndagsarbejde er kun tilladt, hvis der er Fare for Høsten eller Husdyrene. Overarbejde betales med 50 pCt. mere, Søndagsarbejde med 100 pCt. mere end den almindelige Arbejdstid. Ved Beregning af disse Tillæg skal Naturalydelse fuldtud medregnes.

8. Loven udvides til at omfatte Arbejderferier i Land- og Skovbrug.

9. Der indføres strenge Bestemmelser om Beskaffenheden, Luftrummet, Indretningen og Opvarmningen af Arbejder- og Tyendeboliger paa Bedrifterne. Forbud mod at anvende Stalde og aabne Skure som Soverum.

10. Strenge Beskyttelsesforskrifter til Forebyggelse af Arbejdsulykker.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

11. Udvidelse af Beskyttelsesbestemmelserne for de i Landbruget beskæftigede Kvinder, særlig før og efter Fødslen, samt for de beskæftigede unge Mennesker og Børn. Indskrænkning af Kvindearbejdet i Storbefridterne til det Omfang, der er foreneligt med Kvindebeskyttelsen og Efterslægten.

12. Fabriksinspektoratet udvides til ogsaa at omfatte Land- og Skovbrug.

13. Der indføres ensartet Sygeforsikring for Land- og Skovarbejderne efter de for Industriarbejdere gældende Bestemmelser. Land- og Skovarbejdere inddrages under Ulykkes- og Arbejdsløshedsforsikringen samt under den foreslaede Alders-, Invalide- og Enke- (Enkemands)-Forsikring.

14. Udvidelse af Pensions- og Sygeforsikringen for Land- og Skovbrugets Funktionærer. Disse inddrages tillige under Ulykkes- og Arbejdsløshedsforsikringen.

15. Udvidelse af alle Beskyttelsesbestemmelser til de udenlandske Vandrearbejdere. Forbud mod Anvendelse af Vandrearbejdere til lavere Lønninger end dem, der er fastsat i Kollektivoverenskomster og Vedtægter for indenlandske Arbejdere.

16. Ratificering af de af den Internationale Arbejdsorganisation udarbejdede Konventioner om Beskyttelse og Forsikring af Land- og Skovarbejdere.

II. Tilvejebringelse af Boliger for besiddelsesløse Landarbejdere.

Det skal muliggøres de besiddelsesløse Landarbejdere at føre egen, af Arbejdsgiveren uafhængig Husholdning samt leve et selvstændigt Familieliv.

Til dette Formaal skal Staten og de enkelte Lande stille Midler til Raadighed til en storstilet Boligaktion til Gunst for Landarbejderne, gennemførlig indenfor eet Slægtled.

Ved Hjælp af saadanne Midler skal Kommunerne paa kommunal Jord bygge Arbejderboliger og overdrage dem til besiddelsesløse Landarbejdere paa Basis af arvelig Ejendomsret. Der maa ikke paalægges de paagældende Landarbejdere nogen Pligt til at skulle tage Arbejde hos en bestemt Landmand eller en bestemt Kreds af Landmænd.

III. Beskyttelse af jordejende Landarbejders Bedrifter.

En stor Del af Landproletariatet er Husmænd og Boelsmænd, hvis Bedrift ikke er stor nok til at ernære deres Familie, hvorfor de er nødt til at udføre Lønarbejde for Storbønderne eller paa Herregaardene.

Til Støtte af saadanne jordejende Landarbejders Bedrifter kræver Socialdemokratiet:

1. Kommunal Jord maa ikke fordeles eller sælges, men skal indgaa under Kommunens Stamformue.

Alle overleverede Forrettigheder med Hensyn til Dyrkning af kommunal Jord ophæves.

Natural-Udnyttelsen af Kommunegrundene reguleres paa følgende Maade: Udelukkede fra Græsnings- og lignende Rettigheder er alle, som takket være Størrelsen af deres egen Engjord ikke behøver Alpejord og Skovland. Alle andre Beboere i Kommunen, der har egen Bedrift, har lige Ret til disse Fordele,

Socialdemokratiske Partiprogrammer

dog maa ingen gøre Brug deraf i et Omfang, der overskrider hans Husholdnings Behov.

Kommune-Markerne og Engene deles, forsaavidt de ikke drives af Kommunen selv, i Lodder og bortfæstes paa lang Frist til de Beboere, som ikke kan leve af deres Jord, imod en passende Afgift. Strækker disse Grunde ikke til, har de mest trængende Husmænd m. m. Forrangen.

2. Kommunerne tilpligtes at sikre Dyrkningen af Jorden hos saadanne Husmænd og Smaabønder, som ikke selv har Trækdyr. I dette Øjemed støttes Husmændenes og Smaabøndernes Andels-Trækdyr-Sammenslutninger af offentlige Midler.

3. Demokratisering af Landbrugets Korporationer (Landbrugskamrene). Valgretten til disse udvides til alle, som dyrker Landbrugsjord.

IV. Forøgelse af Kommunernes Grundejendom.

Da Fremskaffelse af Jord til de jordløse og Forøgelsen af de jordejende Landarbejders Jord forudsætter, at Kommunerne ejer passende Jordarealer, bringes følgende Foranstaltninger i Anvendelse til Forøgelse af Kommunejorden:

1. Storgodsernes Udliggerjorder eksproprieres og overdrages til Kommunerne.

2. Alle Jorder, der var Fællesjorder indtil 1848, men som blev berøvet Kommunerne efter 1848 af Agrar-Interessentskaber o. lign., overgaar atter til Kommunerne.

3. Der gives Kommunerne Forkøbsret til al til Salg udbudt Jord, ogsaa ved Auktioner, naar Kommunen byder højst. Videresalg af Jord, der er erhvervet gennem Forkøbsretten, forbydes.

C. Overgangen til den socialistiske Samfundsordning.

De store Jordegodser er opstaaet ved Røveri, der er forøvet af Fyrsterne, Adelen, Kirken og Kapitalisterne i Aarhundredernes Løb overfor Folkets Ejendomsret og Dyrkningsret til Jorden. Herremændenes røvede Ejendom er udviklet paa Bekostning af Bøndernes Arbejdsejendom.

I Kampen for at fremme Landbruget og højne Landarbejdernes Kaar støder Socialismen paa de store Jordegodseres Skranke. Denne maa rives over Ende. Det bliver Socialismens Opgave at generobre Jorden for Folket, den Jord, som Herskerklassen har berøvet Folket i Aarhundredernes Løb.

I. Socialisering af de store Forstbesiddelser.

Jo mere de kapitalistiske Driftsmetoder anvendes ved Udnyttelsen af de store Skove, desto mere kommer den private Ejendoms Interesse i størst mulig Rentabilitet af Forstbesiddelserne i Modstrid med Samfundets Interesse i Skovdrift paa langt Sigt.

Jo mere Kvægavlen i Bjergene udvides, desto heftigere maa Kampen blive mellem de smaa Kvægavlere og de store Skovejere om Udnyttelsen af Skovene og Engene.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Derfor kræver Socialdemokratiet:

1. Ekspropriation af Privatmænds og Kirkens store Forstbesiddelser. Disse overgaar til Statseje og administreres sammen med de ældre Statsskove.

De socialiserede Skove drives ikke som kapitalistiske Udnyttelsesobjekter, men som socialistiske Samfundsskove. Maalet med Dyrkningen skal ikke være størst mulig Rentabilitet, men den bedste socialøkonomiske Anvendelse. De skal derfor administreres saaledes, at Dyrkningen bringes i bedst mulig Samklang med Samfundsinteresserne, i Særdeleshed ogsaa Kvægavlens Interesse. Til dette Formaal skal de administreres af Organer, hvori repræsenteres dels Staten, dels Forstarbejdere og -Funktionærer, dels Landboerne. Saadanne Forvaltningsorganer oprettes saavel for hele Landets Omraade som for de enkelte Forstdistrikter.

2. Administrationen af de socialistiske Samfundsskove maa gaa ud paa — under fuld Sikring af Skovdrift paa langt Sigt for de Skoves Vedkommende, der bevares for Samfundet — at stille saa store Jordarealer til Raadighed for Kvægavlen som muligt.

Alt efter Bondestandens lokale Behov stilles der i de forskellige Egne Jord til Raadighed for Kommunerne, dels som Sætere og Græsgange, dels som Enge og Engstrækninger. Hvor Afgivelsen af Jord, som vilde kunne egne sig til saadan varig Dyrkning, ikke er mulig, skal Administrationen af Samfundsskoven — saavidt det er muligt og hensigtsmæssigt ud fra de lokale Forhold — organisere Vekseldrift med Skov- og Græsbrug, og anvise de til Græsning udlagte Arealer til Kommunerne, medens de Strækninger, hvis Næringsstoffer er opbrugt, inddrages til Skovdrift.

3. Skovnings-, Græsnings- og Strøelses-Servituter, eventuelt ogsaa Vej- og Vandingsrettigheder, omordnes som følger:

a) Hugst-Rettigheder, der ikke mere tjener Bondens Husholdningsbehov, ophæves. Nye Hugstrettigheder bevilges, hvor dette er nødvendigt af Hensyn til Græsningsarealernes Bevarelse.

b) Skov og Eng skilles ad, overalt hvor dette er muligt, Skoven frigøres for Græsningsservituter mod Overladelse af passende Græsningsarealer til Kommunerne. Men hvor en saadan Adskillelse ikke er mulig, skal Administrationen af de socialistiske Samfundsskove tillade Græsning i Skoven ogsaa udover Servitutkravene og gøre denne saa god som mulig.

c) I Skovdriftens Interesse skal Administrationen af de socialistiske Samfundsskove ved Overtagelse af en Del af Omkostningerne støtte alle Forholdsregler indenfor Landbruget, der gaar ud paa at indskrænke Bøndernes Behov af Skovstrøelse (ved Forbedring af Staldene, Omlægning af Driften fra Kornavl til Foderstoffer i ugunstige Egne, Forsyning med Strøelse-Surrogater). Men forsaavidt Landbruget ikke kan undvære Strøelse fra Skoven, maa Administrationen af de socialistiske Samfundsskove bevilge Adgang til Brug af Strøelse, ogsaa udover Servitutkravene, og indskrænke den derved forvoldte Skade ved at fordele Brugen over saa store Skovstrækninger som muligt og lade den foregaa efter en bestemt Turnus.

II. Socialisering af Landbrugets Storgodser.

Stordrift i Landbruget er uundværlig som Bærer af og Udgangspunkt for det tekniske Fremskridt.

Stordriften kan bedst udnytte alle den moderne Videnskabs og Tekniks Fremskridt indenfor Landbruget. Ved sit Eksempel animerer Stordriften ogsaa de mindre Bønder til at forbedre Driftsmetoderne.

Men Stordriften kan kun udfylde denne Funktion, naar den ledes af dygtige Landbrugere. Arverettens Tilfældigheder yder ingen Garanti herfor.

Stordriften kan derfor kun til Fuldkommenhed løse sin Opgave, naar det er Staten, som i Samfundets Interesse raader over den.

Ogsaa en anden Faktor nødvendiggør imidlertid, at Staten overtager Storgodserne. Ved Befolkningens Vækst og Industirens og Samfærdselens Udvikling stiger Grundrenten. Skal denne Vækst og Udvikling ikke blive til Berigelse for nogle enkelte Storgrundejere, men komme hele Folket tilgode, maa Staten overtage de store Jordegodser.

Derfor kræver Socialdemokratiet:

De store Jordegodser eksproprieres og gøres til Statseje. Staten administrerer dem paa følgende Maade:

1. Storgodsernes Udliggerjorder overdrages til Kommunerne. I Egne, hvor Storgodserne raader over særlig store Jordstrækninger, og Smaabøndernes Forsyning med Jord er en særlig svær Hindring for en rationel Drift af disse, kan ogsaa andre Marker end Udliggermarkerne overdrages fra Storgodserne til Kommunerne.

2. Jorder under Storgodserne, som ikke dyrkes i Stordrift, men som i mindst een Generation har været dyrket af mindre Fæstere, overdrages til Kommunerne, som bortfæster den til bosiddende Fæsterfamilier.

3. De tiloversblivende Jorder drives som samfundsmæssige Storbrug.

Dér, hvor Forudsætningerne for en rationel samfundsmæssig Organisering ikke endnu er til Stede, bortfæstes Storgodserne til dygtige Landmænd. Forpagterne forpligter sig til at drive Godserne som Mønstergodser til Gavn for det landøkonomiske Undervisningsvæsen og de nærmestliggende Bøndergaarde, at foretage landøkonomiske Forsøg paa disse under Statens Kontrol, at levere Bønderne Frøkornt paa de gunstigst mulige Betingelser og stille Avlsdyr og Maskiner til Disposition.

III. Bonden i det socialistiske Samfund.

Socialismen bekæmper Overklassens *røvede Ejendom*, men ikke Bøndernes ved *Arbejde erhvervede Ejendom*.

Ved at socialisere Herskerklassens røvede Godser trues ikke Bøndernes Ejendom, tværtimod, den styrkes.

Bonden eksisterede ogsaa forud for det feudale Samfund. Han levede i det feudale Samfund og lever i det kapitalistiske Samfund. Ogsaa i det socialistiske Samfund vil Bønder leve som frie Ejere paa deres Jord. Men ligesom den forudgaaende Samfundsorden vil ogsaa den socialistiske Samfundsordning omforme baade Retsforholdene og de økonomiske Eksistensbetingelser for Bønderne.

Socialdemokratiske Partiprogrammer

1. Overførelsen af Storbankerne, Storindustrien og Storhandelen til Folke-eje vil befri Bønderne for Finanskapitalens Rentediktat, Kartellernes Prisdiktat og Udbytningen fra den kapitalistiske Handels Side.

I det kapitalistiske Samfund afhænger Bøndernes Andel i Samfundsudbyttet af Markedet, af et Spil af blinde økonomiske Kræfter. Som Følge af den kapitalistiske Produktionsmaades Anarki skifter Perioder med svære Landbrugskriser med Perioder med en trykkende Fordyrelse af Landbrugsprodukterne. I det socialistiske Samfund forvalter Samfundets Organer paa den ene Side de Industrier, som leverer Bønderne Arbejdsmidler og Brugsgenstande, paa den anden Side Afsætningen af Landbrugets Frembringelser. Først derved faar Samfundets Organer Magt til at sikre en ligelig Udvikling af Industri og Landbrug og bevidst at regulere Bøndernes Andel i hele Udbyttet af det samfundsmæssige Arbejde.

2. I det kapitalistiske Samfund er der altid mange, som er rede til at købe Jord til en i Forhold til Udbyttet alt for høj Pris, blot for at undgaa at føre det utrygge Liv som Lønarbejdere i de kapitalistiske Virksomheder. Jordens for høje Vurdering medfører stadig Overbelastning af Jorden med Ejerskifteprioriteter. Prioritetskaptalen tilegner sig Profit og Renter af Landbruget og overlader til Bonden selv at skaffe sig sin Løn for sit Arbejde ud af Jorden.

Denne Udbytning af Bønderne ved Hjælp af Prioritetskaptalen, som kun forbigaaende ophæves ved Inflation, kan ved alle i det kapitalistiske Samfund anvendelige Midler kun mildnes for en Tid, ikke ophæves for bestandig.

Først i et Samfund, hvor der sikres enhver, som arbejder, et trygt Hjem, en tryk Arbejdsstilling og en betrygget Aldersforsørgelse, vil denne Overbetaling af Jorden ophøre. Først i et socialistisk Samfund forsvinder derfor sammen med Aarsagerne til Jordens for høje Vurdering ogsaa Aarsagerne til den Udbytning af Landboerne, som finder Sted fra Prioritetskaptalens Side. Først ved Arbejdernes Frigørelse af Industrikapitalen vil Bonden for bestandig blive frigjort for Udbytningen gennem Prioritetskaptalen.

3. I det kapitalistiske Samfund er Menneskenes Tænken og Handlen behersket af Spørgsmaalet om *Profit*. Først det socialistiske Samfund vil under sin Udvikling efterhaanden gøre Masserne fortrolig med kooperativ Tankegang og derved skabe de psykologiske Forudsætninger for den højeste Udfoldelse af Andelsvæsenet paa Landet. Under sin videre Udvikling vil Andelsvæsenet i stigende Grad være i Stand til at lade Fordelene ved Stordriften komme Bønderne til gode og stille den moderne Tekniks og Videnskabs Resultater i Landbrugets Tjeneste.

I. F. C. og S. A. I.s Beslutninger.

I 1930 nedsatte Socialistisk Arbejder-Internationale og den faglige Internationale et Fællesudvalg, som skulde undersøge Muligheden for en Bekæmpelse af Arbejdsløsheden.

Resultatet af dette Udvalgs Arbejde blev en længere Udtalelse, som det ogsaa har sin Interesse at studere i Forbindelse med den Opgave, der er paalagt Partiets Programudvalg.

Lønpolitik.

Da Aarsagen til den internationale økonomiske Krise for en stor Del beror paa Misforholdet mellem den øgede Produktion og Afsætningsmulighedernes Udvikling, som igen er en Følge af Misforholdet mellem Kapital-Akkumulationen og Udviklingen af de brede Befolkningsmassers Købeevne, maa Arbejdsløsheden nødvendigvis i første Omgang stige yderligere, naar Arbejdermassernes Købekraft gennem det af Arbejdsgiverne næsten overalt tilstræbte Løntryk bliver trykket længere ned.

Selv om man indrømmer, at en Lønnedsættelse i et enkelt Land maaske vil kunne forøge dets Eksportmuligheder, vilde dog paa den ene Side Købekraften paa det ulige vigtige Hjemmemarked samtidig formindskes, og paa den anden Side vil Lønsænkningens bestræbelser i andre Lande styrkes. En samtidig Nedsættelse af Lønnen i alle Lande, som ikke vilde ændre noget ved Konkurrenceforholdet paa Verdensmarkedet, vilde heller ikke kunne nedbringe Arbejdsløsheden, men tværtimod gennem den heraf betingede Indskrænkning af Massekøbekraften kun yderligere skærpe det bestaaende Misforhold. Arbejderklassen kan i Arbejdsgivernes Lønsænkningens bestræbelser ikke se noget Middel til Overvindelse af Krisen, men kun et Forsøg fra Arbejdsgivernes Side paa, i et saa stort Omfang som muligt at vælte Krisens Ofre over paa Arbejderne; Ofre, som de ikke er i Stand til at bære, da de endnu ikke har nogen Andel i den ansvarlige Produktionsledelse. Arbejderklassen har mødt disse Lønnedsættelsesbestræbelser med den stærkeste Modstand, for det første af den Grund, at disse Bestræbelser er egnede til yderligere at øge de Arbejdsløses Antal, for det andet, fordi de vilde nedpresse Arbejdernes sociale Stilling, og for det tredje fordi Lønnens Andel i de samlede Produktionsomkostninger grundet paa Rationaliseringen allerede er sunken i de senere Aar.

Overvindelsen af den økonomiske Krise fordrer tværtimod en Forøgelse af Massernes Købekraft. Bevarelsen af de bestaaende Reallønninger i de frem-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

skredne Lande og Forbedring af Leveforholdene i Lande med lave Lønninger er ikke blot Arbejderklassens socialt ubetinget nødvendige Fordringer, men Opfyldelsen af disse sociale Fordringer er tillige den økonomiske Forudsætning for en gradvis Genantagelse af de Millioner Arbejdsløse, som den kapitalistiske Krise har udestængt fra Produktionsprocessen.

Kampen mod Løntryk og for Lønforhøjelse er derfor ogsaa i en økonomisk Kriseperiode Arbejderklassens vigtigste Opgave.

Forkortelse af Arbejdstiden.

Som Følge af Rationaliseringen, som har medført en overordentlig Forøgelse af den menneskelige Arbejdskrafts Produktivitet, er, trods en betydelig større Produktion, Millioner af Mennesker udelukket af Produktionsprocessen. Øjeblikkets vigtigste Opgaver maa derfor være at stille den brakliggende Arbejdskraft i den almindelige Produktions Tjeneste, for at den paa denne Maade kan medvirke til at tilfredsstille det moderne Kulturbehovs stigende Krav.

Den meningsløse Tilstand, som trods utallige arbejdsløse Kræfter ikke tillader en Tilfredsstillelse af de brede Massers vigtigste Livsforholdigheder, maa endelig afskaffes. Den første Forudsætning herfor er en retfærdig Fordeling af Arbejdet i Overensstemmelse med det enkelte Menneskes øgede Arbejdspræstation. Af den Grund har allerede den internationale Fagforeningskongres i Stockholm rejst Kravet om almindelig Indførelse af den 44-Timers Arbejdsuge som første Etape for en videre Arbejdstidsforkortelse. Arbejdsløshedens truende Udvikling i hele Verden tvinger allerede nu til Fremsættelse af videregaaende Krav. Dersom Arbejdstidsforkortelsen virkelig skal tilvejebringe en betydelig Aflastning af Arbejdsmarkedet, maa Arbejdstiden sættes yderligere ned, og Arbejdsgugen mindst forkortes med en fuld Arbejdsdag. Indførelsen af Fem-Dages-Ugen (40 Timer), som ogsaa synes formaalstjenlig af driftsøkonomiske Grunde, maa derfor i alle Lande være Fagforeningers principielle Fordring.

Organiseringen af Arbejdsmarkedet.

Arbejdsløshedsunderstøttelsen maa kompletteres med en systematisk organiseret Arbejdsanvisning, som enten skal ledes af Fagforeningerne eller af en offentlig-retslig Instans.

For til enhver Tid at kunne følge Udviklingen paa Arbejdsmarkedet og især dets faglige og stedlige Forskydninger, er det nødvendigt, at der regelmæssigt og med korte Mellemløb gennemføres statistiske Undersøgelser angaaende Arbejdsløshedens Omfang.

For at lette den Omgruppering af Arbejderne i Produktionsprocessen, som det tekniske Fremskridt fordrer, bør den offentlig-retslige Arbejdsanvisning medvirke til, at disse Arbejdere oplæres i og overføres til andre Fag. Arbejdsanvisningerne bør samtidig gennemføre en systematisk fagkyndig Vejledning af de unge Mennesker, som forlader Skolen for at søge over i Erhvervslivet.

Organiseringen af det internationale Arbejdsmarked bør ske paa Grundlag af almindelige Overenskomster og indenfor denne Ramme gennem Gensidigheds-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

overenskomster, som i Samraad med Arbejderorganisationerne og med disses Medvirkning oprettes mellem de forskellige interesserede Lande.

Ferie med Løn.

Bortset fra Feriens sociale Værdi og dens Karakter som en Arbejderne tilkommende Rettighed kan Indførelse af en betalt Sommerferie under den nuværende Krise og alt efter Omstændighederne og paa samme Maade som den gennem en Arbejdstidsforkortelse opnaaede bedre Fordeling af Arbejdsmulighederne øve en gunstig Indvirkning paa Arbejdsmarkedet. En saadan Ordning skaber paa den ene Side større Livsglæde for et større Antal Arbejdere og bevirker samtidig, at en Del af den altid bestaaende Reserve af arbejdsløse atter indrulleres i Produktionsprocessen.

Hver Gang, naar Omstændighederne gør det muligt for Arbejderorganisationerne at delagttiggøre videre Arbejderkategorier i den Velgering, Ferie med Løn betyder, enten dette nu sker ad Lovgivningsvejen eller gennem Overenskomster, bidrager de dermed til at lette Arbejdsløshedskrisens Tryk.

Forhøjelse af den skolepligtige Alder.

Bestræbelserne for at opbygge en høj socialistisk Civilisation afhænger af en bestandig Pleje af de menneskelige-Evner gennem Opdragelse i Ordets videste Betydning. Opdragelsen er et mægtigt — maaske det mægtigste Værktøj, som Verden besidder for sin egen Forbedring. Men det kommer herved an paa alles og ikke blot paa nogle enkeltes Opdragelse. De Grunde, der taler for en Forhøjelse af den skolepligtige Alder, der vil muliggøre en bedre Undervisning af den opvoksende Generation, har Gyldighed udover de nationale Grænser og er uafhængig af Stillingen paa Arbejdsmarkedet. Det bør alligevel paaagtes, at en Forhøjelse af den skolepligtige Alder vil bevirke en formindsket Tilgang af unge Arbejdere. Ligeledes bør man betænke, hvad en godt uddannet Arbejderklasse betyder for Produktionen. Den skaber og fordrer en højere Levestandard. Mens hvert Land uden Tvivl har sine egne Vanskeligheder, og Fremskridtets Tempo derfor er forskelligt alt efter de kulturelle og økonomiske Betingelser, er Kampens Natur og Modstandens Karakter overalt den samme, og de større tekniske Vanskeligheder vil sandsynligvis være de samme for de fleste, om ikke for alle Lande. Det er en Opgave for de socialdemokratiske Partier og Fagorganisationer i alle Lande at fortsætte deres Propaganda til Gunst for en Forhøjelse af den almindelige lovordnede undervisningspligtige Alder saalænge, indtil intet Barn maa forlade Skolen forinden det fyldte 16. Aar.

Offentlige Arbejder.

I Modsætning til de kapitalistiske Opfattelser, som fordrer Indskrænkning af Statsudgifterne i økonomiske Krisetider, kan netop kun den mest mulige Forhøjelse af offentlige Bevillinger til produktivt Arbejde i Krisetider mildne Misforholdet mellem de enkelte Nationers øgede Produktionskapacitet og mindskede Forbrug.

Bekæmpelsen af de økonomiske Kriser fordrer en planmæssig offentlig In-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

vestitionspolitik, der koncentrerer de store offentlige Arbejder paa Tider med stor Arbejdsløshed for paa denne Maade at indskrænke baade den konjunkturmæssige Arbejdsløshed og ogsaa Sæsonarbejdsløsheden.

I dette Øjemed bør hver Stat oprette en national Instans, som paa Grundlag af et længere Tid i Forvejen udarbejdet Program koncentrerer de til Gennemførelse af dette Program fornødne Arbejder og Bestillinger paa Tider med stor Arbejdsløshed.

Denne Metode til at forme Beskæftigelsesgraden mere ensartet vil være desto virksomere, des større Indflydelse Staten og Kommunerne har indenfor Produktionslivet. En Udvidelse af de offentlige Virksomheder er derfor en Forudsætning for en virksom Paavirkning af Beskæftigelsesgraden gennem Stat og Kommuner.

Paa den anden Side vil Staten have desto større Midler disponible for produktivt Arbejde, jo færre Midler der anvendes i militært Øjemed.

Senere hen vil det være muligt, ogsaa paa international Basis at benytte de offentlige Arbejder som Middel til at forme Beskæftigelsesgraden mere ensartet. Mulighed herfor byder Arbejder af international Natur saasom Forenkling af Elektricitetsforsyningen, Bygning og Vedligeholdelse af internationale Færdselsveje eller Anlæg af Veje og Jernbaner i tilbageblevne Lande samt endvidere en planmæssig international Kreditpolitik.

Men ogsaa Bevillinger til Skolevæsenet, Folkehygiejnen og de sociale Institutioner bør ikke nedsættes i økonomiske Krisetider, thi deres Nedsættelse vil føre til Nedsættelse af Lønnen og dermed ikke lindre den økonomiske Krise, men tværtimod skærpe den, grundet paa den heraf betingede Sænkning af Massernes Købekraft.

Arbejdsløshedsforsikring.

Med Henblik paa ethvert Menneskes uafviselige Ret til et anstændigt Udkomme bør der fordres Tilvejebringelse eller Udvidelse af Arbejdsløshedsforsorgen. Arbejderklassen er hverken ansvarlig for det nuværende økonomiske System eller for dets Fejl og kan derfor ikke tvinges til at holde Arbejderne skadesløse. Samfundet raader over tilstrækkelige Hjælpemidler til at sikre dets Medlemmer saadanne Eksistensmidler, der er i Overensstemmelse med den nuværende Grad af den tekniske og sociale Udvikling. Samfundet har derfor i første Linie den bydende Pligt at skaffe ethvert Menneske Arbejde, som svarer til dets Kendskab og Evner. Er Samfundet ikke i Stand hertil, bør det uden nogen som helst Indskrænkning yde et saadant Menneske en forsvarlig og lovlig Understøttelse, uden at denne i nogen Form har Karakter af Velgørenhed.

Arbejderklassen skal af Regeringerne forlange øjeblikkelige og effektive Forholdsregler til Fremskaffelse eller Udvidelse af en lovlige Arbejdsløshedsforsikring. Denne Arbejdsløshedsforsikrings Virksomhed skal ogsaa omfatte Korttidsarbejderne.

Rationalisering.

Under det herskende kapitalistiske Produktionssystem er de Virkninger, Rationaliseringen medfører for Arbejderne, højst modstridende. Foruden Anvendelse

Socialdemokratiske Partiprogrammer

af teknisk overlegne Arbejdsprocesser og Forhindring af enhver Forøgelse af Kraft og Materiale i Vareproduktionen og Varefordelingen, bliver der under det falske Foregivende af Rationalisering ogsaa ofte anvendt Metoder, som udelukkende tilsigter at øve Tryk paa Arbejderne, at sætte Arbejdstempoet op, hensynsløst at udnytte og opslide Arbejdskraften. Men ogsaa den ægte Rationalisering er i den kapitalistiske Produktion næsten altid forbunden med Overflødiggørelse af Arbejdskraft, i Særdeleshed efter en Periode af voldsom Rationalisering, saaledes som vi har oplevet det i det sidste Tiaar, hvor den industrielle Reservearmé er blevet vældigt forøget. I Modsætning til den kapitalistiske Rationalisering kæmper Arbejderklassen for en rationel Samfundsorden, som fra en Kilde til Arbejdsløshed og Overarbejde gør Rationaliseringen til en Kilde, hvorfra der flyder Velstand til alle.

1. Den internationale Arbejderklasse fremsætter med al Styrke den Fordring, at Rationaliseringens Gennemførelse — i Særdeleshed fordi den i Reglen er forbunden med en Overflødiggørelse af Arbejdskraft — ikke udelukkende bør betragtes som Arbejdsgivernes Anliggender, men at der altid bør forhandles med Fagforeningen om de bedste Metoder for Arbejdskraftens Anvendelse i det enkelte Fag. Ved Indførelsen af nye Arbejdsprocesser eller organisatoriske Omdannelser bør Fagforeningernes Repræsentanter have Mulighed for at varetage de arbejdende Menneskers Interesser og forhindre, at Rationaliseringen medfører, at der drives Rovdrift med Arbejdskraften.

2. For saavidt muligt at indskrænke Overflødiggørelse af Arbejdere og Medhjælpere gennem Rationalisering eller for at fremskynde Tilvejebringelsen af en stabil Ordning, bør det fordres, at enhver Forøgelse af Arbejdets Produktivitet umiddelbart skal være forbunden med en teknisk eller organisatorisk Nyordning, mod en Forkortelse af Arbejdstiden og en Forhøjelse af Reallønnen. Kun en saadan Forhøjelse af Reallønnen er i Stand til at højne Massernes Købekraft, som skaber de fornødne Afsætningsmuligheder for en øget Produktion.

3. For hele den Tid, de overtallige Arbejdere og Privatmedhjælpere gaar ledige, maa der tilsikres dem et forsvarligt Underhold, enten i Form af Indførelse af henholdsvis Forbedring af den lovlige Arbejdsløshedsforsikring eller af en særlig Understøttelse.

4. Arbejdsgiverne betragter Bevarelsen og Forbedring af deres tekniske Indretninger som en Nødvendighed. Mange Arbejdsgivere henlægger derfor ikke blot Reserver i Afskrivningsøjemed, men ogsaa til Anskaffelse af nye moderne Maskiner, forinden de gamle er forslidte. Det er nødvendigt, at Arbejdsgiverne overfor Arbejdskraften viser samme Omhu som den, hvormed de behandler deres Maskiner.

5. Samtlige den statlige Erhvervs politiks Midler maa eftertrykkelig sættes ind for at skabe nye Arbejds muligheder for derigennem at sætte de overtallige Arbejdere i Stand til at søge over i andre Erhverv. Ved Arbejdskraftens Overførelse til andre Erhvervs grene bør deres Arbejds betingelser i det mindste ikke forringes.

Arbejderklassens Kamp er ikke rettet mod Rationaliseringen i og for sig,

men mod dennes Udvækster i den kapitalistiske Produktionsordning. Den fremsætter sine Fordringer om Medbestemmelsesret, en retfærdig Fordeling af Rationaliseringens Frugter, om Forkortelse af Arbejdstiden og en planmæssig Genindførelse af Arbejderne i Produktionsprocessen i det Øjemed, saavidt muligt at varetage Arbejdernes og Medhjælpernes Interesser i den foreliggende Situation og samtidig for at opnaa, at den modstridende Udviklingsproces, de produktive Kræfter er undergivet i det kapitalistiske Samfund, omformes i en Proces, der tjener alle arbejdende Menneskers Interesser og deres sociale og kulturelle Højnelse.

Karteller og Monopoler.

I de senere Aar foregaar Udviklingen henimod en Ophævelse af Frikonkurrencen og dens Erstatning med Karteller, Truster og lignende Organistioner indenfor den kapitalistiske Produktionsordning i et stedse stærkere Tempo. Som Følge heraf behersker de monopolistiske Organisationer nu vigtige Markeder, og de er blevet afgørende Faktorer med Hensyn til Bestemmelse af Produktionsmængden, Varefordelingen og Prisdannelsen. Skønt denne Udvikling er længere fremskreden i enkelte Lande end i andre, og endskønt den har antaget de forskellige Former, er den alligevel Udtryk for en Tendens, som gør sig bemærket i alle Industrilande. De monopolistiske Organisationer overskrider allerede de nationale Grænser, idet de internationale Karteller og Koncerner erholder stadig større Betydning.

Tilvejebringelse af fuldkommen eller delvis Monopolstillinger paa alle Omraader af Industrien styrker de sammensluttede kapitalistiske Grupperes Magtstilling og betyder, dersom de uhindret kan gøre sig gældende, en alvorlig Fare for Arbejderne og for Forbrugerne i Almindelighed. Paa den anden Side maa det anerkendes, at Udviklingen af de industrielle Sammenslutninger er et Skridt i Retning af et mere fremskredent Produktionstrin i det kapitalistiske Samfund, og at de monopolistiske Organisationer kan betyde et Udgangspunkt for en Udvikling til en planmæssig Ordning af Samfundsøkonomien, saaledes som Arbejderbevægelsen tilstræber den i Socialismen. Derfor kan Arbejderklassen ikke generelt vende sig mod en økonomisk Udvikling, som har den Tendens at indskrænke Frikonkurrencen, men maa fordre offentlig Kontrol med og Ledelse af de monopolistiske Organisationer. Denne Fordring er særlig paakrævet, fordi de monopolistiske Organisationers Prispolitik ofte er egnet til at skærpe den økonomiske Krise og dermed fører til øget Arbejdsløshed. For at modvirke dette, blev der opstillet følgende Fordringer:

1) Monopolistiske Sammenslutninger af enhver Art skal staa under offentlig Kontrol i Form af offentlige Institutioner, hvori ogsaa Repræsentanter for Fagforeningerne og Brugsforeningerne bør have Sæde.

2) Kontrollen med Prisdannelsen skal være en af disse offentlige Kontrolinstansers Opgaver.

3) For de internationale Truster og Karteller bør der fordres en international Kontrol, og for at forringe de med en international Kontrol forbundne praktiske Vanskeligheder, skal denne Opgave overdrages til et Folkeforbundet undergivet

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Organ. Uanset den Maade, hvorpaa Kontrollen udøves, skal Den internationale faglige Central og Den internationale kooperative Sammenslutnings Medvirken herved ubetinget være garanteret.

4) Som det første Skridt i Retning af en effektiv Kontrol med Monopoler og Karteller maa der baade nationalt og internationalt tilvejebringes fuldstændig Offentliggørelse af de monopolistiske Organisationers finansielle og andre Forhold. Dette maa opnaas gennem Oprettelse af internationale Overenskomster.

Forholdet mellem Agrarkrisen og Industrikrisen.

Agrarkrisen er ikke en almindelig Krise i Landbruget. Krisens Karakter og Forløb er forskellig i de enkelte Grene af Landbruget. Den er forskellig alt efter som det drejer sig om Kvægavl, Vindyrkning, Kornavl eller Produktion af agrariske Raastoffer (Bomuld, Gummi, Sukker, Kaffe o. s. v.). Selv ligeartede eller omtrent ligeartede Grene af Landbruget er ikke i samme Grad modtagelige for Krisen, hvis Omfang bestemmes af Produktionsforholdene og Handelsforbindelserne.

Som Agrarkrisens Hovedaarsager maa betragtes: Udvidelsen af de dyrkede Jordarealer, den stærke tekniske Omvæltning med Hensyn til de agrariske Produktions- og Hjælpemidler (Maskiner, Redskaber, Gødningsmidler), de organiske Raastoffers Erstatning med syntetiske.

Agrarkrisen er ikke Aarsagen til Industrikrisen, men denne skærpes gennem Agrarkrisen. Falder Agrar- og Industrikrisen sammen, betyder dette en Skærpelse og Forlængelse af begge.

En særlig Vanskelighed for Landbruget er opstaaet gennem den voksende Forskel i Priserne for Agrar- og Industriprodukter. I Almindelighed er Raastofpriserne bevægeligere end Priserne paa Færdigprodukter. Resultatet er en Svækkelse af Landbefolkningens Købeevne. Vanskelighederne for Industrien bliver derigennem yderligere forøget.

Mens de Priser, Landbruget opnaar for sine Varer, nu er sunken til eller under Førkrigstidens Prisniveau, staar Forbrugerpriserne grundet paa den landbrugsmæssige Produktionsfordelings urationelle Organisation over dette Prisniveau. Følgen er en Svækkelse af Forbrugernes Købeevne, hvad der igen vanskeliggør Afsætningen af Landbrugets Produkter.

Gennem en Rationalisering af Landbruget (Sammenslutning af Græsmarker, Udvidelse af Landbrugets Indkøbsselskaber, Fælleserhvervelse af visse Landbrugsmaskiner o. s. v.) er det muligt at tilvejebringe en Sænkning af Produktionsomkostningerne, gennem Kvalitetsforbedring en Øgning af Afsætningsmulighederne. Paa denne Maade vil det være muligt at genoprette Ligevægten med Rationaliseringsprocessen i Industrien.

En Forbedring af Salgsorganisationen bør tilstræbes gennem Fremme af Landbrugets Andelselskaber og Tilvejebringelse samt Udvidelse af Forbindelser med Brugsforeningsbevægelsen.

Kampen mod den industrielle Toldbeskyttelse og mod de for høje Kartelpriser vil kunne forskafe Landbefolkningen videre Lettelser.

Toldbeskyttelse for Landbrugsproduktionen er ikke det egnede Middel til at

Socialdemokratiske Partiprogrammer

hjælpe Landbruget. De paalægger altid en Del af Landbefolkningen (smaa- og mellemstore Landbrugere, Landarbejdere) nye Byrder, de indskrænker Afsættningen af Landbrugets Produkter, de medfører Indførelse af industriel Toldbeskyttelse, som igen betyder nye Byrder for Landbruget, de forstyrrer det internationale Handelssamkvem og skærper dermed den almindelige Krise.

Indførelse af statlige Handelsmonopoler, i Særdeleshed et Kornmonopol, vil paa effektiv Maade kunne beskytte Landbrugets Interesser og mildne Modsætningen mellem Befolkningen paa Landet og Forbrugerne i Byerne.

Toldpolitik, Protektionisme, Dumping.

Protektionismen er efter Krigen blevet betydelig skærpet og udvidet. De fleste Stater har fastsat deres Toldsatser langt højere end dem, der var gældende før Krigen. Toldbeskyttelsen er blevet forbunden med andre, til Dels endnu farligere protektionistiske Metoder. Nye Stater er opstaaede, som gennem høje Toldmure er hæmmende i deres Vareomsætning med de Landomraader, med hvilke de tidligere var politisk og økonomisk forbundne. Militære Hensyn foranlediger Staterne til gennem en ekscessiv protektionistisk Politik at opdrætte nye Industrier, som har Betydning i Tilfælde af Krig, uanset Fredsbehovet af disse Industriers Produktion.

Den økonomiske Verdenskrise har yderligere skærpet disse protektionistiske Tendenser. Med protektionistiske Metoder forsøger Staterne at bekæmpe baade Industri- og Agrarkrisen. Selv i de Lande, som hidtil har fastholdt Frihandelsprincippet, er de protektionistiske Tendenser blevet styrkede.

De Industrier, som paa Hjemmemarkedet forskanser sig bag Toldmure eller beholder særlige Eksportpræmier, kaster til Spotpriser de Produkter, som de ikke kan afsætte paa Hjemmemarkedet til de gennem Tolden garanterede høje Priser, ud paa Verdensmarkedet. Gennem denne storstilede Dumping desorganiseres Verdensmarkedet. Begunstiger Tolden en saadan Dumping, afføder Verdensmarkedets Desorganisering gennem Dumpingpriser nye Bestræbelser for forhøjet Toldbeskyttelse.

Alle disse Foreteelser har allerede i betydelig Grad skærpet den internationale økonomiske Krisé. Naar Toldsatserne stadigt forhøjes og naar ogsaa de Lande, som hidtil har været Tilhængere af Frihandel, tvinges til at deltage i denne Told-Kappestrid, vil Verdensøkonomiens Tilstand blive yderligere forværret.

Med Henblik paa denne Fare er organiserede internationale Anstrengelser til Bekæmpelse af den ekscessive Protektionisme og i Særdeleshed for en Sløjfning af Toldskrænkerne en uafviselig Nødvendighed.

Fællesudvalget erklærer derfor:

1) Det er en Pligt for Arbejderbevægelsen i alle Lande at udøve det mest mulige Pres paa de resp. Regeringer, for at faa disse til ufortøvet at ratificere den i Genf afsluttede Konvention om Toldvaabenhvile.

2) Det er en Pligt for Arbejderbevægelsen i alle Lande at udøve det størst mulige Pres paa de resp. Regeringer for at foranledige dem til at tiltræde den britiske Arbejderregerings Forslag, der gaar ud paa at afslutte Konventioner om

Socialdemokratiske Partiprogrammer

Nedsættelse af Tolden paa enkelte Varegrupper og, saa snart Forhandlingerne om saadanne Konventioner optages, opmærksom følge deres Regerings Holdning under disse Forhandlinger og anvende hele deres Indflydelse, for at Forhandlingerne kan føre til positive Resultater og til en muligst vidtgaaende Nedsættelse af Toldsatserne.

3) Den internationale Arbejderbevægelse fordrer et internationalt Samarbejde under Folkeforbundets og Det internationale Arbejdsbureaus Førelse eller i en anden egnet Form, med det Formaal, i Stedet for det nu herskende, gennem den økonomiske Nationalisme fremkaldte Kaos at sætte en planmæssig Ordning af Verdens Økonomi.

Penge og Kredit.

Seddelbankernes Politik udøver en ikke ringe Indflydelse paa den økonomiske Udvikling i de enkelte Lande.

Mens i de første Aar efter Krigen Inflationen i mange Lande stødte Arbejderklassen ud i den største Elendighed, har senere i enkelte Lande en deflationistisk Politik fremkaldt alvorlige økonomiske Rystelser.

I de Lande, hvor Valutaernes Stabilisering er sket til en Kurs, som var højere end den, der stod i Forhold til Pengenes Købekraft i Indlandet, har Seddelbankerne øvet et stærkt Pres paa Priserne og dermed ogsaa paa Produktionen for at ophæve dette Misforhold.

Mens i de første Aar efter Krigen Inflationen medførte Elendighed for Arbejderne, saa har senere en deflationistisk Politik beriget Kreditorklassen paa Produktionens Bekostning og dermed skærpet den økonomiske Krise og forøget Arbejdsløsheden. Hvor dette er sket, er den deflationistiske Politiks Ophør en Forudsætning for Overvindelse af den økonomiske Krise.

Ganske vist er en Seddelbankpolitik, som ogsaa kun relativt forsøger at stabilisere Pengenes Købekraft, ikke mulig, saalænge hver enkelt Seddelbank isoleret skal bevare stabile Vekselkurser. Vilde en Penge- og Kreditorpolitik, som sætter sig den Opgave, at stabilisere Pengenes Købekraft, paa mere fuldkommen Maade kun være mulig i Tilfælde af en ensartet international Valuta og kun paa Grundlag af en ensartet Sammenfatning af Seddelbankvæsenet i hele Verden, saa kan selv den meget ufuldkomne Stabilisering af Pengenes Købekraft, som allerede i Øjeblikket vilde være tænkelig under Bibeholdelse af de nationale Valutaer, kun muliggøres gennem et meget snævert Samarbejde mellem Seddelbankerne.

Kun et saadant Samarbejde mellem Seddelbankerne vilde være i Stand til at forhindre en overmæssig Guldophobning i enkelte Lande samt tilvejebringe en ligelig Fordeling af Guldforraadet i Verdensøkonomien. Paa denne Maade vilde det være muligt at standse Kapitalflugten, som unddrager netop de kapitalfattige Lande den nødvendige Kapital og dermed yderligere skærper Krisen.

En saadan Seddelbankpolitik, der tager Sigte paa en planmæssig Bekæmpelse af den økonomiske Krise, vilde under alle Omstændigheder forudsætte en Demokratisering af Seddelbankerne, d. v. s.: en virksom Kontrol gennem Rege-

Socialdemokratiske Partiprogrammer

ringerne og en Medvirken af Arbejderorganisationernes Repræsentanter i deres Ledelse. En Forudsætning for en saadan Seddelbankpolitik er en Tilstand af varig Fred og en Aand af Tillid til en fredelig og demokratisk Udvikling i alle Lande.

Disse Betragtninger fører til Fremsættelse af følgende Fordringer:

1. Seddelbankernes Demokratisering.
2. Intensivering af det internationale Samarbejde mellem Seddelbankerne og den internationale Betalingsbanks Omdannelse til et Organ for snævert Samvirke mellem Seddelbankerne.
3. Standsning af enhver deflationistisk Politik fra Seddelbankernes Side.
4. Seddelbankerne bør føre en international Kreditpolitik, der tilsigter at tilvejebringe en ligelig Fordeling af Guldets Landene imellem og inddæmme Kapitalflugten.

Krisens politiske Faktorer.

1. Da den vedvarende politiske Uro uden Tvivl skærper den økonomiske Krise, er den første Forudsætning for en Bedring af den økonomiske Situation en Sikring af Freden. Kun en konsolideret Fred muliggør et paa gensidig Tillid byggende Samarbejde mellem Nationerne med det Formaal at skabe en alle Lande omfattende Organisation af Produktion og Vareudveksling og et udvidet Verdensmarked.

Naar saaledes Styrkelsen af Freden er en ufravigelig Forbetingelse for ethvert effektivt økonomisk Samarbejde, er det ikke mindre sikkert, at dette Samarbejde igen er et af de vigtigste Midler til Fredens Konsolidering. De i Folkeforbundets Tegn indledede Bestræbelser for et økonomisk Samarbejde mellem Staterne bør understøttes. Det paahviler hvert Lands Arbejderbevægelse at udøve et Pres paa deres Regering for at foranledige den til at tage Del i dette Værk. En Ophævelse af alle for Importen og Eksporten bestaaende Hindringer, en Afslutning paa Toldkrigen, et effektivt Arbejde for en almindelig og gradvis Sløjfning af Toldskrankerne, Oprettelse af ligeartede Handelsoverenskomster mellem flere Stater, hvorved der lettest kan tilvejebringes en Forstaaelse mellem forskellige Nationer, dette er de mest effektive Midler til en Løsning af Krisen.

2. Sikringen af en varig Fred forudsætter selvfølgelig en Udvikling af Folkeretten, af Voldgiftsvæsenet og den internationale Jurisdiktion, kortsagt Udviklingen af en Organisation, som er i Stand til at vaage over Fredens Bevarelse og Sikring. Kellogg-Pagten, Generaldokumentet for en fredelig Løsning af internationale Stridigheder, Fakultativklausulen er de første Skridt paa Vejen henimod dette Maal.

Men Freden vil først da være sikret, naar man slaar ind paa Vejen til en almindelig og samtidig Afrustning.

Det tilstræbte Maal bør være at tilvejebringe Lighed med Hensyn til Afrustningen i alle Lande, dog ikke paa den Maade, at der finder en Oprustning Sted i de allerede afvæbnede Lande, men gennem en betydelig Indskrænkning af Rustningerne i de andre Lande og paa den Maade, at man overalt paa Grundlag af

Socialdemokratiske Partiprogrammer

absolut Lighed skaber en international Kontrol og, hvad der maaske er endnu vigtigere, en aaben, offentlig, i sit Væsen virksom Kontrol, der udspringer af de demokratiske Institutioners fuldkomne Funktion.

Afrustningskonferencen maa træde sammen uden unødigt Venten, og den saa længe ventede Konvention endelig afsluttes og træde i Kraft.

Arbejderbevægelsen kan paa ingen Maade tillade, at Resultatet af denne Konference udmunder i en simpel Begrænsning af Rustningerne uden nogen Nedsættelse. Rustningernes Byrder er ikke mere til at bære, de danner allerede i og for sig en alvorlig Aarsag til den økonomiske Krisetilstand. De forøger i høj Grad Krigsfaren. At opretholde den nuværende Tilstand vilde betyde en Udæskning af Fornuften og den sunde Menneskeforstand. Der bør derfor øjeblikkelig gennemføres en betydelig Nedsættelse. Denne Nedsættelse bør samtidig omfatte alle Dele af Militærvæsenet, Freds- og Krigsstyrken, Krigsmateriellet, Militærudgifterne og Tjenestetiden i Landene med almindelig Værnepligt.

3. Baae i økonomisk og politisk Henseende er en snævrere Forbindelse mellem de europæiske Stater en bydende Nødvendighed.

Man bør dog for enhver Pris søge at undgaa, at det europæiske Samarbejde er rettet mod en Stat eller Gruppe af Stater, eller at det udarter til en europæisk Protektionisme.

En varig Forstaaelse vil kun da være mulig, og Samarbejdet kun da være virkelig oprigtigt, dersom Demokratiet genrejses overalt paa Kontinentet, og det økonomiske Liv ikke mere holdes nede gennem Beskyttelsestold eller andre i den økonomiske Nationalismes Aand tilvejebragte kunstige Indskrænkninger. Allerede paa det nuværende Tidspunkt kan der gøres noget, men en varig Ordning vil ikke kunne skabes, dersom man fastholder Princippet om Staternes fuldstændige Souverænitet.

Det er nødvendigt, at Europa konstituerer sig indenfor Folkeforbundets Ramme, men det er lige saa nødvendigt, at der træffes Forholdsregler, der tilsigter at naa en Forstaaelse med Ikke-Medlemsstater (Rusland og Tyrkiet), for at muliggøre deres Deltagelse i den fælles Aktion.

Maalet for Europas Konstituering maa være hos alle Medlemsstater at skabe Forstaaelse af deres fælles Interesser, at udvide og underbygge dette Interessefællesskab og dermed tilvejebringe den Aand, i hvilken alle mellem Medlemsstaterne bestaaende Uoverensstemmelser ikke mere løses i Krigens Aand, som endnu herskede i Versailles, men i Fredens og Menneskelighedens Aand.

4. De store Betalinger, Tyskland som Skadeserstatninger maa erlægge til sine Kreditorer, og som disse i Form af Krigsgæld maa viderebetale til De forenede Stater, har allerede i betydelig Grad bidraget til at desorganisere Verdensøkonomien og truer med at gøre dette i endnu større Udstrækning i Fremtiden.

Det af den internationale økonomiske Krise betingede store Prisfald har medført, at den reelle Værdi af alle disse Betalinger er steget meget betydeligt.

Paa den anden Side kan disse Betalinger i Længden ikke erlægges paa anden Maade end i Form af Varer. En saadan Levering i Varer møder dog stadig

Socialdemokratiske Partiprogrammer

større Vanskeligheder, jo mere Kreditorstaterne forhøjer deres Toldmure. Disse Vanskeligheder skærper den almindelige Tendens til Dumpingeksport, som desorganiserer Verdensmarkedet.

Hertil maa endnu bemærkes, at af de Summer, som Tyskland betaler til sine direkte Kreditorer, omtrent to Trediedele af disse atter maa erlægges til andre Kreditorer. Naar den amerikanske Eftergivelse af Krigsgælden, der fordres af den mere oplyste Del af den amerikanske offentlige Mening, kunde virkelig-gøres, vilde i Henhold til Haager-Overenskomsten Fordelen af denne Gældseftergivelse for Størsteparten komme Tyskland tilgode. Det af Krigen fremgaaede finansielle Problem vilde da være begrænset saaledes, at dets endelige Løsning ikke mere vilde være forbunden med alvorlige Vanskeligheder.

En saadan Eftergivelse af de af Krigen fremgaaede internationale Betalingsforpligtelser vilde utvivlsomt være et virksomt Middel til at overvinde Verdensøkonomiens Vanskeligheder. Det er dog udenfor al Tvivl, at den offentlige Mening i Amerika ikke vilde kunne vindes for en Eftergivelse af Gælden, saa længe der bestaar Fare for, at de europæiske Stater vil anvende de saaledes indsparede finansielle Midler til Udvidelse af deres Rustninger. En effektiv Nedsættelse af Rustningerne vil altsaa lette Bestræbelserne for en Likvidering af de af Krigen fremgaaede Betalingsforpligtelser, og den vil dermed ogsaa være en Forudsætning for Fjernelsen af en af Hovedaarsagerne til de dybtgaaende Forstyrrelser i Verdens Økonomi.

5. Europa lever fremdeles under Versailles Regime, og en af de Kendsgerninger, som mest af alt truer Fredens Fremtid, er den stedse tydeligere fremtrædende Fare for en Sondring af Staterne i to fjendtlige Grupper, hvoraf den ene har Revisionen af Fredstraktaterne til Maal, medens den anden fastholder deres Integritet.

Europa kan lige saa lidt som den enkelte Stat leve under en uforanderlig Forfatning. Det bør, dersom det ønskes at undgaa de stadig tilbagevendende Rystelser, finde en Metode, som muliggør en Forfatningsændring gennem Staternes kollektive Meningstilkendegivelser. Allerede Kapitel 19 i Folkeforbundspagten indeholder Princippet om en saadan Fremgangsmaade.

Men ligesom Europa trænger til en Mekanisme til fredelig Revision af Fredstraktaterne, maa Arbejderpartierne og Fagforeningerne med deres hele Styrke modsætte sig den fascistiske Imperialisme, Italiens Forsøg paa, under Foregivende af en Revision af Fredstraktaterne at samle alle utilfredse Nationer i Europa om sit Banner og stille dem i sin egoistiske og krigerske Imperialismes Tjeneste. Traktaternes fredelige Udvikling og Revision kan ikke opnaas gennem Alliancer, der betyder en alvorlig Trusel mod Freden, men kun gennem fredelig Forstaaelse mellem de Stater, som førte Krig mod hverandre, og kun i en Aand af gensidig Tillid. At bane Vej herfor er en af Arbejder-Internationalernes vigtigste Opgaver.

6. Den italienske Fascisme har ikke blot bragt Italiens Industri og Finanser paa Afgrundens Rand. Den har ligeledes styrket de anti-demokratiske og freds-fjendtlige Tendenser i et stort Antal Lande. De økonomiske Virkninger af de

Socialdemokratiske Partiprogrammer

tyske September-Valg har vist, hvorledes Styrkelsen af de fascistiske Tendenser har skærpet Kredit- og Produktionskrisen.

Frigørelsen af de under Fascismens Aag lidende Stater, Bekæmpelse og Overvindelse af Diktaturfaren, der trykker saa mange Lande, Gennemførelse og Befæstelse af et sandt Demokrati, ogsaa paa det økonomiske Omraade, det er vore Dages Hovedfordringer, selv ud fra Standpunktet om Produktionslivets Genrejsning og ud fra Standpunktet om Arbejdsløshedens Bekæmpelse.

7. Vareomsætningen mellem Sovjetrusland og den øvrige Del af Verden møder for Tiden talrige Vanskeligheder. Ogsaa dette er utvivlsomt en af Aarsagerne til Forstyrrelsen af den økonomiske Ligevægt. For begge Internationaler er dette en yderligere Grund til med større Styrke end nogensinde at fordre Genoprettelse af normale diplomatiske samt Fremme af snævre økonomiske Forbindelser med Sovjetrusland.

8. Folkene i Indien, Kina og Kolonierne befinder sig for Tiden for Størstedelen i en svær Krise.

Der kan ikke være Tvivl om, at den internationale økonomiske Krise derved er skærpet i dobbelt Henseende: for det første, fordi den i store Landomraader herskende Usikkerhed hæmmer disse Landes økonomiske og industrielle Udvikling, for det andet, fordi Befolkningens Levestandard — Kina og Indien omfatter alene omtrent en Trediedel af Verdes samlede Befolkning — er saa utrolig lav, at den kun i ringe Omfang kommer i Betragtning som Forbruger paa Verdensmarkedet.

Det ligger derfor i Interesse af og er en Pligt for Proletariatet i de industrielt fremskredne Lande, at understøtte de af Brødrene i Asien og Afrika iværksatte Bestræbelser for en Forbedring af deres Arbejds- og Levevilkaar. Det paahviler den faglige og politiske Internationale at sætte alle Kræfter i Bevægelse for paa virksom Maade at udvide deres Aktion til disse Verdensdele.

Proletariaterne i Kolonierne og Proletariaterne i Moderlandet bør betragte sig som Allierede og ikke som Konkurrenter. Det er urigtigt at paastaa, at den industrielle Udvikling i nye Regioner nødvendigvis maa være til Skade for de gamle Industrilandes Afsætningsmarkeder. Tværtimod er det udelukkende de elendige Arbejdsbetingelser, som er paa tvunget Proletariatet i de af Kapitalismen erobrede Lande, som kan have et saadant Resultat til Følge. Man bør hjælpe dette Proletariat til at naa et menneskeligt Eksistensniveau, og det vil vise sig, at Udviklingen af deres Produktion kun vil øge vor Handelsomsætning med en Forbruger, som gennem sin egen voksende Prosperitet vinder i Betydning.

Det er i det samlede Proletariats egen Interesse at understøtte de koloniale og halvkoloniale Arbejdere, baade med Hensyn til deres Bestræbelser for Gennemførelse af bedre Arbejdsbetingelser og deres Kamp for politisk Frigørelse. Thi en Ting har i hvert Fald Begivenhedernes Forløb i de sidste Aartier afgjort bekræftet: nemlig at et Folk kun er i Stand til at opnaa sin sande økonomiske Modenhed, naar det samtidig ogsaa formaar at virkeliggøre sin nationale Frigørelse. Denne maa ganske vist staa i Forhold til dets fremskridende politiske Udvikling, men bør imidlertid foregaa i et saa hurtigt Tempo, som Forholdene tillader.

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk